

РЕДОВАН ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ

РАВНОПРАВНОСТИ

ЗА 2012. ГОДИНУ

Београд, март 2013.

Издавач:

Повереник за заштиту равноправности

Уредница:

Проф. др Невена Петрушић, повереница за заштиту равноправности

Лектура:

Vlado Đukanović

Дизајн и прелом:

Троник Дизајн

Штампа:

Троник Дизајн

Тираж:

300

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ	7
САЖЕТАК.....	10
1. ПРАВНИ СТАТУС И ОКВИР ДЕЛОВАЊА ИНСТИТУЦИЈЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ.....	11
1.1. Правни статус Повереника за заштиту равноправности.....	11
1.2. Надлежност и овлашћења Повереника за заштиту равноправности.....	11
2. СТРУЧНА СЛУЖБА	14
2.1. Организација стручне службе.....	14
2.2. Подизање капацитета стручне службе и професионалних компетенција запослених	15
2.3. Унапређивање методологије и начина рада	17
2.4. Простор и средства за рад.....	17
2.5. Рад пријемне канцеларије	19
2.6. Побољшање приступачности и доступности простора.....	20
2.7. Повећање доступности преко интернета и кол центра	21
3. СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ИНСТИТУЦИЈЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ.....	22
4. СТАЊЕ У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ РАВНОПРАВНОСТИ.....	24
4.1. Нормативни оквир остваривања и заштите равноправности	24
4.2. Опис стања у остваривању и заштити равноправности	26
4.2.1. Однос грађана према дискриминацији у Србији – истраживање јавног мњења	27
4.2.1.1. Дискриминација: упознатост, ставови и перцепција стања у Србији.....	27
4.2.1.2. Најважнији налази истраживања	42
4.3. Главни проблеми у остваривању равноправности и заштити од дискриминације	43
5. ПОСТУПАЊЕ ПОВЕРЕНИКА У СЛУЧАЈЕВИМА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	48
5.1. Поступак по притужбама због дискриминације	48
5.1.1. Број притужби	50
5.1.2. Подносиоци притужби	52
5.1.3. Основ притужбе	53
5.1.3.1. Притужбе због дискриминације на основу националне припадности или етничког порекла	55
5.1.3.2. Притужбе због дискриминације на основу инвалидитета	57
5.1.3.3. Притужбе због дискриминације на основу пола и родног идентитета ...	58
5.1.3.4. Притужбе због дискриминације на основу брачног и породичног статуса	60
5.1.3.5. Притужбе због дискриминације на основу имовног стања.....	60

5.1.3.6. Притужбе због дискриминације на основу старосног доба	61
5.1.3.7. Притужбе због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним или другим организацијама	61
5.1.3.8. Притужбе због дискриминације на основу верских и политичких убеђења	62
5.1.3.9. Притужбе због дискриминације на основу сексуалне оријентације	62
5.1.3.10. Притужбе због дискриминације на основу других личних својстава ...	63
5.1.4. Области друштвених односа на које се притужбе односе	64
5.1.4.1. Област рада и запошљавања	64
5.1.4.2. Поступање органа јавне власти	66
5.1.4.3. Пружање услуга или коришћење објеката и површина	67
5.1.4.4. Јавно информисање и медији	68
5.1.4.5. Образовање и стручно усавршавање	68
5.1.4.6. Остале области	69
5.1.5. Против кога су притужбе поднете	69
5.1.6. Број притужби по регионима	70
5.1.7. Исходи поступака	70
5.2. Тужбе Повереника	73
5.3. Прекршајни поступци	76
5.4. Кривичне пријаве	77
5.5. Предлог за оцену уставности и законитости	78
6. РАД НА УНАПРЕЂИВАЊУ РАВНОПРАВНОСТИ	79
6.1. Законодавне иницијативе и мишљења о прописима	79
6.2. Препоруке органима јавне власти	80
6.3. Упозорења и саопштења јавности	84
7. УСПОСТАВЉАЊЕ СИСТЕМА УСЛУГА МЕДИЈАЦИЈЕ У ОКВИРУ СЛУЖБЕ ПОВЕРЕНИКА	85
7.1. Правни оквир примене медијације у случајевима дискриминације	85
7.1.1. Активности на успостављању система услуга медијације	86
7.1.2. Креирање посебног модела медијације у случајевима дискриминације	86
7.1.3. Креирање и реализација програма обуке за специјализоване медијаторе	87
7.1.4. Обука запослених у служби Повереника	88
7.1.5. Прва искуства у примени медијације	89
7.1.6. Рад на промоцији медијације	89
8. УЧЕШЋЕ НА СКУПОВИМА	91
8.1. Учешће на скуповима и јавним расправама	91
8.2. Учешће на конференцијама и округлим столовима	94
9. ПРЕДАВАЊА, ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ И ОБУКЕ	97
9.1. Предавања и презентације	97
9.2. Унапређивање капацитета организација цивилног друштва за ситуационо тестирање дискриминације	100
10. САРАДЊА	101

10.1. Сарадња са другим независним телима	101
10.2. Сарадња са органима јавне власти	101
10.3. Сарадња са правосуђем	102
10.4. Сарадња са локалном самоуправом.....	103
10.5. Сарадња са организацијама цивилног друштва.....	104
10.6. Сарадња са медијима	105
10.7. Међународна сарадња	106
10.7.1. Учешће на међународним скуповима и студијска путовања.....	106
10.7.2. Састанци са представницима међународних организација.....	108
10.7.3. Организација међународних скупова.....	109
11. МЕДИЈСКО ПРАЋЕЊЕ РАДА ПОВЕРЕНИКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О ДИСКРИМИНАЦИЈИ	110
11.1. Медији о Поверенику	110
12. ПРОЈЕКТИ	116
13. ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ	120
14. ПРОМОТИВНЕ АКТИВНОСТИ	121
15. ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДНОМ ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА	122
16. ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА.....	123
17. ПРЕПОРУКЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ	125

*Сви појмови употребљени у извештају у мушком граматичком роду обухватају
мушки и женски род лица на која се односе.*

УВОДНА РЕЧ

Поштовани народни посланици, поштовани читаоци,

Сузбијање дискриминације спада у ред најважнијих задатака државе и њених органа. Искуство показује да је свако разликовање, искључивање, ограничавање или давање првенства на основу националности, порекла, вероисповести, пола, родног идентитета, сексуалне оријентације или било ког другог личног својства изузетно опасна појава јер потира саму идеју људских права, повређује људско достојанство, нарушава слободу, мир и безбедност и кочи друштвени и економски напредак заједнице. Зато је принцип једнакости и недискриминације основни постулат правног поретка свих развијених демократских држава.

Разумевајући важност сузбијања дискриминације и остваривања равноправности, Србија је протеклих година изградила ваљан антидискриминациони правни оквир и успоставила систем заштите од дискриминације. У овом систему значајно место припада Поверенику за заштиту равноправности, самосталном и независном државном органу, који је профилисан као централно национално антидискриминационо тело специјализовано за борбу против свих облика и видова дискриминације.

Иза нас је још једна година континуираног рада. У овом периоду Повереник је наставио да делује на плану спречавања и сузбијања дискриминације у Србији. Својим радом током 2012. године Повереник се у јавности позиционирао као орган који активно делује на плану имплементације антидискриминационих прописа и промоције права на слободу од дискриминације. Проактивним приступом, користећи сва своја овлашћења и ресурсе, Повереник је настојао да максимално афирмише принципе равноправности, једнаких могућности и толеранције према националним, етничким, верским, сексуалним и другим мањинама и тиме допринесе успостављању вредносног система у коме се различитост људских идентитета прихвата, уважава и разуме као богатство и потенцијал друштвеног развоја. Ово залагање Повереника препознато је и позитивно оцењено и у Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије за 2012. годину,¹ у којем се наводи да је Повереник за заштиту равноправности био активан на подизању свести о дискриминацији и начинима њеног сузбијања, као и на јачању постојећих механизма за заштиту од дискриминације.

У протеклој години деловање Повереника одвијало се у пет главних поља.

Пре свега, Повереник је, сагласно закону, спроводио поступке по притужбама због дискриминације (број притужби се током 2012. године повећао за скоро 40% у односу 2011. годину). Поступање по притужбама, као вид реактивног деловања Повереника на отклањању стања и последица дискриминације, резултирало је издавањем 56 мишљења и препорука, седам опомена и једног обавештења јавности о неспровођењу препорука Повереника. Такође, поднето је пет тужби за заштиту од дискриминације, шест захтева за покретање прекршајног поступка, једна кривична пријава и један предлог за оцену уставности и законитости општег акта.

¹ Извештај Европске комисије о напретку Србије за 2012. годину доступан је на интернету: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_napretku_2012.pdf.

Поред тога, Повереник је својим проактивним деловањем радио на отклањању узрока дискриминације, подизању свести јавности и унапређивању равноправности. Делујући превентивно, Повереник је издао 117 препорука органима јавне власти за предузимање мера ради унапређења равноправности, дао је 4 мишљења и иницијативе за измену законских прописа и издао 19 упозорења и саопштења. Реализујући разноврсне информативне и едукативне пројекте и кампање, уз подршку међународних организација и европских фондова, у сарадњи са другим државним органима, организацијама цивилног друштва и медијима, Повереник је настојао да допринесе подизању свести јавности о дискриминацији и њеним штетним последицама, бољем праћењу саме појаве дискриминације, развијању толеранције, спровођењу антидискриминационих прописа и повећању делотворности и ефикасности правне заштите од дискриминације. Ради остваривања овог циља, Повереник је објавио много књига, брошура и других публикација намењених деци и младима, општој јавности, медијским посленицима и правним стручњацима.

Важан сегмент деловања Повереника представља рад на промовисању и повећању видљивости и доступности овог независног тела на читавом подручју Србије, као и на унапређивању приступачности и транспарентности рада. Учествојући на бројним промотивним скуповима и радионицама широм Србије, организујући такве скупове и радионице, стално допуњавајући садржај интернет презентације и спроводећи многе друге активности, Повереник је настојао да јавност информише о својој улози, задацима и овлашћењима, да људима помогне да препознају дискриминацију и да подстакне их да реагују и траже заштиту од дискриминације. Да би се повећала доступност и побољшало пружање правних информација и савета грађанима, отворена је пријемна канцеларија, а запослени у стручној служби посебно су обучени за рад са странкама. Током протекле године запосленима у стручној служби, обратило се, лично и телефоном, скоро 1000 лица тражећи правне информације и савете.

У току прошле године Повереник је наставио да јача капацитете стручне службе, подиже ниво стручних компетенција запослених и унапређује методологију и начин рада и поступања. Одговарајућа пажња посвећена је развијању интерних процедура, унапређивању електронске базе података и стварању услова за успостављање система услуга медијације у случајевима дискриминације.

Прошлу годину обележило је успостављање и продубљивање сарадње са државним и другим органима јавне власти, са организацијама цивилног друштва, медијима те са међународним организацијама и форумима. Уз подршку Савета Европе у Србији, Програма Уједињених нација за развој (UNDP) у Србији, Мисије ОЕБС-а у Србији, Европске комисије, канцеларије UNICEF-а, Америчке агенције за међународни развој (USAID) те амбасада Аустралије и Холандије, Повереник је реализовао низ пројеката и активности у циљу унапређивања заштите од дискриминације и подизања капацитета саме институције. Захваљујући чланству у Европској мрежи тела за равноправност (EQUINET), запослени у стручној служби Повереника упознали су искуства, антидискриминациону праксу и стандарде рада других сличних тела у европским државама и државама у региону.

Препоруке које Повереник даје у јавности углавном наилазе на разумевање и

одобравање. Међутим, поједина мишљења и препоруке у којима се указује на дискриминацију припадника националних и верских мањина, а посебно ЛГБТ популације, изазивају жестоке негативне реакције екстремних десничарских организација и појединаца, што резултира изношењем неистина и разноврсним организованим нападима на Повереника, у циљу нарушавања његовог угледа, ауторитета и кредибилитета.

Трећи редовни годишњи извештај који је пред вама обухвата период од 1. јануара до 31. децембра 2012. године. Подnoseћи овај извештај Народној скупштини Републике Србије, Повереник испуњава своју законску дужност прописану чланом 33. ставом 5. Закона о забрани дискриминације. У извештају се, на основу расположивих података, описује актуелно стање у области остваривања и заштите равноправности и указује се на најучесталије облике дискриминације, као и на оне области друштвених односа у којима је дискриминација најраширенија. Извештај, такође, садржи преглед резултата рада Повереника током 2012. године и изазова са којима се он суочава у остваривању своје друштвене улоге.

Друштвену стварност у Србији обележавају суживот, толеранција и сарадња, али и родни, етнички и други стереотипи и предрасуде, висок ниво социјалне дистанце према појединим националним, верским, сексуалним и другим мањинама, што знатно отежава остваривање стандарда равноправности у свакодневном животу. Зато је, и поред задовољавајућег антидискриминационог правног оквира и повећане сензибилисаности за проблем дискриминације, дискриминација широко распрострањена у Србији, а постојећи механизми правне заштите нису довољно искоришћени, што потврђују бројна истраживања и пракса Повереника. Надам се да ће овај извештај подстаћи Народну скупштину Републике Србије, али и све друге органе јавне власти, у оквиру њихових надлежности, да сарађују са организацијама цивилног друштва, да интензивирају рад на спречавању и сузбијању дискриминације у Србији и да граде отворено, толерантно и инклузивно друштво засновано на поштовању људских права, које свима пружа једнака права и једнаке могућности. Да би се овај циљ остварио, треба интензивирати рад на примени посебних мера намењених постизању пуне равноправности друштвених група које су у неједнаком положају са осталим грађанима и радити на унапређивању ефикасности правне заштите од дискриминације. Потребна је, такође, и широка мобилизација свих актера у друштву како би се равноправност и толеранција према националним, етничким, верским, сексуалним и другим мањинама промовисале као заједничке вредности које друштво свесно прихвата, суштински разумевајући да без њих нема мирног суживота, друштвене стабилности и напретка.

Др Невена Петрушић,
повереница за заштиту равноправности

САЖЕТАК

Током 2012. године Повереник за заштиту равноправности наставио је деловање на сузбијању свих видова, облика и случајева дискриминације и унапређивању равноправности, користећи сва своја законска овлашћења.

Током 2012. године Поверенику је упућено 465 притужби, што је скоро 40% више него 2011. године. Томе су допринеле активности Повереника на плану информисања грађана о дискриминацији и начинима заштите од дискриминације, као и на повећању видљивости институције Повереника. У протеклој години издато је 29 мишљења, 27 мишљења са препоруком, 117 препорука органима јавне власти за предузимање мера ради унапређивања равноправности, као и 3 мишљења о законима. Покренуто је 5 парница за заштиту од дискриминације и издато је 19 упозорења и саопштења.

У поднетим притужбама као основ дискриминације наводе се инвалидитет, национална припадност / етничко порекло, пол, верска и политичка убеђења, старосно доба, чланство у политичким, синдикалним или другим организацијама, брачни и породични статус и др. Највећи број притужби односио се на дискриминацију у сфери рада и запошљавања, дискриминацију у поступцима пред органима јавне власти, у образовању и стручном оспособљавању, пружању јавних услуга и коришћењу објеката и површина и др.

И у протеклој години број притужби које се односе на повреде закона за које Повереник није надлежан био је релативно велики, што показује да грађани још увек нису довољно упознати са појавом дискриминације и са надлежностима Повереника.

Повереник је интензивно је радио на промовисању принципа равноправности и недискриминације, путем предавања и презентација, организовањем промотивних скупова, учешћем на конференцијама, стручним скуповима и округлим столовима организација цивилног друштва. Успостављена је и продубљена сарадња са независним телима и другим државним органима, сродним институцијама у иностранству, међународним организацијама, као и са организацијама цивилног друштва. Повереник је у потпуности остваривао бенефиције које пружа чланство у Европској мрежи тела за равноправност (EQUINET).

Израђен је Стратешки план развоја Повереника и Комуникациона стратегија са Акционим планом, за период 2012–2014. године. Започео је рад на успостављању система услуга медијације у оквиру службе Повереника. Сprovedено је истраживање јавног мњења „Однос грађана према дискриминацији у Србији“, које је омогућило да се сазна колико су грађани упознати са дискриминацијом, колики је ниво социјалне и етничке дистанце између појединих друштвених група, као и о томе колико је институција Повереника видљива у јавности. Објављено је 11 књига, приручника и брошура. Запослени у стручној служби унапредили су своје професионалне компетенције, а сама институција Повереника постала је видљивија, приступачнија и доступнија.

У протеклом периоду медији су интензивно пратили рад Повереника и извештавали јавност о његовом раду те преносили његова саопштења, ставове и мишљења.

У 2012. години Поверенику за заштиту равноправности одобрено је 89.471.000,00 динара, а Законом о буџету за 2013. годину за рад Повереника су предвиђена средства у износу од 89.348.000,00 динара.

1. ПРАВНИ СТАТУС И ОКВИР ДЕЛОВАЊА ИНСТИТУЦИЈЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

1.1. Правни статус Повереника за заштиту равноправности

Повереник за заштиту равноправности је државни орган, установљен Законом о забрани дискриминације, самосталан и независан у обављању послова утврђених законом. Институција Повереника конципирана је и профилисана као централно национално тело за борбу против свих облика и видова дискриминације, са широким кругом овлашћења.

Народна скупштина Републике Србије је, у мају 2010. године, изабрала прву повереницу за заштиту равноправности, проф. др Невену Петрушић, на период од пет година. Повереница за свој рад, у складу са Уставом и законима, одговара Народној скупштини.

Самосталност и независност институције Повереника представљају основне постулате и кључне претпоставке за успешно остваривање њене друштвене улоге и мисије. Због тога је сваки покушај утицаја на рад ове институције акт нарушавања њене независности, без обзира на то да ли долази од органа јавне власти, организација цивилног друштва или приватног сектора.

За успешно остваривање мисије Повереника највећу важност има очување његовог ауторитета и кредибилитета у јавности, посебно имајући у виду да препоруке Повереника нису принудно извршиве. Стога посебно забрињава чињеница да је крајем протекле године повереница била изложена медијској хајци у таблоиду „Куир“, која је уследила након што је, упркос притисцима, уценама и претњама, одбила да у стални радни однос прими једну особу, због чега је била угрожена и лична безбедност поверенице. О медијској хајци, нападима, уценама и претњама којима се угрожавају независност и самосталност институције те нарушавају њен углед и ауторитет обавештени су сви надлежни државни органи и међународне организације у Србији са којима Повереник сарађује. Овакве и сличне појаве морају се спречавати, а да би се то постигло веома је важна јасна и недвосмислена подршка државе и њених органа.

1.2. Надлежност и овлашћења Повереника за заштиту равноправности

Надлежност и овлашћења Повереника широко су постављени, у складу са међународним стандардима, како би се овом телу омогућило да ефикасно и делотворно спречава дискриминацију и пружа заштиту од ње и доприноси остваривању и унапређивању равноправности.

Једна од основних надлежности Повереника јесте поступање по притужбама због дискриминације, а за подношење притужби овлашћени су физичка и правна лица, групе лица, као и организације које се баве заштитом људских права. У поступку по притужбама Повереник даје мишљење и препоруке о начину отклањања повреде права и изриче законом утврђене мере за случај да дискриминатор не поступи по његовој

препоруци.

Повереник је, такође, дужан да пружа информације подносиоцу притужбе о његовом праву на слободу од дискриминације и о начинима заштите овог права те да странама препоручује медијацију као метод за превазилажење настале ситуације.

Повереник је законом овлашћен да покреће парнице за заштиту од дискриминације, које се воде ради пружања судске грађанскоправне заштите од дискриминације. Ове парнице Повереник покреће у јавном интересу и оне спадају у ред тзв. стратешких парница. Од Повереника се очекује да за вођење ових парница бира случајеве учестале и широко распрострањене дискриминације, посебно оне које изазивају нарочито тешке последице у односу на припаднике осетљивих, угрожених и маргинализованих друштвених група, који су у правној пракси ретко добијали судски епилог, а у погледу којих постоје добри изгледи за успех и потенцијал за остваривање циљева стратешког парничења. Уколико у току поступка утврди да је извршен неки од прекршаја утврђених антидискриминационим прописима, Повереник може поднети захтев за покретање прекршајног поступка.

У остваривању своје превентивне функције Повереник је овлашћен и дужан да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, што чини на основу сазнања из поднетих притужби, прилога у медијима и из других извора. Поред тога, ради остваривања и унапређивања равноправности и сузбијања дискриминације, Повереник препоручује органима јавне власти и другим лицима предузимање одговарајућих мера, прати спровођење закона и других прописа у области заштите равноправности и забране дискриминације, даје мишљења о нацртима закона и других прописа и иницира доношење нових и измену постојећих законских и других прописа.

Поред годишњег извештаја који подноси Народној скупштини о стању у заштити равноправности, Повереник може, ако постоје нарочито важни разлози, самоиницијативно или на захтев Народне скупштине, поднети и посебни извештај Народној скупштини. У протеклом периоду Повереник је започео припрему првог посебног извештаја о дискриминацији особа са инвалидитетом, чија је израда у завршној фази.

Важан део активности Повереника односи се на успостављање и одржавање сарадње са органима надлежним за остваривање равноправности и заштиту људских права на територији аутономне покрајине и локалне самоуправе. Успостављање овог вида сарадње отежано је због тога што још увек нису формиране регионалне канцеларије Повереника, које би не само подстакле сарадњу са овим органима већ би допринеле већој доступности институције Повереника и омогућиле интензивнији рад са запосленима у органима територијалне аутономије и локалне самоуправе у циљу њиховог обучавања и сензибилисања за проблем дискриминације, чиме би се унапредило спровођење антидискриминационих прописа.

Сарадња са органима јавне власти, између осталог, огледа се и у поштовању препорука за предузимање мера које Повереник, сагласно закону, даје како би се унапређивала равноправност. О највећем броју ових препорука органи јавне власти су, у непосредним разговорима и у писаним обавештењима, изразили позитиван став и

спремност за њихово спровођење. Поједини органи су, међутим, игнорисали препоруке Повереника, а има и оних који су изразили отворено противљење. Такав однос органа јавне власти забрињава, јер представља израз непознавања антидискриминационих прописа и пренебрегавања дужности да се у поступању и усвајању подзаконских аката стриктно поштују антидискриминациони прописи.

У протеклом периоду државни органи нису користили могућност да од Повереника затраже мишљење о нацртима закона и других прописа, па је Повереник током 2012. године, користећи своја законска овлашћења, самоиницијативно дао само три мишљења о нацртима закона. Сарадња са државним органима на овом плану углавном се одвијала кроз учешће Повереника у стручним расправама о нацртима појединих закона. Треба истаћи да су ови позиви, по правилу, стизали касно, па Повереник није имао могућност да благовремено анализира припремљене текстове и материјале из перспективе њихове усаглашености са антидискриминационим прописима.

2. СТРУЧНА СЛУЖБА

За обављање стручних и административних послова из делокруга рада Повереника образована је стручна служба која Поверенику помаже у вршењу његових надлежности.

Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Повереника систематизовано је укупно 60 запослених (четири на положају, 53 на извршилачким радним местима и три на радним местима намештеника). Од предвиђеног броја попуњено је укупно 19 радних места, укључујући и повереницу за заштиту равноправности.

С обзиром на обим посла, тренутни број запослених не представља оптималан број за ажуран и квалитетан рад овог независног органа. Све већи броја контаката које Повереник непрестано остварује са грађанима, а самим тим и повећање броја активности и поступака који из тога произлазе, доводи до све већег додатног ангажовања запослених и експерата по основу уговора, што је неодржив начин рада у дужем временском периоду. Да би се превазишао овај проблем, кадровским планом за 2012. годину Повереник је планирао запошљавање 11 нових запослених, али до краја године није успео да реализује план због ограничења која намеће привремени пословни простор у Београдској 70. На тај начин се директно отежава извршавање законских обавеза Повереника за заштиту равноправности.

2.1. Организација стручне службе

У циљу што ефикаснијег и делотворнијег обављања законом поверених надлежности из делокруга рада Повереника, а на основу двогодишњег искуства и праксе рада службе, фебруара месеца 2012. године предложена је промена систематизације. У новембру 2012. године Народна скупштина је Одлуком о давању сагласности на Одлуку о измени Одлуке о образовању и раду стручне службе Повереника за заштиту равноправности и Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Повереника за заштиту равноправности² одобрила нову систематизацију радних места.³ Правилником није предвиђено повећање броја систематизованих радних места нити је за његово спровођење потребно издавати додатна буџетска средства.

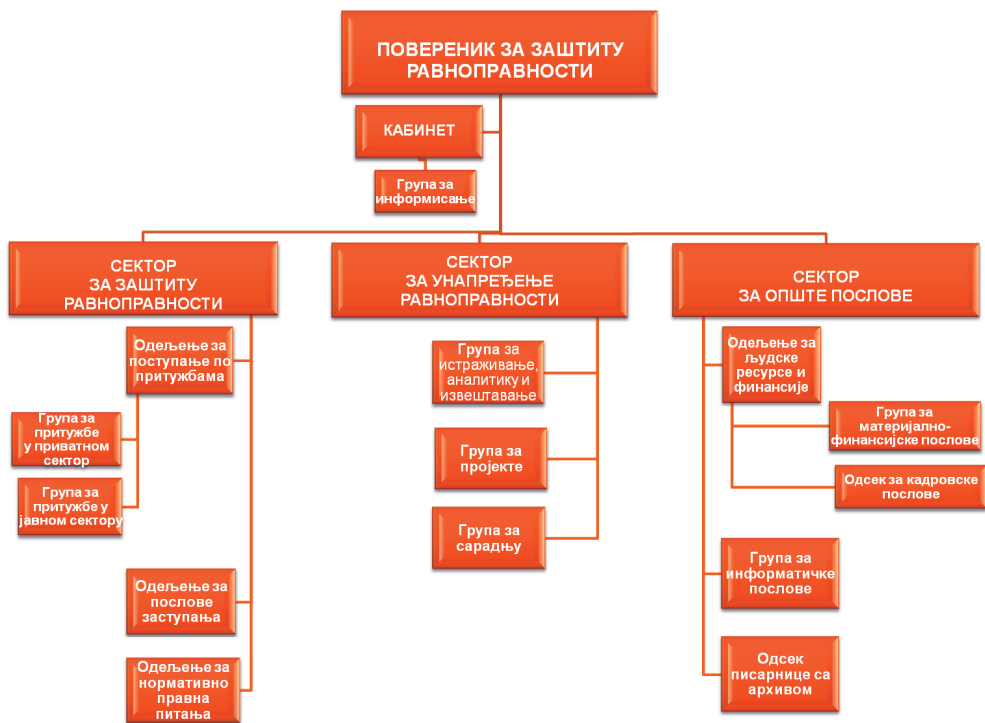
За обављање стручних и административних послова из надлежности Повереника, у новом Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места, као основне унутрашње јединице, образују се три сектора: Сектор за заштиту равноправности, Сектор за унапређење равноправности и Сектор за опште послове. Као посебне унутрашње јединице образују се Кабинет Повереника и Група за информисање.

² „Службени гласник РС”, бр. 111/12.

³ Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у служби Повереника доступан је на интернету: <http://www.ravnopravnost.gov.rs/lat/opstiAktiPoverenika.php?idKat=1>.

У прилогу овог одељка даје се органограм стручне службе Повереника.

Органограм стручне службе Повереника за заштиту равноправности

2.2. Подизање капацитета стручне службе и професионалних компетенција запослених

У стручној служби Повереника запослено је током 2010–2011. године 18 особа и овај број се није повећавао. Акт о систематизацији радних места, како је и представљено, предвиђа укупно 46 радних места у стручној служби Повереника, на којима би требало да ради укупно 57 државних службеника на положају и на извршилачким радним местима те три намештеника. Иако постоји потреба за повећањем броја запослених, с обзиром на стално увећавање обима посла и броја активности које Повереник спроводи, то за сада није могуће због недостатака пословног простора који је Поверенику крајем 2010. године дат на коришћење. Зато је Повереник и у протеклој години био принуђен да потребу за већим бројем запослених премошћава повременим ангажовањем особа на основу одговарајућих уговора.

Током 2012. године интензивирале су активности на подизању нивоа општих и специфичних знања и професионалних компетенција запослених у стручној служби Повереника. Иако су запослени веома посвећени и сензибилисани за проблем дискриминације, постоји потреба да се сталном едукацијом усавршавају њихове компетенције,

вештине и способности у раду са странкама, у раду по притужбама и у свим осталим сегментима који су важни за што ефикасније функционисање стручне службе Повереника. Због тога је за запослене у стручној служби током 2012. године организовано неколико обука, семинара и радионица, на којима су предавачи били угледни и искусни стручњаци из академских установа и организација цивилног друштва. Наводимо неколико најзначајнијих.

Запослени у Одсеку за поступање по притужбама, који се баве и заступањем, похађали су 24. фебруара 2012. године семинар о примени новог Закона о парничном поступку, који је у организацији часописа „Параграф” одржан у Београду.

У периоду од 26. до 28. марта 2012. године у Новом Саду одржан је семинар „Заједно против дискриминације”, на тему родне равноправности, права ЛГБТ особа и права Рома, за све запослене у Стручној служби.

У периоду од 9. до 10. априла, као и у периоду од 6. до 7. децембра 2012. године, правници у стручној служби завршили су два модула семинара „Правни интервју”, који је реализован уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији и Повереника за заштиту равноправности. Овај семинар био је посвећен развијању вештина неопходних за успешно вођење правног интервјуа и правилну квалификацију случаја, што обухвата и вештине активног слушања, постављања питања и друге аспекте рада са странкама.

У мају 2012. године руководиоци сектора у служби Повереника, повереница, шефица Кабинета поверенице и помоћници поверенице похађали су семинар „Менаџерске вештине, лидерство, мотивација, доношење одлука и основе лобирања”. Теме семинара биле су осмишљене тако да помогну у побољшању ефикасности руковођења, као и у благовременом препознавању и успешном превазилажењу евентуалних кризних ситуација.

У периоду од 3. до 5. јула 2012. године за запослене у Сектору за поступање по притужбама организован је почетни семинар „Специфичности медијације и улога Повереника за заштиту равноправности у поступку медијације у случајевима дискриминације” како би стекли основна знања о медијацији као методу решавања сукоба (види тачку 3.2.)

Током августа 2012. године за запослене је организована обука за припрему и дизајнирање презентација.

У периоду од 17. до 18. децембра 2012. године, уз подршку Фонда Уједињених нација за помоћ деци у Србији (UNICEF), одржан је семинар на тему „Јачање капацитета Повереника за заштиту равноправности за извештавање”, који је био намењен размени искустава о писању извештаја, са посебним освртом на извештавање о правима детета.

С обзиром на разноврсност тема којима се баве запослени обављајући своје послове, као и на велики број основа, облика и области у којима се јавља дискриминација и у вези са којима грађани подносе притужбе, едукација одређеног броја запослених обухватала је и семинаре на тему политика и пракси у области азила и реадмисије, процеса програмирања међународне помоћи те идентификације и израде нацрта предлога

пројеката. Такође, запослени у Сектору за опште послове похађали су едукативне семинаре на тему јавних набавки⁴, израде и одржавања интернет странице⁵ и формирања база података⁶, као и на тему иновација у вођењу књиговодствених послова у државној управи⁷. Запослени у сектору за унапређење равноправности похађали су обуку на тему „Управљање пројектним циклусом у пројектима финансираним од стране ЕУ”⁸.

2.3. Унапређивање методологије и начина рада

Да би се повећали ефикасност и квалитет рада, установљене су процедуре и израђена су неопходна упутства намењена запосленима у стручној служби, као живи документи који су подложни променама. Упутствима су установљене интерне процедуре и стандарди, а у изради су у пуној мери учествовали и запослени.

Током 2012. године израђено је *Упутство за поступање по притужбама*, којим су дефинисане све фазе и радње у поступку по притужбама због дискриминације, од пријема притужбе до објављивања одлуке на сајту. Такође, израђено је и *Упутство за састављање и редиговање одлука Повереника за заштиту равноправности*, које је у међувремену допуњено и иновирано. Упутство садржи јасне инструкције које се тичу садржине и структуре те начина аргументовања мишљења, мишљења са препоруком, општих препорука за предузимање мера, опомена и других одлука које Повереник доноси у оквиру своје надлежности.

2.4. Простор и средства за рад

Повереник за заштиту равноправности се, ради решавања проблема добијања одговарајућег, трајног пословног простора за рад који датира од маја 2010. године, када је изабрана повереница, и у току 2012. године обраћао молбом Народној скупштини и Влади Републике Србије да, у оквиру својих надлежности, предузму одговарајуће кораке.

Пословни простор површине 248 м² који Повереник користи, а који му је доделила Влада Републике Србије, налази се у стамбеној згради у улици Београдска бр. 70, на првом спрату, нема обезбеђење и не припада му паркинг место за службено возило, што знатно отежава несметан рад овог органа. Постојећи пословни простор је Поверенику дат као привремено решење, на основу закључка Комисије за расподелу службених зграда и пословних просторија Владе Републике Србије, 77 бр. 361-5713/2010 од 9. септембра 2010. године, након седмочесечног борава у два просторијама у згради Народне скупштине Републике Србије у улици Краља Милана бр. 14. Била је потребна тотална реконструкција и адаптација тог простора, јер је био потпуно неупотребљив и девастиран, без централног грејања и адекватних водоводних и електричних инсталација.

4 Семинар „Јавне набавке“ у организацији Института за економику и финансије, септембар 2012. године.

5 Семинар „Одржавање новог сајта“ у организацији USAID, новембар 2012. године.

6 Семинар „База података – напредни ниво“ у организацији СУК, 5–15. новембар 2012. године

7 Семинар „Књиговодствени послови у државној управи“, април 2012. године.

8 Семинар „Управљање пројектним циклусом у пројектима финансираним од стране ЕУ“ у организацији Београдске отворене школе и Канцеларије за европске интеграције Владе Републике Србије, 20–24. фебруар 2012. године.

ција те неприступачан особама са инвалидитетом. По завршетку радова, стручна служба Повереника је могла да се усели у простор тек у јуну 2011. године. Тиме су, након више од годину дана постојања овог специјализованог државног органа, створени бар елементарни просторни и технички услови за његов рад.

Пословни простор Повереника ограничава развој службе до њеног пуног капацитета и знатно отежава ефикасно обављање његове функције те благовремено и делотворно остваривање задатака. Треба имати у виду да се обим посла Повереника стално повећава и да је од оснивања до данас примљено и обрађено преко 1200 предмета, а да је број непосредних обраћања овом органу за правни савет и помоћ знатно већи. Додатну потешкоћу у раду ствара и то што нема услова за паркирање испред или у близини додељеног пословног простора, па је отежан приступ странкама са инвалидитетом и особама које долазе на пословне састанке које Повереник организује. Врло је важно нагласити да се Повереник бори против дискриминације сваке врсте, непосредне или посредне, а при томе још увек не може једној особи са инвалидитетом која је запослена у стручној служби да обезбеди достојанствен и безбедан приступ радном месту. Обратили смо се Секретаријату за саобраћај града Београда са молбом да изађе у сусрет потребама службе, али смо добили одговор да за то на предметној локацији нема услова. Овим примером желимо да илуструјемо ситуацију у којој се служба Повереника налази већ дуже време.

Један од најважнијих задатака Повереника је пружање информација грађанима и грађанкама о њиховим правима и о механизмима правне заштите од дискриминације, што подразумева и информације о мирном решавању проблема и помоћ у томе. Законом је прописано да се притужбе могу подносити и усмено на записник, а да се у поступку утврђивања чињеничног стања узимају на записник и изјаве подносилаца притужби и других лица. Будући да су од самог почетка рада Повереника грађани тражили да у непосредном контакту са запосленима добију потребна обавештења, разјашњења и правне информације, било је потребно што пре организовати рад пријемне канцеларије. Како додељени простор не испуњава ни физичке ни безбедносне услове за смештај потребног броја запослених и пријем странка нити обезбеђује њихово право на приватност, повереница се током 2011. године више пута обраћала Републичкој дирекцији за имовину Републике Србије и Комисији за стамбена питања и расподелу службених зграда и пословних просторија Владе Републике Србије са захтевом да се доделе привремене канцеларије за пријем странака. Тек крајем 2011. године Поверенику је привремено уступљена на коришћење једна канцеларија у згради Управе за заједничке послове републичких органа у Немањиној 22–26, која је оспособљена за рад у јуну 2012. године, када је и отпочео пријем странака. Иако се оваквим решењем отежавају рад и унутрашња комуникација запослених у служби и ствара додатни притисак на ионако недовољан број запослених, јер раде на две локације, повереница је прихватила ово прелазно решење изражавајући очекивање да ће служби ускоро бити обезбеђен одговарајући стални простор за рад.

Непостојање одговарајућих просторија за рад запослених, запошљавање нових кадрова и пријем странака представљају најзначајнија ограничења у раду Повереника.

До сада су обезбеђена сва потребна техничка средства за рад, посебно компјуте-

ри и други технички уређаји и канцеларијски материјал. Средства за рад набављена су из сопствених средстава, а нека средстава обезбеђена су из донација. Крајем 2012. године Поверенику је, донацијом из пројекта IPA, предат велики број техничких уређаја, професионалних штампача, компјутера и др. Међутим, због недостатка простора они не могу се ставити у функцију, а радну средину чине небезбедном.

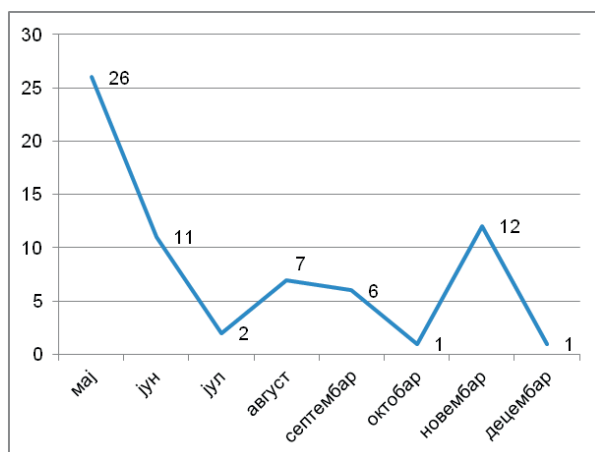
2.5. Рад пријемне канцеларије

Један од важних задатака Повереника јесте пружање информација грађанима о њиховим правима и о механизмима правне заштите од дискриминације, што се односи и на информације о могућностима мирног решавања случајева дискриминације. Законом је, такође, прописана могућност да се притужбе подносе и усмено на записник те да се у поступку утврђивања чињеничног стања узимају на записник и изјаве подносилаца притужби и других лица. Због потребе да се са грађанима непосредно комуницира, током 2012. године довршене су активности на отварању пријемне канцеларије.

Пошто није било просторних и безбедносних услова да се рад пријемне канцеларије организује у пословном простору у којем раде запослени у стручној служби, на захтев Повереника је обезбеђена једна просторија као прелазно решење. Пријемна канцеларија је почела са радом у мају 2012. године, након што су запослени у стручној служби, уз подршку ОЕБС-а, завршили потребну обуку и стекли потребна знања и вештине за вођење правног интервјуа и саветовања. Зграда у којој се налази пријемна канцеларија доступна је особама које користе колица и има службу обезбеђења. Како се рад стручне службе одвија на две локације, пријемна канцеларија функционише по принципу претходног заказивања термина странкама. Пријем странака организован је уторком и четвртком, али се по потреби термин може заказати и другим радним данима.

Од почетка рада пријемне канцеларије бесплатну правну помоћ у виду правних информација и правних савета добило је 66 странака, а преко 1000 грађана добило је информације телефоном.

Графикон: Број странака у 2012. години

Грађани у пријемној канцеларији могу добити прецизна упутства о томе како да саставе притужбу, разјашњења о томе да ли њихов случај има обележја дискриминације и објашњења о томе који је орган надлежан уколико правна ствар не спада у надлежност Повереника за заштиту равноправности.

Интересантно је да су се од укупног броја странака које су биле у пријемној канцеларију 2012. године само два случаја односила на могућу дискриминацију. У једном случају нас је странка обавестила о ситуацији у којој се налази и о могућој дискриминацији, али није желела да покреће поступак, већ је од Повереника за заштиту равноправности очекивала вођење поступка по службеној дужности. У другом случају је странка поднела притужбу на основу које је спроведен поступак и донето је мишљење да је извршен акт дискриминације.

Сви остали проблеми због којих су странке долазиле у пријемну канцеларију нису били у вези са делокругом рада и надлежностима Повереника за заштиту равноправности, већ су се у највећем броју односили на злостављање на раду, повреде неких других права из радног односа и на имовинске односе.

И на примеру рада пријемне канцеларије може се закључити да грађани још увек нису довољно упознати са појмом дискриминације, мада је било и случајева да су странке знале да није у питању дискриминација, али су се обраћале пријемној канцеларији да би добиле савет о томе коме да се обрате и како да на најефикаснији начин реше проблем. С друге стране, евидентно је да још увек не постоји систем бесплатне правне помоћи који би омогућио грађанима слабог имовног стања да добију правну помоћ бесплатно или уз смањене трошкове. Успостављање овог система један је од приоритета и због поштовања принципа једнакости у приступу правди, на шта је указано и у извештају за 2011. годину.

2.6. Побољшање приступачности и доступности простора

Пословни простор опремљен је током 2011. године, када су инсталиране приступна рампа и савремене покретне платформе за особе са инвалидитетом. У протеклој години предузете су мере како би институција Повереника постала приступачнија и доступнија особама са инвалидитетом.

Током јуна 2012. године, у сали за састанке у просторијама Повереника и у пријемној канцеларији у Немањиној бр. 22–26, постављена је опрема за појачавање звука која олакшава комуникацију особама са оштећеним слухом. Такође је инсталиран индукциони систем за појачавање говора, што омогућава особама које носе слушне апарате да јасно чују говорника, односно да звукове око себе чују без сметњи. Просторије у којима је систем инсталиран обележене су међународно препознатљивим знаком који кориснику слушног апарата даје информацију да је то место озвучено на посебан начин.

Сви запослени у стручној служби Повереника користе визиткарте са Брајевим писмом, а током 2012. године започела је припрема аудио књига и публикација прилагођених особама са оштећеним видом, чије се издавање ускоро очекује.

Целокупан пословни простор Повереника опремљен је тактилним таблама са називом институције на Брајевом писму, што особама са оштећеним видом олакшава приступ и боравак у просторијама Повереника.

2.7. Повећање доступности преко интернета и кол центра

Према Закону о забрани дискриминације, Повереник је дужан да грађанима пружа информације о њиховим правима и о механизмима правне заштите од дискриминације. Осим тога, Повереник треба да учини доступним и све остале информације о начину и резултатима рада и поступања како би његов рад био видљив и транспарентан. Управо зато је било потребно да се изради нова, интерактивна интернет страница Повереника, која одговара савременим захтевима и стандардима. У сарадњи са Америчком агенцијом за међународни развој (USAID) и уз њену подршку, Повереник је током 2012. године израдио нову интернет страницу, која није само обogaћена новим садржајима (у односу на ранију), него је унапређена и у погледу доступности садржаја особама са оштећеним слухом и видом. Поред тога, нова интернет страница дизајнирана је тако да омогућава двосмерну комуникацију, јер преко ње Повереник може представити све релевантне информације, а грађани могу обавестити Повереника о уоченим појавама у остваривању равноправности, о случајевима дискриминације те о својим мишљењима и ставовима, дајући одговоре на питања која Повереник, кроз анкетне упитнике, на страници поставља.

Започеле су прве активности на изради подсајта намењеног деци и младима како би се унапредила комуникација са овом осетљивом друштвеном групом и створили услови за представљање активности Групе младих саветника поверенице (види одељак 12).

Крајем 2012. године започело је и инсталирање кол центра, који представља донацију фонда IPA из 2011. године, у оквиру пројекта „Имплементација антидискриминаторних политика у Србији”, чији је носилац Канцеларија за људска и мањинска права, а један од корисника и Повереник за заштиту равноправности. Услед правних и технолошких захтева који се јављају у овом процесу, стављање у рад кол центра планирано је за прву половину 2013. године.

3. СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ИНСТИТУЦИЈЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

У мају 2012. године завршен је и рад на Стратегији развоја институције Повереника за заштиту равноправности,⁹ уз активно учешће свих запослених у стручној служби. Стратегија је настала као резултат потребе да се дефинишу стратешки приоритети рада Повереника у трогодишњем периоду (2012–2015) како би се унапредило деловање Повереника и успешно остваривала његова мисија.

У процесу израде Стратегије развоја извршена је SWOT анализа која је омогућила да се утврде унутрашње снаге и слабости Повереника, као и спољне прилике које су значајне за рад и деловање Повереника. Стратегијом развоја дефинисани су визија и мисија институције Повереника, а као полазиште и основна начела утврђени су: независност, поштовање различитости, професионалност и транспарентност, перманентна едукација запослених, доступност и инклузивност. Мапирани су сви актери у друштву са којима треба успоставити сарадњу и од којих се очекује да, у складу са својим овлашћењима и друштвеном улогом, доприносе спречавању и сузбијању дискриминације у Србији.

ВИЗИЈА

СРБИЈА ЈЕ ОТВОРЕНО И ТОЛЕРАНТНО ДРУШТВО РАВНОПРАВНИХ ЉУДИ, КОЈЕ СВИМА ПРУЖА ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ.

МИСИЈА

ИСКОРЕЊИВАЊЕ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ОСТВАРИВАЊЕ ПУНЕ РАВНОПРАВНОСТИ У СВИМ ОБЛАСТИМА ДРУШТВЕНОГ ЖИВОТА.

У Стратегији су дефинисани следећи стратешки приоритети: 1) делотворно сузбијање дискриминације и заштита од дискриминације; 2) унапређена свест јавности о дискриминацији; 3) видљивост и доступност институције Повереника и 4) ефикасна и функционална служба Повереника. У оквиру сваког приоритета дефинисани су стратешки циљеви и стратешки задаци.

У домену делотворног сузбијања дискриминације и заштите од дискриминације утврђени су следећи стратешки циљеви: 1) успостављање система праћења дискриминације у Србији применом система за мониторинг; 2) унапређивање заштите равноправности кроз успостављање механизма за сарадњу са органима јавне власти и едукацију државних службеника; 3) унапређивање система заштите равноправности кроз развијање и примену модела медијације.

За други стратешки приоритет (повећање доступности институције Повереника) стратешки циљеви су: 1) повећање нивоа информисаности друштва о институцији Повереника за заштиту равноправности; 2) приближавање рада институције Повере-

⁹ Стратегија развоја институције Повереника за заштиту равноправности доступна је на интернету: <http://www.ravnopravnost.gov.rs/lat/oNama.php>.

ника грађанкама и грађанима; 3) развој визуелног идентитета институције и унапређивање односа са јавношћу.

У оквиру трећег стратешког приоритета (повећање свести јавности о дискриминацији) утврђени су следећи стратешки циљеви: 1) подизање свести медија о неопходности информисања о појави дискриминације; 2) унапређивање знања професионалних група у вези са поступањем у случајевима дискриминације; 3) повећање нивоа знања деце и младих о дискриминацији путем вршњачке едукације; 4) информисање и едукација јавности.

За четврти стратешки приоритет (ефикасна и функционална стручна служба Повереника) дефинисани су следећи циљеви: 1) подизање капацитета стручне службе и унапређивање процедура ради ефикаснијег рада, 2) континуирано унапређивање ИТ система; 3) унапређивање начина рада и протока информација у оквиру стручне службе; 4) стручно усавршавање запослених.

4. СТАЊЕ У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ РАВНОПРАВНОСТИ

4.1. Нормативни оквир остваривања и заштите равноправности

Разумевајући важност сузбијања дискриминације и остваривања равноправности правних субјеката, Република Србија је протеклих година развила ваљан антидискриминациони правни оквир, усвојила и учинила делом свог законодавства најважније универзалне и регионалне споразуме у области људских права и радила на усвајању и примени факултативних протокола уз ове споразуме.

Дискриминација је забрањена *Уставом Републике Србије*, који у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви су једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Поред тога, Устав утврђује да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Донети су општи и посебни антидискриминациони закони: *Закон о забрани дискриминације* (2009)¹⁰, *Закон о заштити права и слобода националних мањина* (2002)¹¹, *Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом* (2006)¹² и *Закон о равноправности полова* (2009)¹³. Забрана дискриминације садржана је у многим законима којима се уређују поједине области друштвених односа: *Закон о раду* (2005)¹⁴, *Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом* (2009)¹⁵, *Закон о здравственој заштити* (2005)¹⁶, *Закон о основама система образовања и васпитања* (2009)¹⁷, *Закон о црквама и верским заједницама* (2006)¹⁸. Кривичноправна заштита од дискриминације уређена је *Кривичним закоником Републике Србије*,¹⁹ који прописује више кривичних дела у вези са забраном дискриминације, као што су повреда слободе изражавања националне или етничке припадности, исповедања вере и вршења верских обреда, промоција мржње и позивање на мржњу, насиље према лицу или групи лица на основу неког њиховог личног својства и др.

Ови прописи пружају добар правни оквир за спречавање и сузбијање дискриминације коришћењем грађанскоправне, кривичноправне и прекршајноправне заштите,

10 „Службени гласник РС”, бр. 22/09.

11 „Службени лист СРЈ”, бр. 11/02, „Службени лист СЦГ”, бр. 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС”, бр. 72/09 – др. закон).

12 „Службени гласник РС”, бр. 33/06.

13 „Службени гласник РС”, бр. 104/09 (у даљем тексту: ЗРП).

14 „Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05 и 54/09.

15 „Службени гласник РС”, бр. 36/09.

16 „Службени гласник РС”, бр. 107/05 и 72/09 – др. закон.

17 „Службени гласник РС”, бр. 73/09.

18 „Службени гласник РС”, бр. 36/06.

19 „Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – исправка, 107/05 – исправка, 72/09 и 111/09.

у складу са међународним и европским стандардима. То, међутим, не значи да нема простора за унапређивање и допуњавање прописа који су релевантни из перспективе остваривања и заштите принципа равноправности.

Повереница за заштиту равноправности је и у претходном извештају и у јавним наступима указивала на потребу да се унапреде поједини прописи и у том смислу је подржавала одређене иницијативе. Она је, на пример, подржала иницијативу Комитета правника за људска права и Геј стрејт алијансе да се одговарајућим допунама Кривичног законика Републике Србије обезбеди свеобухватна инкриминација и адекватно кажњавање злочине из мржње, тј. дела чије је извршење мотивисано мржњом заснованом на раси, боји коже, етничкој или националној припадности, вероисповести, политичком или другом убеђењу, језику, полу, сексуалној оријентацији, родном идентитету, старости, здравственом стању, инвалидитету, образовању, друштвеном положају, социјалном пореклу, имовном стању или неком другом личном својству. Поред тога, подржала је и иницијативу да се прописи о јавном информисању иновирају и усагласе са антидискриминационим прописима како би се делотворније сузбијали говор мржње и други видови дискриминације путем медија.

Постојећи антидискриминациони закони нису се мењали током 2012. године, али је усвојено неколико закона који садрже одређен број правила значајних за заштиту равноправности и борбу против дискриминације.

*Закон о допунама Закона о ванпарничном поступку*²⁰ усвојен је 31. августа 2012. године и њиме је уређен поступак за утврђивање времена и места рођења. Овај поступак, који је регулисан одредбама члана 71а–љ, односи се на утврђивање времена и места рођења приликом уписа у матичну књигу рођених одраслих лица која не располажу потребним документима и чији су родитељи непознати или недоступни. До допуне Закона о ванпарничном поступку дошло је због тога што Закон о матичним књигама²¹ није на задовољавајући начин регулисао ову материју. Пре усвајања ових допуна Закона о ванпарничном поступку захтеви одраслих особа за накнадни упис у матичну књигу рођених често су били одбијани или се поступак прекидао, а подносиоци захтева су упућивани на покретање парничног поступка за утврђивање материнства или очинства. Међутим, у том поступку лица најчешће нису могла да доставе доказе на основу којих би се утврдио њихов идентитет. Због тога је, сматра се, у Србији постојало 6500 тзв. „правно невидљивих лица” која немају лична документа нити могу да остварују основна људска права и слободе. Управо је то био разлог за усвајање поменутих допуна Закона о ванпарничном поступку.

*Закон о изменама и допунама Кривичног законика*²² усвојен је 24. децембра 2012. године и њиме је мржња уведена као посебно отежавајућа околност за сва кривична дела почињена из мржње (члан 54а Кривичног законика). На тај начин појачана је кривичноправна заштита жртава које припадају појединим рањивим друштвеним групама у случајевима када је извршење дела мотивисано мржњом.

20 „Службени гласник РС”, број 85/12.

21 „Службени гласник РС”, број 20/09.

22 „Службени гласник РС”, број 121/12.

Из перспективе унапређивања заштите од дискриминације значајни су и сви други закони који прописују принцип равноправности и садрже забрану дискриминације (на пример, Закон о јавним набавкама,²³ који је усвојен 29. децембра 2012. године, прописује начело једнакости понуђача како би се обезбедио једнак положај понуђача у свим фазама поступка јавне набавке).

Поред усвојених закона, у протеклој години сачињени су и нацрти и радне верзије појединих закона значајних за област заштите од дискриминације. Повереник за заштиту равноправности је, у складу са својим овлашћењима, дао мишљење о неким од ових нацрта (види одељак 6.1).

4.2. Опис стања у остваривању и заштити равноправности

Иако не постоје обједињени подаци о појави дискриминације, евидентно је да је дискриминација је и даље веома раширена појава у свим областима друштвеног живота. На то је указано и у Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије за 2012. годину. У тачки 2.2. Људска права и заштита мањина констатовано је да постоје сви законодавни и институционални оквири за поштовање људских права и да су предузете активне мере како би се осигурало њихово спровођење, али да је неопходни уложити додатне напоре у примени међународних правних инструмената те да је дискриминација на основу расе, етничке припадности, рода, старосног доба и сексуалне оријентације веома раширена и да су неопходне даље мере за борбу против свих видова дискриминације.

Потребно је истаћи да један од предуслова за ефикасну борбу против дискриминације представља успостављање механизма за праћење појаве дискриминације, ефеката примене законских инструмената за заштиту од дискриминације, као и посебних мера које се предузимају у циљу остваривања равноправности појединих маргинализованих и осетљивих друштвених група. Међутим, упркос препоруци Повереника да се успостави јединствен и централизован систем прикупљања и регистровања података релевантних за праћење појаве дискриминације и начина функционисања система правне заштите од дискриминације, такав систем није успостављен, што у многоме отежава увид у реално стање. Због тога и у овом извештају истичемо да успешно сузбијање дискриминације није могуће без егзактних података о распрострањености дискриминације, њеним обележјима и облицима, најчешћим жртвама и извршиоцима, о областима у којима је најучесталија, као и без података о примени механизма за заштиту од дискриминације и њиховим ефектима.

Очекујемо да ће Националном стратегијом за сузбијање дискриминације, која је у припреми, а чије је усвајање Повереник препоручио, бити створени механизми који ће свим актерима у друштву понудити актуелне податке о распрострањености и учесталости појави дискриминације у Србији и о ефектима примене механизма за њено спречавање и сузбијање, што обухвата и податке о грађанскоправној, кривичноправној и прекршајноправној заштити од дискриминације.

У настојању да прикажемо актуелно стање у остваривању и заштити равноправ-

²³ „Службени гласник РС“, број 124/12.

ности, у овом делу годишњег извештаја најпре смо представили резултате истраживања јавног мњења о дискриминацији које је за потребе Повереника спроведено током 2012. године. Ово истраживање је значајно не само зато што пружа слику стања свести грађана, степена (не)толеранције и раширености предрасуда већ и зато што је то треће такво истраживање (по истој методологији су већ спроведена два истраживања, 2009. и 2010. године), што омогућава да се уоче трендови и промене у ставовима и перцепцији грађана.

Опис стања у остваривању и заштити равноправности употпунили смо сумарним приказом главних проблема у остваривању равноправности и заштити од дискриминације, на основу сазнања стечених у поступку по притужбама и из других извора.

4.2.1. Однос грађана према дискриминацији у Србији – истраживање јавног мњења

Током 2012. године Повереник је, уз подршку и помоћ Програма Уједињених нација за развој (UNDP), организовао истраживање јавног мњења „Однос грађана према дискриминацији у Србији”,²⁴ које је спровео Центар за слободне изборе и демократију (ЦеСИД). Као што је већ речено, прво овакво истраживање спроведено је 2009, а друго 2010. године.²⁵ Спровођење истраживања израз је настојања Повереника да обезбеди континуирано праћење ставова грађана о појави дискриминације, као и о нивоу социјалне и етничке дистанце између појединих друштвених група. Поред тога, овакво истраживање омогућава увид у степен видљивости институције Повереника, тј. колико су грађани информисани о надлежностима Повереника и начину на који му се могу обратити. Резултати истраживања омогућавају Поверенику, али и другим актерима у друштву, да утврде приоритете на плану отклањања узрока дискриминације и њеног ефикасног сузбијања.

4.2.1.1. Дискриминација: упознатост, ставови и перцепција стања у Србији

*Индекс дискриминације*²⁶ – Резултати истраживања показују да постоје три, односно четири основа по којима су грађани највише склони дискриминисању у нашем друштву. То су сексуална оријентација, верско убеђење, држављанство те етничко порекло и национална припадност. Другим речима, грађани су у великој мери хомофобични, верски нетолерантни и ксенофобични. Осим тога, испитаници су показали одређени степен негативних стереотипа према Ромима и извесну дозу антисемитизма, али у оба сегмента има више оних који немају негативне ставове.

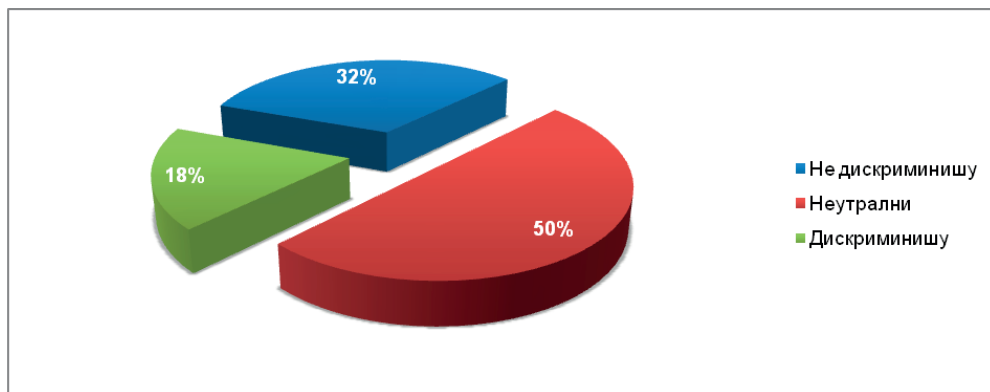
²⁴ „Службени гласник РС”, број 85/12.

²⁵ „Службени гласник РС”, број 20/09.

²⁶ Индекс дискриминације је квантитативни показатељ који се рачуна на основу ставова испитаника и показује колико су они спремни да дискриминишу одређене групе људи. У истраживању је испитано седам основа дискриминације. Тврдње које су истраживачи поставили тичу се односа према Ромима, ЛГБТ особама, ксенофобији (мржња и неповерење према странцима), верској искључивости, антисемитизму, односу према особама са инвалидитетом и особама које живе са ХИВ-ом/ејдсом.

Дискриминацију осуђује 32% грађана, а склоност ка дискриминацији показало је само 18% испитаника, док 50% грађана нема склоност према дискриминацији, али подједнако не показује ни склоност ка осуди дискриминације.

Графикон: Индекс дискриминације (у %)

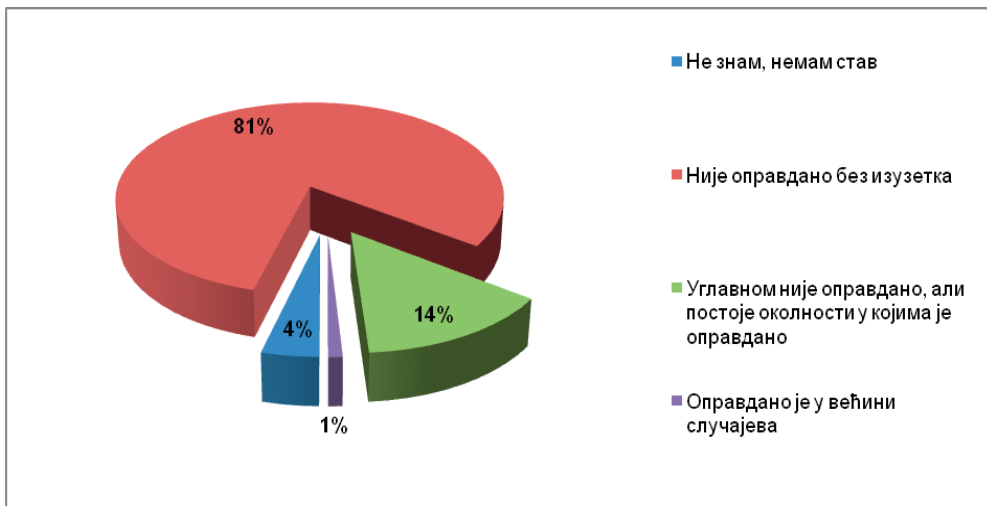

Упознатост и ставови према дискриминацији – Генерално, грађани су упознати са појмом дискриминације, али простора за напредак има веома много, јер четвртина популације не зна ништа или нема став о овом питању. Међу онима који су нам дали неки одговор доминирају три начина „разумевања” појма дискриминације: 1) угрожавање/ускраћивање права (23%); 2) омаловажавање, понижавање (18%) и 3) неравноправност, неједнакост (12%). Сви остали одговори су испод 10%.

У односу на истраживање од пре две године разликује се редослед асоцијација на појам дискриминација, иако се у првих пет асоцијација налазе исте „дефиниције”.

Грађани јасно препознају да никада није оправдано некемо ускратити право (право на рад, на школовање и сл.) само на основу неког личног својства (националне припадности, вероисповести, пола итд.); тако мисли њих 81%. С друге стране, 14% верује да ово углавном није оправдано, али да постоје околности у којима је то оправдано.

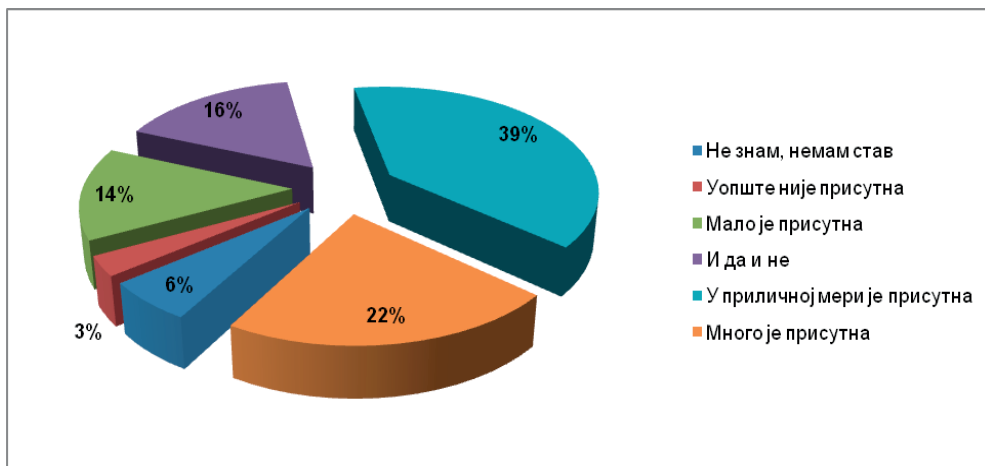
Графикон: Да ли је оправдано некеме ускратити неко право (право на рад, на школовање и сл.) само на основу неког личног својства (националне припадности, вероисповести, пола итд.)? (у %)

Укрштањем ових података са социодемографским карактеристикама добијени су следећи налази: група младих од 19 до 29 година изнад просека каже да ускраћивање права на основу личног својства углавном није оправдано, али да постоје околности у којима то оправдавају (21% наспрам 14%); ученици и студенти се, такође, изнад просека слажу са овом тезом. Ово указује на то да млађа популација релативизује појаву, односно да за њу није спорно да неке околности могу доведу до тога да се некеме ускрате нека основна људска права.

Перцепција стања у Србији – Више од 60% испитаника сматра да дискриминација у Србији постоји много или у приличној мери. Тек 3% мисли да дискриминација уопште не постоји, 14% мисли да постоји мало, док 16% није сасвим сигурно у свој став („и да и не“).

Графикон: У којој мери дискриминација постоји у нашој земљи? (у %)

Више од трећине грађана (36%) оцењује да дискриминације има више у односу на период од пре три године. Сваки девети испитаник мисли да дискриминације има мање, 15% не зна или нема став, док 38% грађана сматра да дискриминација нити расте нити се смањује. Где се бележе највећа одступања? Следеће групе изнад просека верују да дискриминације има више: 1) најмлађа популација (између 15 и 18 година); 2) националне мањине, посебно ромска, и 3) они са најнижим примањима (мање од 10.000 динара месечно).

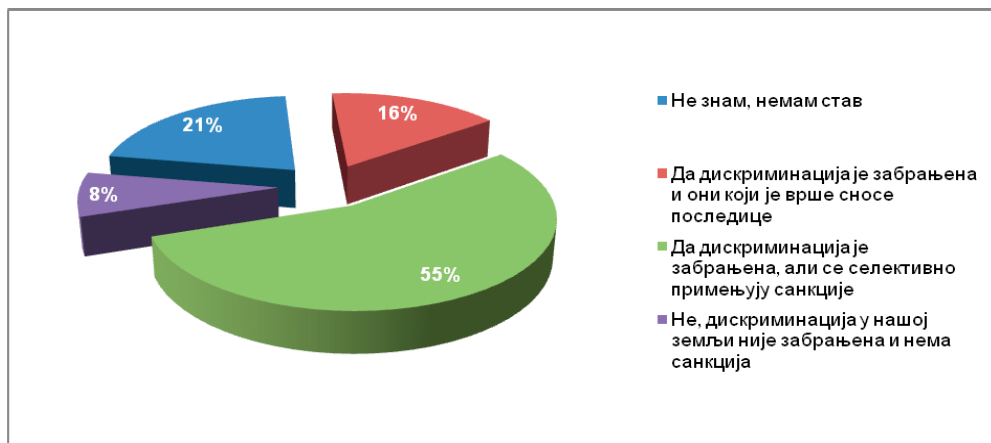
Као најугроженија група, на првом месту убедљиво се налазе *Роми*, које је спонтано навело 38% испитаних. То је, међутим, мање (за 7% односно 12%) него у истраживањима из 2010. и 2009. године (45% и 50%). За њима следе *сиромашне особе* (28%), *особе са инвалидитетом* (22%), *старије особе* (18%), *жене* (17%) и *припадници сексуалних мањина* (14%). Индикативно је да се националне мањине генерално, али и поједине међу њима, налазе при дну ове листе. Извесно је да грађани Србије не мисле да су мањине дискриминисане, што вероватно одражава став већинског становништва у Србији. Истовремено, уочено је да мањине перципирају да је дискриминација итекако присутна у Србији.

Табела: Које групе су највише дискриминисане у Србији? (у %)

Дискриминисане групе	Укупно (могућност три одговора)
Роми	37,8
Сиромашне особе	27,8
Особе са инвалидитетом	22,3
Старије особе	17,6
Жене	17,3
Припадници сексуалних мањина	14,2
Избеглице, расељена лица	5,1
Срби	4,9
Радници	4,8
Националне мањине	4
Болесне особе	3,9
Деца	3,9
Незапослени	3,4
Особе са посебним потребама	3,2
Млади	2,9
Особе са села	2,9
Особе оболеле од ХИВ-а/ејдса	2,5
Верске мањине	2
Муслимани/Бошњаци	2
Албанци	1,6
Хрвати	0,9
Необразовани	0,7
Особе другачијих политичких уверења	0,6
Мађари	0,5
Остало	7,1

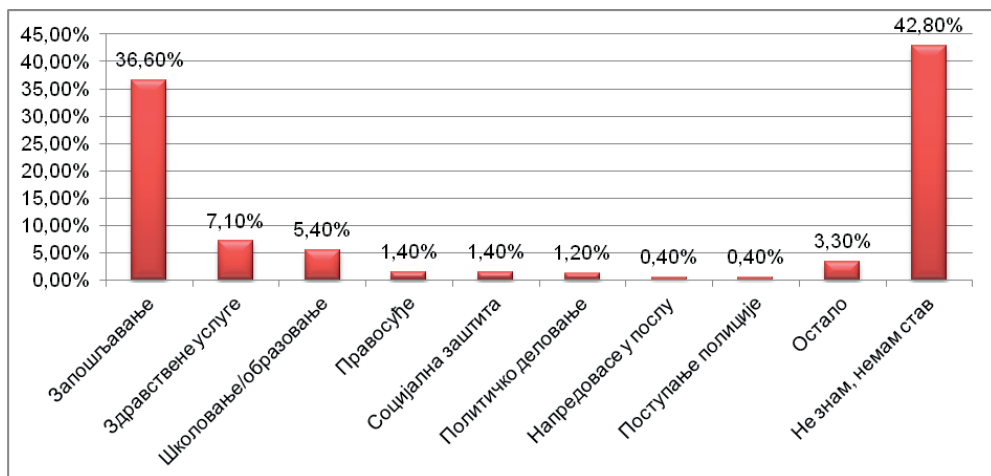
Два су главна налаза када је реч о регулисању забране дискриминације у Србији и поштовању закона: а) велики је број оних који не знају да је дискриминација у нашој земљи забрањена (чак петина) и б) 55% испитаника је свесно да законска регулатива постоји, али сумња да се она адекватно примењује, односно верује да се закони примењују селективно, што је благо повећање у односу на период од пре две године, са 52% на 55%.

Графикон: Да ли је у нашој земљи дискриминација забрањена законом и колико се то поштује? (у %)

Продубљени ефекти кризе су још видљивији када су грађани питани у којој је области живота дискриминација најприсутнија (спонтани одговори). Ако се изузме велики број оних који нису могли ништа да наведу (43%), чак 37% грађана је навело да је дискриминација највећа у запошљавању.

Графикон: У којој области живота је дискриминација најприсутнија? (у %)

Запошљавање припадника дискриминисаних група, чак и ако такве мере коштају буџет, подржава 76% испитаних. Тек сваки десети становник Србије каже да не би подржао такве мере, јер би оне биле на штету већине грађана. Када је реч о упису мањинских група на универзитет, готово да нема разлика – 73% испитаника би подржало да се мањинске групе уписују на универзитет по посебним квотама, оних који се противе томе има 13%, док оних који не знају или немају став има 14%.

Што се тиче различитих мера афирмативне акције, грађани највеће разумевање показују када је реч о школовању на матерњем језику, јер се са тврдњом да би националне мањине требало да имају школовање на матерњем језику, иако то кошта буџет, слаже 45% (18% је неодлучно, а 37% се томе противи). С друге стране, са тврдњом да би припаднику националне мањине требало увек омогућити да се обраћа државним институцијама на сопственом језику, иако то кошта буџет, слаже се 35% испитаних, док је за финансирање медија националних мањина тај проценат незнатно виши – 36%.

Табела: Однос грађана према мерама које би побољшале положај националних мањина (у %)

	Уопште се не слажем	Не слажем се	Неодлучан	Слажем се	Потпуно се слажем	Ук.
Националне мањине би требало да имају школовање на матерњем језику, иако то кошта буџет	23	14	18	22	23	100
Држава је дужна да финансира медије националних мањина, иако то кошта буџет	26	16	22	18	18	100
Припаднику националне мањине би требало увек омогућити да се обраћа државним институцијама на сопственом језику, иако то кошта буџет	29	17	19	16	19	100

Став да би особама са инвалидитетом требало обезбедити несметан приступ свим државним зграда, иако то кошта буџет, подржава 95% испитаника. Разлог за овако велики проценат огледа се у чињеници да је ова осетљива група једна од највидљивијих, па су грађани често склони да је посматрају кроз социјално пожељан однос.

Предрасуде и толеранција – Социјална дистанца показује да, у свих осам испитиваних категорија, највећа дистанца постоји према ЛГБТ особама. Висока дистанца исказана је и према ХИВ позитивним особама; ова категорија у седам од осам степени заузима позицију после особа са другачијом сексуалном оријентацијом.

Табела: Социјална дистанца (%)

	Држављанин	Комшија	Колега	Шеф	Државник	Пријатељ	Васпитач	У породици
Особе са физичким инвалидитетом	2,7	2,7	3,9	7,8	13,2	5,3	10,9	36,3
Особе са менталним инвалидитетом	4,1	8,6	23,8	48,7	59,2	23,6	60,3	72,8
Старије особе	2,6	2,6	4	6,8	10	3,6	6	27,4
Жене	2,3	2,5	2,4	5,3	6	2,5	3	10,7
Сиромашни људи	2,3	2,5	2,8	4,8	6,1	3,5	3,7	10,4
ЛГБТ особе	23,8	30,2	32,5	40,6	48,4	46,2	58,8	79,5
Верске мањине	11	16,4	15,8	22,4	33	24,3	31,2	47,6
Избеглице	4	4,6	4	8,9	15,6	6	7,4	15,2
Азиланти	19,4	19,3	19,9	28,8	48	24,4	35,2	45,2
Странци	7,9	7,8	8,1	15,1	37,5	10,5	20,4	22,8
Оболели од ХИВ-а	12,4	21,3	26,2	30,8	36	38,2	55,4	79,5

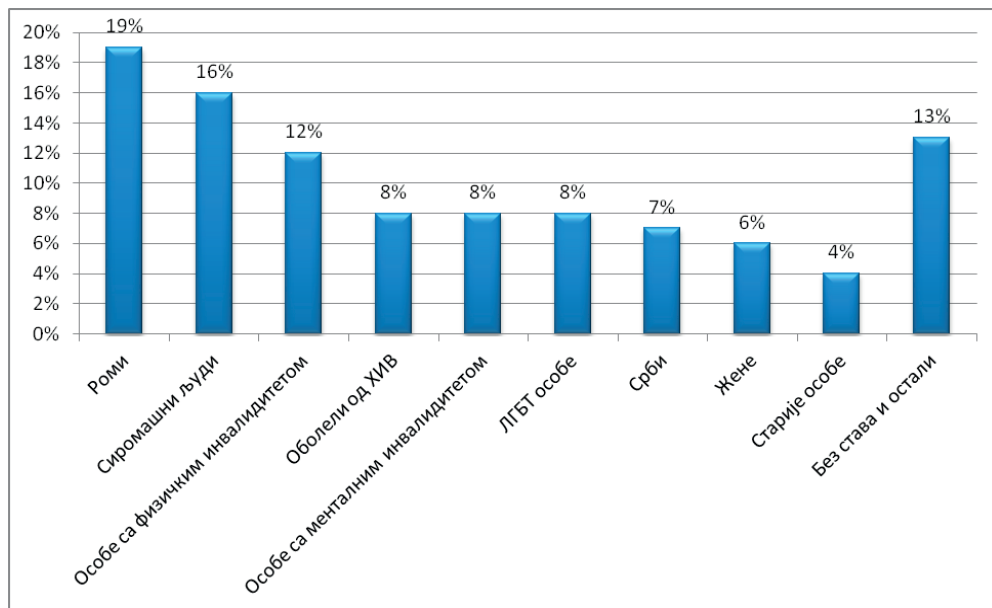
Резултати показују да највећи степен етничке дистанце постоји према Албанцима и он је највиши од свих других етничких група у свих осам испитиваних односа. Гледано према обиму, следи дистанца према Хрватима, Ромима, Бошњацима, а најмања је према Мађарима.

Табела: Етничка дистанца (у %)

	Држављанин	Комшија	Колега	Шеф	Државник	Пријатељ	Васпитач	У породици
Роми	5,9	12,5	11	18,7	28,2	18,2	25,9	53,3
Бошњаци	9,7	11,5	10,5	16,1	32	14	21,8	40,9
Мађари	6,4	7,1	7,4	12,8	29,5	9,8	15,9	30,2
Хрвати	16	17	16,2	22,6	39,5	19,1	26,4	41,2
Албанци	22,9	26,1	27	34,1	48,7	32,7	41,8	57,4
Срби	2	2,5	2,5	2,9	3,3	2,7	2,4	5

У којој мери постоји дискриминација према овим групама види се када се оне ставе у међусобни однос кроз диференцирајуће питање (да грађани изаберу само једну групу која је највише дискриминисана). Одмах се уочавају промене у односу на приказане индексе. Најпре, грађани сматрају да су Роми највише дискриминисана група, а затим следе сиромашни људи и особе са физичким инвалидитетом. То се знатно разликује од поретка који је добијен формирањем индекса. Према овоме лако могу да се утврде приоритети када су у питању групе којима треба помоћ у борби против дискриминације.

Графикон: Кога највише дискриминишемо? (у %)

Уколико се погледају промене у дистанцама у неколико последњих година, приметитиће се да се оне не мењају значајно. То је само теза која иде у прилог чињеници да су дистанце део предрасуда и ставова који се формирају у периоду социјализације младих и да се оне после тога не мењају у већем обиму. Поједине ситуације и околности могу да повећају или смање дистанцу према различитим групама, али трендови су релативно постојани и они су променљива категорија тек у дугом временском периоду²⁷.

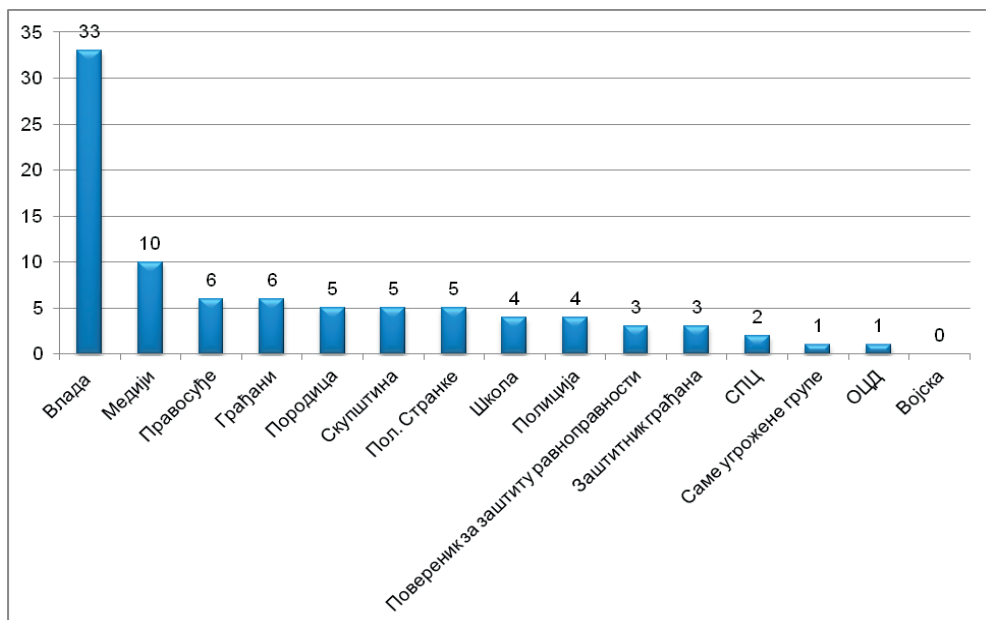
Говор мржње – Три су најважнија закључка када се ради о говору мржње: 1) генерално, грађани препознају шта је говор мржње уз сва одступања која постоје; 2) мали је број оних који су неопредељени или не знају одговор (између 4% и 8%) и 3) највеће „дилеме” се јављају код тврдње да су сви политичари лопови, где је готово уједначен број оних који кажу да то јесте говор мржње (36%) и оних који се са тим не слажу (37%).

²⁷ Овај податак указује на значај активности којима се промовише равноправност у периоду социјализације младих; те активности морају бити методолошки прилагођене и континуиране током читавог периода социјализације.

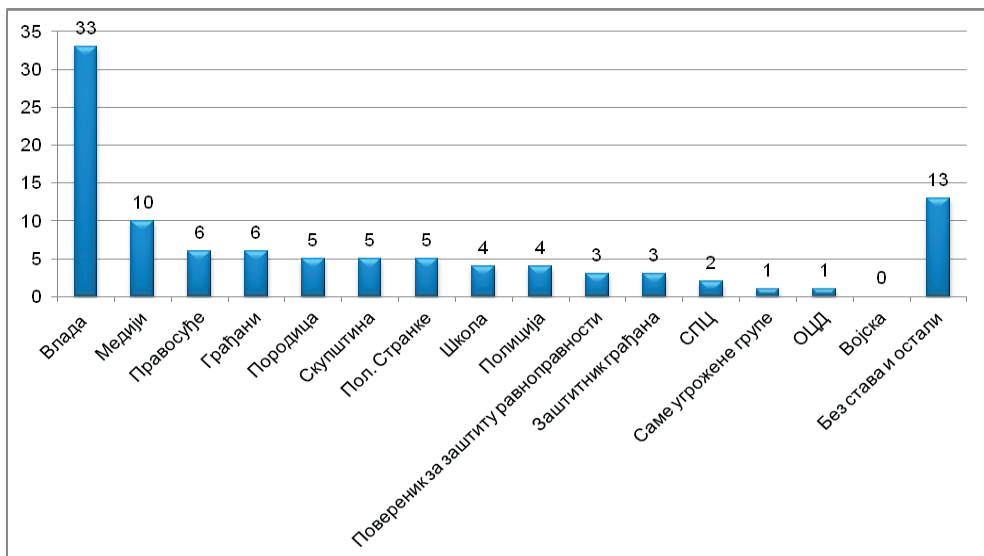
Одговорност и улога институција – Када је у питању дискриминација коју врше институције, по мишљењу грађана, у корпусу оних који највише дискриминишу очекивано се налазе политичке странке, влада, скупштина и правосуђе (као политичко-државне институције), али изненађење представљају медији и сами грађани, јер су они по природи актери који долазе из домена цивилног друштва. С друге стране, разлика између наведених институција знатно је мања када је у питању њихова улога у спречавању дискриминације. Институције (влада, скупштина, медији, политичке странке, правосуђе) најодговорније су и за спречавање дискриминације, али су по очекивањима у погледу одговорности близу њих и сви други, попут заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности, грађана, породице итд.

Владу, односно извршну власт грађани виде као институцију која највише дискриминише, али и као ону која треба највише да помогне у овој области. Више од петине грађана навело је ову институцију као ону која највише дискриминише. Двоцифрен проценат грађана сматра да су политичке странке и сами грађани највећи извори дискриминације.

Графикон: Која институција највише дискриминише? (у %)

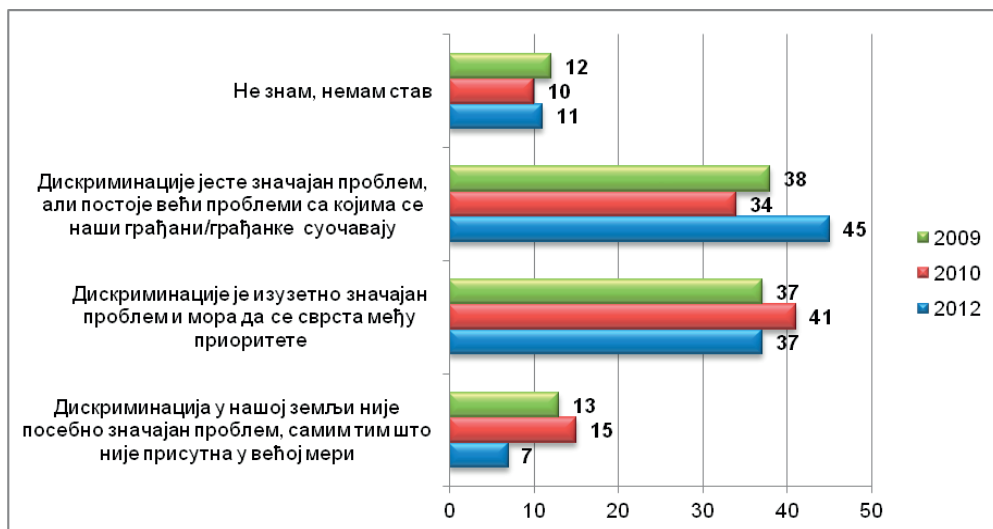

Графикон: Која институција треба да спречава појаву дискриминације? (у %)

Судећи према ставовима испитаника, повећан је проценат оних који дискриминацију виде као проблем који није приоритетан (са 38% у 2009, односно 34% у 2010. години на 45% у 2012. години). Овај пораст иде на уштрб оних који сматрају да то није значајан проблем коме треба посветити пажњу. У том смислу можемо рећи да је дошло до повећања интересовања грађана за ову тему.

Графикон: Да ли држава проблем дискриминације треба да сврста међу приоритете које треба решавати? (у %)

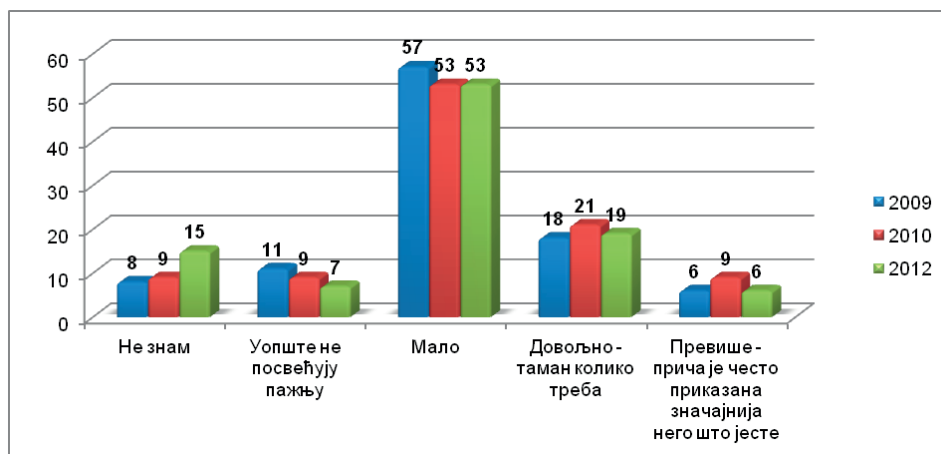

Лична искуства у вези са дискриминацијом – Проценат испитаника који су се изјаснили да су били изложени дискриминацији мањи је за 8% односно 6% него у истраживањима из 2010. и 2009. године. Наиме, истраживање из 2012. показује да је лично искуство са дискриминацијом имало 16% испитаних. Грађани највише примећују и „осећају” дискриминацију приликом запошљавања или на радном месту, што је свакако у вези са ефектима економске кризе. Ако се изузме велики број оних који се неће никоме обратити или нису били дискриминисани, највећи број грађана обратиће се полицији (13%), заштитнику грађана (4%) и органима правосуђа (3%).

Главни разлог зашто се грађани нису обратили никоме када су били дискриминисани, односно зашто се не би обратили никоме када би били дискриминисани јесте то што чак 61% њих не зна коме би требало да се обрати. Други разлог је то што скоро сваки пети грађанин нема поверења у институције (што је у корелацији са истраживањем из 2010. године), а трећи разлог је непостојање институције у месту у коме живе и компликованост процедура.²⁸

Информисање – Више од половине популације у Србији мисли да медији посвећују мало пажње проблемима дискриминације (53% испитаних), што је идентично налазима из 2010. године. Да извештавају довољно, таман колико треба, мисли 19% грађана, да дискриминације има превише у медијима каже 6% грађана, а да медији томе уопште не посвећују пажњу сматра 7% грађана. Када је реч о неким темама које су директно у вези са рањивим групама, грађани су свесни да проблеми са дискриминацијом постоје, они их препознају и волели би да се друштво њима бави и да их решава. Истовремено, грађани о томе не причају много са пријатељима, пасивни су и рекло би се да им је циљ да се ти проблеми реше „без њих”. Ово указује на одређену врсту пасивизма код већине грађана, који се јавља и у неким другим истраживањима о другим темама.

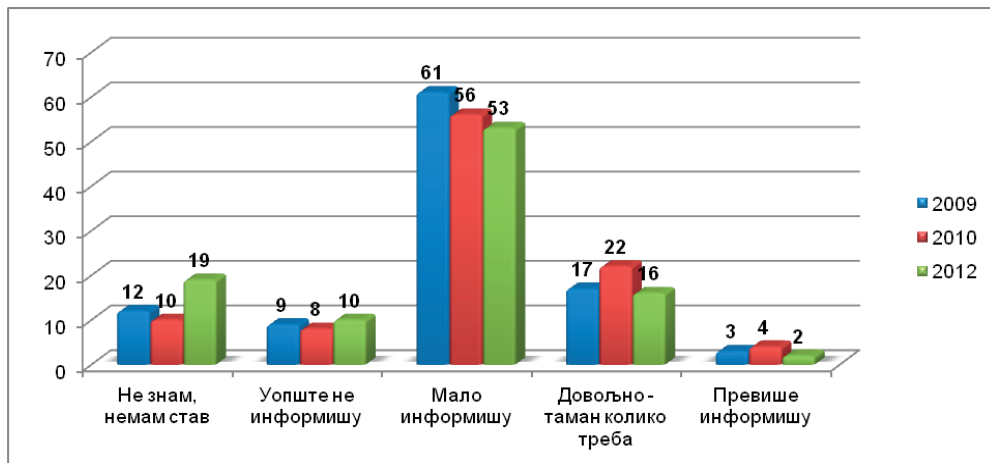
Графикон: Колико медији посвећују пажњу проблему дискриминације? (у %)

28 Ако се погледају региони из којих долазе грађани, два су интересантна резултата: први је да су за испитанике из Београда процедуре компликоване изнад просека, а други је да је међу грађанима Војводине скоро половина рекла да не зна коме да се обрати. Са тим имају проблем и они који се налазе у незавидној финансијској ситуацији, што је донекле очекиван налаз.

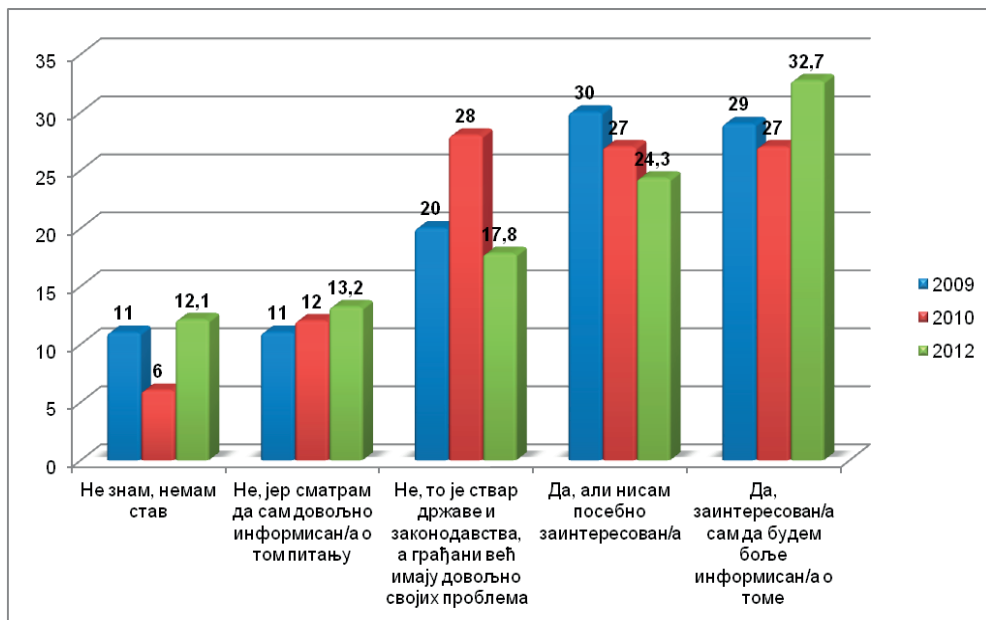
Скоро две трећине популације (63%) мисли да одговорне институције мало или уопште не информишу грађане о проблемима у вези са дискриминацијом и о активностима државе које се односе на дискриминацију. Да званични органи имају меру у извештавању верује 16%, а свега 2% сматра да они у томе претерују. Сваки пети испитаник је неопредељен или не зна одговор на ово питање.

Графикон: Колико одговорне институције информишу грађане о проблемима дискриминације и активностима државе у вези са тим проблемом? (у %)

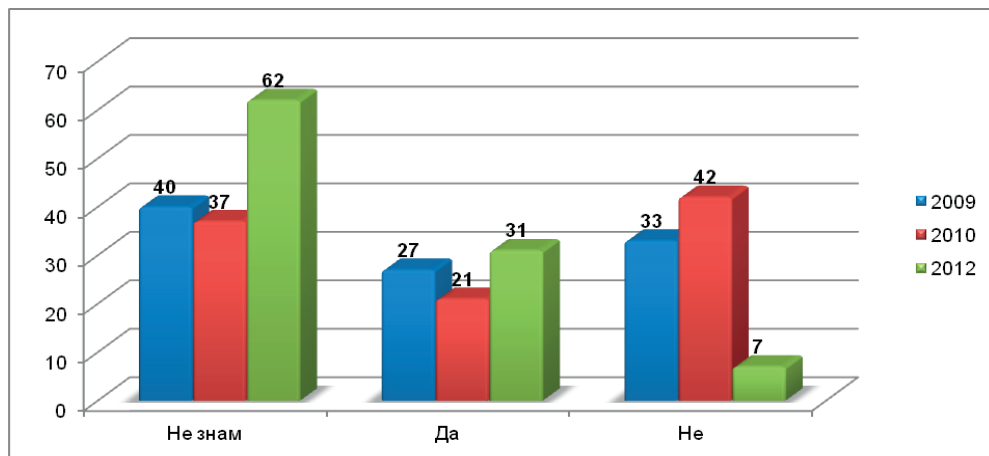
Грађани би желели да се боље упознају са проблемима који се тичу дискриминације, а проценат оних који су заинтересовани да буду боље информисани о дискриминацији и активностима државе у вези са тим повећао са 27% у 2009. на 33% у 2012. години.

Графикон: Да ли бисте Ви лично желели да будете боље упознати са проблемима дискриминације у нашој земљи и активностима државе везаним за тај проблем? (у%)

Препознатљивост Повереника за заштиту равноправности – Након што је у 2010. години дошло до пада процента грађана који знају да постоји установа која штити равноправност свих грађана, ове године бележимо позитивне трендове. Наиме, 31% грађана каже да зна да постоји таква установа, што је највећи проценат од када постоје мерења: 2010. – 21%, 2009. – 27% (повећање од 10% у односу на 2010, односно од 4% у поређењу са 2009. годином). Међутим, ове године је изузетно велики број оних који нису сигурни да ли таква установа постоји или не, чак 62%, што је знатно више него претходних година. Због тога је драстично мањи број оних који су изричито рекли да не знају да постоји установа која штити једнакост – 7% наспрам 42% у 2010, односно 33% у 2009. години. Забрињавајуће мали број грађана зна да наведе која је то установа – више од 80% није знало одговор на то питање, 13% је навело неку од установа, али је дало погрешан одговор, а свега 5% је навело тачан назив.

Графикон: Да ли у нашој држави постоји установа која штити равноправност свих грађана, односно којој се грађани у случају дискриминације могу обратити за помоћ? (у %)

Кластер анализа: ставови грађана према дискриминацији и вредносна матрица²⁹ – Резултати истраживања показали су да не постоји значајнија корелација између различитих социодемографских обележја група испитаника и односа према дискриминацији. Са друге стране, уочили смо везу између вредносних ставова грађана и њихове спремности да дискриминишу, а узели смо у обзир однос испитаника према традиционализму, конформизму, ауторитарности, национализму (*вредносна опредељења*), према ЕУ и према демократији (*ситуациони ставови*).

Појединачно гледано, вредносни и ситуациони ставови испитаника су у великој корелацији са индексом дискриминације, па су они који су традиционалисти, конформисти, ауторитарни, националисти, који имају негативан однос према ЕУ и демократији знатно склонији дискриминацији него они који се налазе на супротном полу вредности и ситуационих ставова.

Кластер анализа – Да би се одредило колико су одређене групе испитаника са сличним вредносним и ситуационим ставовима у свих шест категорија склоне дискриминацији урађена је кластер анализа.³⁰ Анализом је издвојено 6 група испитаника које имају слична обележја и деле вредносне ставове по различитим категоријама.

У групи 1 највећи број испитаника јесу модернисти, нису конформисти, нису ауторитарни, интернационално су оријентисани, присталице су ЕУ и преобладајуће су демократе. Ова група чини нешто више од једне петине популације у Србији (21%). Као што се може видети, ова група није склона дискриминацији и може се назвати недискриминаторном.

²⁹ У овом поглављу се приказују најзначајније анализе односа вредносних ставова испитаника (однос према традиционализму, конформизму, ауторитарности, национализму, према ЕУ и према демократији).

³⁰ Кластер анализа омогућава да се прикаже збир свих обележја која се односе на вредности и ставове и њихов однос према дискриминацији, што може помоћи у избору методологије када је реч о активностима усмереним на промоцију равноправности.

Поред групе 1, и група 4 показује доминантно недискриминаторни или неодлучан став. Ова група је, када су у питању традиционализам, конформизам, ауторитарност и однос према демократији, подељена између позитивног и неутралног пола, док је у случају национализма и односа према ЕУ подељена између неутралног и негативног пола. Према карактеристикама, за припаднике ове групе може се рећи да су национални недискриминатори и они чине нешто мање од једне петине популације (18%).

Насупрот овим групама, група 2 може се назвати дискриминаторном. Чине је особе које више од осталих показују склоност ка дискриминацији, а њој припада скоро петина испитаника (18%). Они који спадају у ову групу носе следећа главна обележја: традиционалисти су, ауторитарни, националисти и имају негативан однос према ЕУ. У случају конформизма и односа према демократији налазе се између неутралног и негативног пола.

Код три преостале групе не постоје значајне индикације да су склоне дискриминацији, а однос између оних који дискриминишу и оних који то не раде је уравнотежен или са благом предношћу оних који не дискриминишу. Група 3 је у свим испитиваним категоријама дала највећи број неодлучних одговора и она се управо због тога може назвати неутралном. Овој групи припада 17% испитаника.

Група 5 као своје главно обележје има конформизам; то је онај део популације који ће се увек прилагођавати већинском ставу. Њој припада 13% испитаника.

Групу 6 чине они грађани који имају традиционално поимање друштва, али код којих се однос према демократији и позитивно вредновање ЕУ високо котирају. Ову групу испитаника, коју можемо назвати традиционалистима, чини 13% од укупног броја испитаника.

Овако класификоване групе испитаника се сада могу даље делити по неким битним социодемографским обележјима. Чини се да је најважнија разлика која се може успоставити она између групе 1 (недискриминатори) и групе 2 (дискриминатори), јер на тај начин добијамо типска обележја испитаника који дискриминишу, односно не дискриминишу³¹. У групи 1 доминанти су испитаници средњих година (од 30 до 50), има више жена него мушкараца, углавном имају завршену вишу школу или факултет, а најмање средњу школу, и изнад просека раде у јавном сектору. Насупрот њима, група 2 је у потпуној равнотежи, ради се доминантно о особама старијим од 60 година, образовање је изнад просека основна или средња школа, а у великој мери су радно неактивни (пензионери).

4.2.1.2. Најважнији налази истраживања

Већина испитаника сматра да је дискриминација прилично или много присутна у Србији. Охрабрује чињеница да се број оних који мисле да дискриминација уопште није забрањена преполовио у односу на 2010. годину. Такође, повећао се број оних који верују да постоје јасне последице за оне који спроводе дискриминацију, али је њих и

³¹ Типска обележја треба узимати условно. Она не показују правилности и не могу се користити као поуздани показатељи, већ само као општи индикатор.

даљи мало – свега 16% испитаника.

Забрињава податак да је чак трећина грађана навела да је дискриминација највећа у запошљавању, а грађани препознају дискриминацију и у пружању здравствених услуга и у школовању, односно образовању.

Резултати истраживања показују да постоји разлика између ставова који се користе за формирање индекса дискриминације и перцепције испитаника о мери у којој су дискриминисане поједине социјалне групе. Другим речима, испитаници су склони да дискриминишу одређене групе (ЛГБТ, верске мањине, странце), али то не перципирају као дискриминацију. Ови резултати указују на недостатак свести грађана о дискриминацији, односно о томе да су њихови ставови и понашање дискриминаторни. То се најбоље уочава у односу према ЛГБТ популацији, о којој у јавности још увек владају опречна мишљења, као и у односу према верским мањинама, о којима се веома мало говори.

Истраживање указује и на то да су грађани и грађанке у великој мери хомофобични, верски нетолерантни је мало више него верски толерантни, а ксенофобија је изражено обележје. Осим тога, грађани Србије показују одређени степен негативних стереотипа према Ромима и извесну дозу антисемитизма, мада у оба сегмента има више оних који немају негативне ставове. Грађани су мање склони да дискриминишу особе са инвалидитетом и оболеле од ХИВ-а/ејдса; с друге стране, имају велику социјалну дистанцу према оболелима од ХИВ-а/ејдса, односно мањи број испитаника је спреман да уђе у одређене социјалне односе са оболелима од ове болести, што такође може бити узрок дискриминације. Разлог за то треба тражити у недовољној обавештености о ХИВ-у/ејдсу и о начину преношења ове болести, о чињеници да се са њом живи и о томе да је противзаконито искључивати из друштва оболеле од ХИВ-а и носиоце вируса ХИВ-а.

Из истраживања је могуће уочити промене у социјалној дистанци између друштвених група у Србији од 2009. године до данас, односно у степену толерантности, али и способности грађана да се одупру предрасудама и уваже различитост. Социјална дистанца је највећа према припадницима и припадницама ЛГБТ популације, а висока је и према ХИВ позитивним особама, особама са менталним инвалидитетом, према припадницима верских мањина, азилантима и странцима, док је према осталим групама социјална дистанца мања. Евидентно је да у неколико последњих година није дошло до промене у дистанцама, што потврђује да су дистанце део предрасуда и ставова који се формирају у периоду социјализације младих, да се предрасуде и ставови после тога не мењају у већем обиму и да су они променљива категорија тек у дугом временском периоду.

Истраживање је показало да институције које се баве заштитом људских права нису довољно видљиве, па две трећине грађана није сигурно или не зна којим институцијама може да се обрати уколико буде изложено дискриминацији. Обавештеност грађана о институцији Повереника за заштиту равноправности, о његовој улози и надлежностима још увек је слаба.

4.3. Главни проблеми у остваривању равноправности и заштити од дискриминације

Истраживање које је представљено показује како грађани перципирају дискриминацију, али се оно не може користити као извор података о томе колико је дискриминација присутна и распрострањена у друштву. Као што је већ напоменуто, у Србији не постоји јединствен, централизован и стандардизован систем прикупљања, бележења и анализе података о дискриминацији, који је неопходан како би се успешно радило на сузбијању дискриминације и унапређењу равноправности. Морају постојати актуелни подаци и сазнања о распрострањености дискриминације, као и о резултатима примене законских решења у овој области. Имајући то у виду, готово је немогуће стећи целовит увид у реално стање и тешко је дати објективну слику стања у погледу остваривања и заштите равноправности, а нарочито је тешко изводити закључке о евентуалном смањењу или повећању појединих облика и видова дискриминације.

Ипак, неки главни проблеми на које је указано и у претходним редовним годишњим извештајима Повереника за заштиту равноправности, као и у извештајима организација цивилног друштва, још увек су присутни. Представићемо сумарни приказ главних проблема у остваривању равноправности и заштити од дискриминације, на основу сазнања из поступака по притужбама и из других извора, уз напомену да нису обухваћене све групе које су изложене дискриминацији у Србији, већ су само представљени најкарактеристичнији и најраспрострањенији проблеми са којима се одређене групе сусрећу.

Дискриминација на основу пола – Дискриминација на основу пола један је од најраширенијих видова дискриминације у Србији. Равноправност жена и мушкараца зајамчена је Уставом и прописана је дужност државе да води политику једнаких могућности³². Закон о равноправности полова прописује да су органи јавне власти дужни да развијају активну политику једнаких могућности у свим областима друштвеног живота, што подразумева равноправно учешће жена и мушкараца у свим фазама планирања, доношења и спровођења одлука које утичу на положај жена и мушкараца³³. У Србији и даље не постоји родно осетљива статистика, односно сакупљање и обрада података према полу, која би омогућила да се прате, истражују и анализирају подаци о положају мушкараца и жена. Изузетак су Национална служба за запошљавање и Републички завод за статистику.³⁴

Расположиви подаци потврђују да су жене у неповољнијем положају у односу на мушкарце у свим областима друштвеног живота. Нарочито забрињава дискриминација жена на тржишту рада, дискриминација у погледу учешћа у одлучивању, дискриминација жена у економској сфери и образовању, родно засновано насиље према женама, родна неједнакост у медијима и др.

Дискриминација жена у сфери радних односа и запошљавања је веома распрострањена³⁵. Она се огледа у мањој стопи активности жена у односу на мушкарце,

32 Чл. 15 Устава РС.

33 Чл. 3. ЗРП.

34 Трећа по реду публикација „Жене и мушкарци у Републици Србији“ објављена је 2011. године и у њој су статистички подаци приказани према полу (прва је објављена 2005. године, а друга 2008. године).

35 Више у публикацији Дискриминација жена на тржишту рада, Виктимолошко друштво Србије, 2012, <http://www.vds.org.rs/KnjigaDiskriminacijaZenaNaTrzistuRadaUSrb.htm>.

у њиховој лошој позицији на тржишту рада, мањим шансама за запошљавање и за напредовање на послу, нижој накнади за рад и сл. Према подацима Националне службе за запошљавање³⁶, 2012. године од укупно 761.834 незапослених особа, 394.993 биле су жене. Такође, расположиви подаци показују³⁷ да жене чине 80% особа које су добровољно напустиле посао из породичних разлога и 98% оних којима једини рад јесте рад у домаћинству.

Труднице и породице су у посебно лошем положају јер се, упркос чињеници да се Србија залаже за повећање наталитета и да је законима гарантована посебна заштита овим категоријама жена, њихова радна права често крше. Посебно забрињава чињеница да се женама које раде на одређено време, некада и по више година, уговори о раду не продужавају када остану у другом стању.

Дискриминација на основу националне припадности – Дискриминацији су изложени и припадници националних мањина, иако је њихов правни положај посебно регулисан Уставом РС и посебним законима (Законом о заштити права и слобода националних мањина³⁸ и Законом о националним саветима националних мањина³⁹), као и другим законима у којима постоје одредбе које се односе на питања од интереса за националне мањине.

Резултати истраживања⁴⁰ показују да највећи степен етничке дистанце постоји према Албанцима, а затим према Хрватима, Ромима, Бошњацима и Мађарима. С друге стране, велики број притужби упућених Поверенику за заштиту равноправности односи се на дискриминацију по основу националне припадности. Из притужби се може закључити да се припадници националних мањина често осећају дискриминисано, посебно у поступцима пред органима јавне власти, чак и у ситуацијама када нема повреде права на равноправност.

Положај ромске националне мањине у Србији и даље је лош. Роми су често изложени отвореном, веома присутном и распрострањеном говору мржње, а дискриминација према Ромима највише је изражена у области образовања, запошљавања, здравствене заштите и становања.

У извештају Савета Европе „Људска права Рома и номада“⁴¹ наводи се да су разлози за неповољан положај Рома у Србији то што велики број припадника ромске заједнице нема лична документа и што живи у неформалним насељима. Истраживања су показала да је 72% ромских насеља (од укупно 593) нелегализовано, док се у извештају Савета Европе са забринутошћу констатује да само у Београду постоји 137 неформалних

36 Билтен Националне службе за запошљавање, децембар 2012. године, http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/0/380_bilten_nsz_-_decembar_2012.pdf.

37 Жене и мушкарци у Републици Србији, Република Србија, Републички завод за статистику, Београд, 2011.

38 „Службени лист СРЈ“, бр. 11/02, „Службени лист СЦГ“, бр. 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС“, бр. 72/09 – др. закон.

39 „Службени гласник РС“, бр. 72/09.

40 Однос грађана према дискриминацији у Србији, http://www.ravnopravnost.gov.rs/files/Izvestaj_diskriminacija_CPE_CeSID_UNDP_decembar_2012.pdf.

41 Људска права Рома и номада у Европи (Human Rights of Roma and Travellers in Europe), Савет Европе, Стразбур, фебруар 2012, http://www.coe.int/commissioner/source/prems/prems79611_GBR_CouvHumanRightsofRoma_WEB.pdf.

ромских насеља и да је током 2011. године забележен повећан број принудних исељења⁴². Осим тога, ромска деца скоро уопште не похађају предшколске установе, а према подацима Европске комисије против расизма и нетолеранције, 62% ромске деце никада није похађало наставу или је напустило школовање, док је само 9,6% наставило и завршило даље образовање.⁴³ Постоје индиције да је у образовном систему дискриминација према Ромима изражена и да је то један од главних разлога зашто су ромска деца искључена из образовног система и зашто многа од њих рано напуштају школовање или завршавају школу са ниским образовним постигнућима.⁴⁴ На проблеме и дискриминацију ромске деце у образовању указују и притужбе упућене Поверенику за заштиту равноправности – у појединим школама је присутна сегрегација ромске деце, а има школа које у великом проценту похађају ромска деца, што такође доводи до сегрегације. Због тога је потребно предузети хитне мере за десегрегацију одељења и школа.

Има и неких побољшања када је реч о положају ромске популације. На пример, Закон о ванпарничном поступку⁴⁵ је допуњен тако што је прописан поступак утврђивања времена и места рођења лица која нису уписана у матичне књиге, чиме је учињен први корак ка решавању проблема тзв. „правно невидљивих лица”. Прописивањем овог поступка омогућено је особама које не испуњавају услове за упис у матичну књигу рођењих према правилима управног поступка да своје право остваре у судском поступку.

Иако постоје помаци у правцу побољшања положаја ромске националне мањине, потребно је предузети још читав низ мера како би дошло до суштинских промена. Неопходно је, између осталог, посветити више пажње подизању свести јавности, радити на едукацији и оснаживању ове националне мањине, а истовремено едуковати шири јавност како би се препознавала и искорењивала дискриминација.

Дискриминација особа са инвалидитетом – Последњих година је побољшан нормативни оквир и повећана је друштвена видљивост особа са инвалидитетом, али су особе са инвалидитетом и даље у лошијем положају него остали грађани. Дискриминација особа са инвалидитетом постоји у свим сферама друштвеног и приватног живота, а најизраженија је у области запошљавања, образовања, приступа објектима и услугама и становања. Положај особа са инвалидитетом се може сагледати кроз висок степен незапослености, низак степен образовања, сиромаштво, политичку незаступљеност, насиље коме су посебно изложене жене са инвалидитетом, ризик од институционализације те отежан приступ јавним објектима, површинама и услугама.

Позитиван помак када је реч о образовању деце са сметњама у развоју и инвалидитетом представља увођење инклузивног образовања⁴⁶, што је омогућило да се већи број деце упише у редовне школе, али су још увек чести случајеви дискриминације деце са сметњама у развоју приликом остваривања права на образовање које уважава њи-

42 Ibid.

43 Извештај Европске комисије против расизма и нетолеранције о Србији (ECRI Second report on Serbia), Савет Европе, Стразбур, 2011.

44 Ситуациона анализа образовања и социјалне укључености ромских девојница у Србији, CARE Србија, март 2011. године.

45 „Службени гласник РС”, бр. 25/82 и 48/88; „Службени гласник РС”, бр. 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон и 85/2012.

46 Закон о основама система васпитања и образовања, „Службени гласник РС”, бр. 72/09 и 52/11.

хове образовне и васпитне потребе. Има помака и у области запошљавања, али се још много пажње мора посветити запошљавању особа са инвалидитетом, јер је укупна незапосленост особа са инвалидитетом три пута већа него код осталог становништва.

Неприступачност јавних објеката и површина и даље је један од основних проблема у остваривању равноправности особа са инвалидитетом, иако је прописано да објекти и површине у јавној употреби морају да буду изграђени у складу са стандардима приступачности⁴⁷. Међутим, бројни објекти нису приступачни, па ни просторије државних органа, што отежава остваривање многих права и онемогућава друштвену инклузију особа са инвалидитетом.

Дискриминација на основу сексуалне оријентације – Дискриминација на основу сексуалне оријентације још увек је веома распрострањена у Србији, и у јавном и у приватном простору. Догађај који је обележио ову годину свакако је неодржана Парада поноса у октобру 2012. године. И ове године је пред Параду поноса повећана видљивост проблема са којима се суочавају припадници ЛГБТ заједнице у Србији, али је уједно повећана и видљивост негативног друштвеног става према ЛГБТ особама, хомофобије, нетолеранције, дискриминације и насиља коме су те особе свакодневно изложене. Специфичност положаја ЛГБТ популације се огледа и у чињеници да је то једина група чије се право на јавно окупљање оспорава, око чега се последњих година води дебата у јавности упркос постојању уставне гаранције слободе окупљања. У оквиру Недеље поноса одржан је читав низ манифестација које је требало да укажу на проблеме ЛГБТ популације.

47 Закон о планирању и изградњи, „Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 – исправка, 64/10 – УС и 24/11.

5. ПОСТУПАЊЕ ПОВЕРЕНИКА У СЛУЧАЈЕВИМА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Поступање по притужбама због дискриминације особа или група особа које повезује неко заједничко лично својство једна је од најважнијих надлежности Повереника за заштиту равноправности. Повереник прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима и изриче законом утврђене мере. Повереник, такође, подносиоцима притужби пружа информације о њиховим правима и могућностима за покретање судског или другог поступка заштите од дискриминације, укључујући и поступак медијације.

Када оцени да случај дискриминације поводом кога је поднета притужба има стратешки значај, Повереник за заштиту равноправности може поднети тужбу суду. Такође, Повереник је овлашћен да подноси прекршајне пријаве, а може поднети и кривичну пријаву, као и предлог за оцену уставности и законитости општег акта Уставном суду.

5.1. Поступак по притужбама због дискриминације

Поступак пред Повереником покреће се подношењем притужбе. Притужбу могу поднети свако физичко и правно лице, као и организације које се баве заштитом људских права, који сматрају да је у односу на њих било којим актом, радњом или пропуштањем извршена дискриминација по било ком основу.

По правилу, свако подноси притужбу у своје име. Ако се ради о повреди права групе лица, притужбу може поднети свако лице из групе, а није неопходно да остали чланови групе дају сагласност. Поред тога, под одређеним условима поступак могу покренути и организације које се баве заштитом људских права и друга лица, с тим што, уколико поступак покрећу ради заштите конкретног лица, то могу чинити само у име и уз сагласност тог лица.

Не постоји прописана форма притужбе, али је Повереник за заштиту равноправности израдио образац притужбе који је доступан у штампаном облику на српском језику и језицима националних мањина у просторијама Повереника, док је у електронској форми доступан на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности (www.ravnopravnost.gov.rs). Притужба се не мора поднети на овом образцу да би се по њој поступало. Образац притужбе представља само водич за достављање свих података који су потребни да би се по притужби могло поступати.

Притужба треба да садржи податке о дискриминисаном лицу и лицу или органу за које се тврди да је извршило дискриминацију, као и о начину на који је дискриминација извршена, уз навођење одговарајућих доказа који се могу употребити како би се утврдиле чињенице у вези са актом дискриминације.

Повереник за заштиту равноправности не поступа по анонимним притужбама. Притужба мора да буде потписана, а прихватљиво је да се потписана притужба скенира и шаље електронским путем. По правилу, притужба се подноси у писаној форми,

слањем на адресу Повереника, а може се поднети и путем телефакса, електронском поштом са скенираним поднеском и потписом подносиоца или у електронској форми уз електронски потпис подносиоца. У изузетним случајевима притужбу је могуће поднети и усмено на записник. Стручна служба Повереника обезбеђује да се у подношењу притужбе усмено на записник користе тумачи и преводиоци како би се особама са инвалидитетом и особама које не познају службени језик омогућило подношење притужбе. Повереник за заштиту равноправности не може покренути поступак по службеној дужности.

Поступак пред Повереником је једноставан и лишен је претераних формалности, што доприноси његовој ефикасности. Када се притужба поднесе, прво се испитује да ли је Повереник за заштиту равноправности надлежан да одлучује о повреди права на коју се у притужби указује. Притужбе се још увек релативно често односе на неке противправне радње и незаконитости које не представљају дискриминацију, па се стога, када се утврди да Повереник није надлежан, доноси закључак о одбацивању притужбе који се доставља подносиоцу притужбе заједно са поуком о томе који је орган надлежан за пружање правне заштите у конкретном случају.

Ако притужба није одбачена због ненадлежности, даље се проверава да ли она садржи све неопходне елементе како би по њој могло да се поступа. Ако је притужба непотпуна, неразумљива или садржи недостатке који онемогућавају поступање (нпр. није потписана), подносиоцу притужбе упућује се захтев да отклони недостатке у року од 15 дана, уз поуку о томе шта су недостаци и како треба да их отклони. Уколико се недостаци не уклоне у остављеном року, доноси се закључак о одбацивању притужбе који се доставља подносиоцу.

Након тога следи још једна провера – испитује се да ли евентуално постоје законске сметње које онемогућавају Повереника за заштиту равноправности да спроведе поступак. Наиме, Законом о забрани дискриминације (члан 36) прописано је да Повереник не поступа по притужби у следећим случајевима: 1) када је по истој ствари покренут поступак пред судом или је поступак пред судом правноснажно окончан; 2) када је очигледно да нема дискриминације на коју подносилац притужбе указује; 3) када је у истој ствари већ поступао, а нису поднети нови докази и 4) када је због протекла времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања. Ако постоји неки од ових разлога, Повереник доноси закључак којим обавештава подносиоца притужбе да неће поступати по притужби.

Ако се испуне услови за спровођење поступка, испитује се да ли евентуално постоји могућност мирног решења проблема путем медијације. Уколико нема услова за спровођење медијације, притужба се, најкасније у року од 15 дана од дана њеног пријема, доставља лицу за које се тврди да је извршило акт дискриминације. Овом лицу се уз притужбу доставља и захтев за изјашњење и оставља му се рок од 15 дана од дана пријема притужбе да се изјасни о наводима у притужби и о основаности притужбе. У захтеву за изјашњење прецизира се о чему све лице треба да се изјасни. Лице против кога је притужба поднета нема законску дужност да се изјасни; закон прописује да се оно „може изјаснити” (члан 37). Ипак, већина оних против којих су поднете притужбе пружа тражена изјашњења. Уколико се лице не изјасни у остављеном року, одлука се

доноси на основу чињеница и доказа које су приложени уз притужбу.

У току поступка по притужби утврђује се чињенично стање увидом у поднете доказе, узимањем изјаве од подносиоца притужбе, лица против кога је притужба поднета и другог лица, као и на други начин, у складу са законом (члан 37).

Поступак пред Повереником за заштиту равноправности је потпуно бесплатан, не плаћају се ни таксе ни било какве друге накнаде, а мора се окончати у року од 90 дана (чл. 35. и 39).

Ако на основу прикупљених чињеница и правних прописа утврди да је извршена дискриминација, Повереник доноси мишљење заједно са препоруком у којој се наводи шта дискриминатор треба да учини како би отклонио повреду права (члан 39. ст. 1. и 2). У мишљењу, Повереник износи свој став да је понашање конкретног лица, тј. његово чињење или пропуштање, дискриминаторно. У препоруци се наводи шта дискриминатор треба да предузме како би се спречило даље дискриминаторно понашање, отклониле последице дискриминације и жртви дискриминације пружио одговарајуће задовољење. Мишљење и препорука морају бити образложени. У образложењу се износе чињенично стање и његова правна оцена те мотиви и разлози који оправдавају доношење мишљења и препоруке одређене садржине.

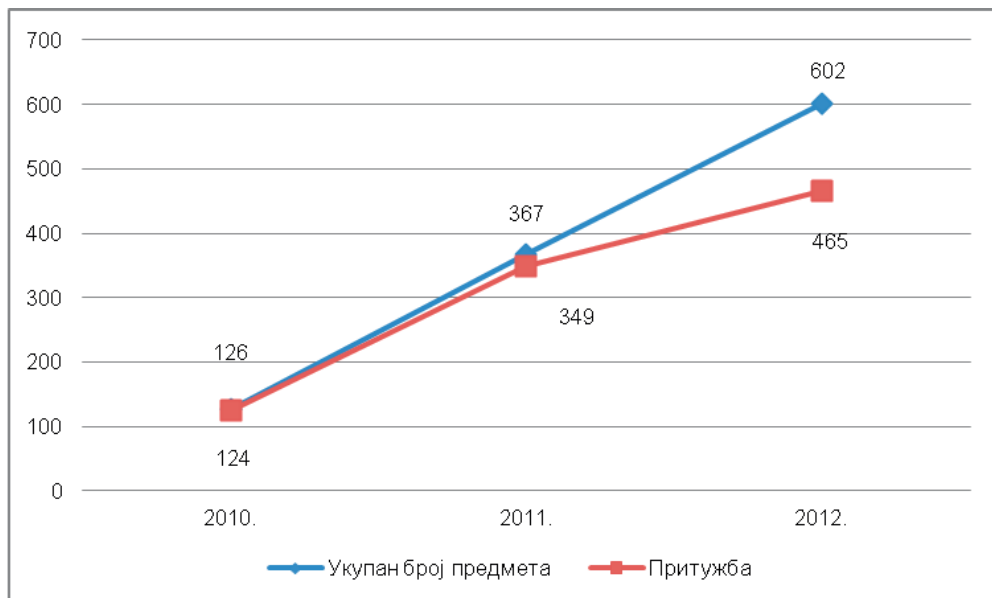
Мишљење и препорука се достављају подносиоцу притужбе и лицу против кога је притужба поднета. У складу са законом, дискриминатору се оставља рок од 30 дана да поступи по препоруци и отклони повреду права (члан 39. став 3). Он је дужан да поступи по препоруци и да о томе обавести Повереника за заштиту равноправности. Уколико то не учини, Повереник доноси решење којим му изриче меру опомене и оставља му нови рок од 30 дана за отклањање повреде права (члан 40). Решење је коначно и против њега није допуштена жалба. Решење се доставља подносиоцу притужбе и дискриминатору. Уколико у новом року од 30 дана дискриминатор не отклони повреду права, Повереник може о томе да обавести јавност (члан 40. став 2).

Повереник за заштиту равноправности нема овлашћење да дискриминаторе кажњава ако не поштују његове препоруке, али их може уверити да то учине ауторитетом институције коју представља, снагом аргумената и притиском јавности.

5.1.1. Број притужби

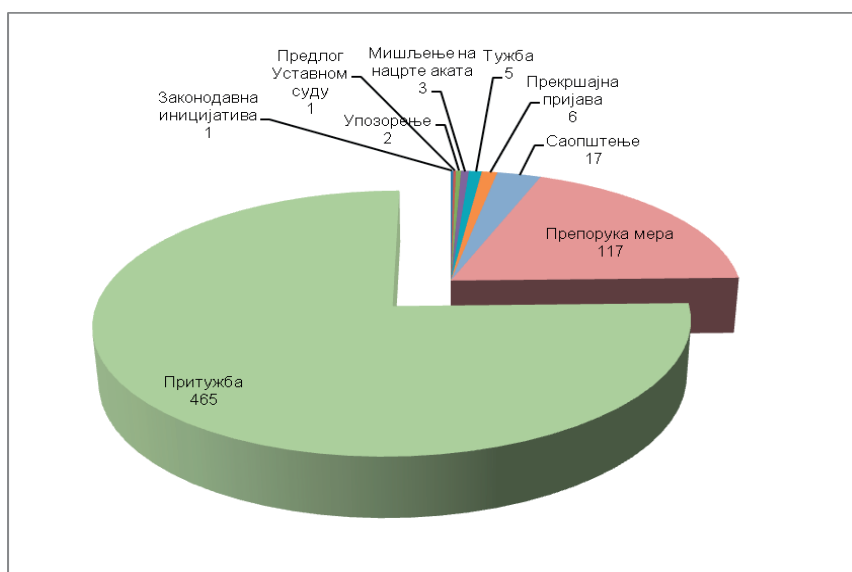
У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2012. године заведена су укупно 602 нова предмета. Када тај број упоредимо са бројем предмета из претходне две године (2010. година – 124 и 2011. године – 349), можемо да констатујемо знатно повећање броја предмета. Ово повећање је резултат више фактора: великог броја активности, промотивних акција и обилазака градова и општина у Србији током 2012. године, учешћа у неколико пројеката у партнерству са организацијама цивилног друштва, као и подизања свести међу грађанима о могућностима заштите од дискриминације, што је допринело повећању видљивости институције Повереника за заштиту равноправности.

Графикон: Број предмета по годинама

Од укупног броја нових предмета у 2012. години, 465 су притужбе, 117 препоруке мера за остваривање равноправности, 6 захтева за покретање прекршајног поступка, 5 тужби, а остало спадају мишљења о нацртима аката, законодавна иницијатива, кривична пријава и предлог Уставном суду.

Графикон: Укупан број предмета

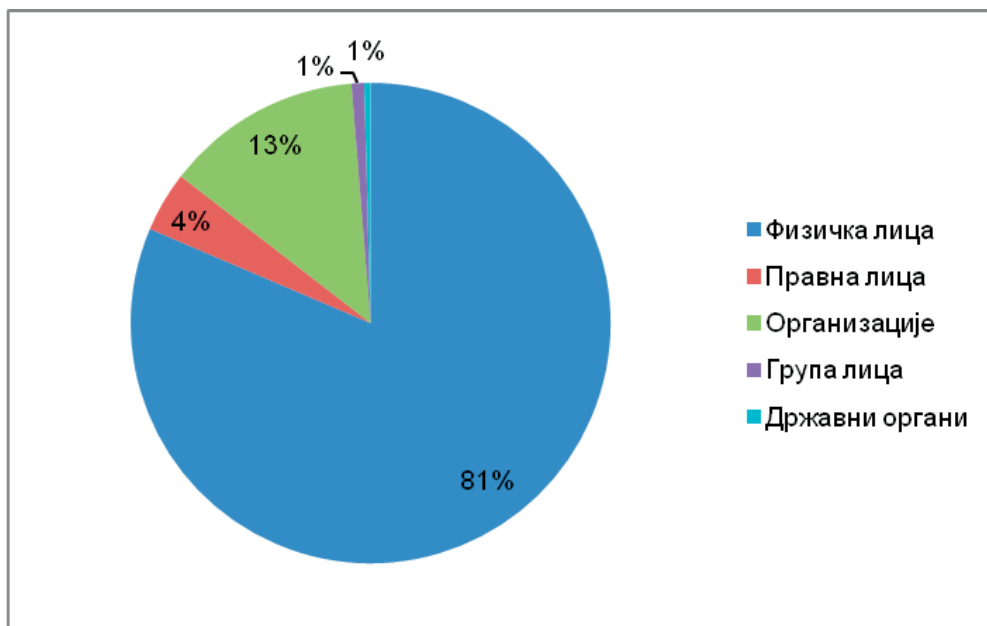

С друге стране, број притужби је још увек веома мали, ако се узму у обзир резултати истраживања о упознатости, ставовима и перцепцији дискриминације у Србији из 2012. године, као и распрострањеност различитих облика дискриминације. Такође, током 2012. године запослени у стручној служби Повереника за заштиту равноправности учествовали су на многим радионицама, семинарима и трибинама широм Србије и из разговора са грађанима и грађанкама сазнали да многи од њих страхују од виктимизације којој могу бити изложени након пријављивања случаја дискриминације те да су неповерљиви према институцијама у вези са заштитом права. То су само неки од разлога због којих се грађани не одлучују да потраже заштиту својих права.

5.1.2. Подносиоци притужби

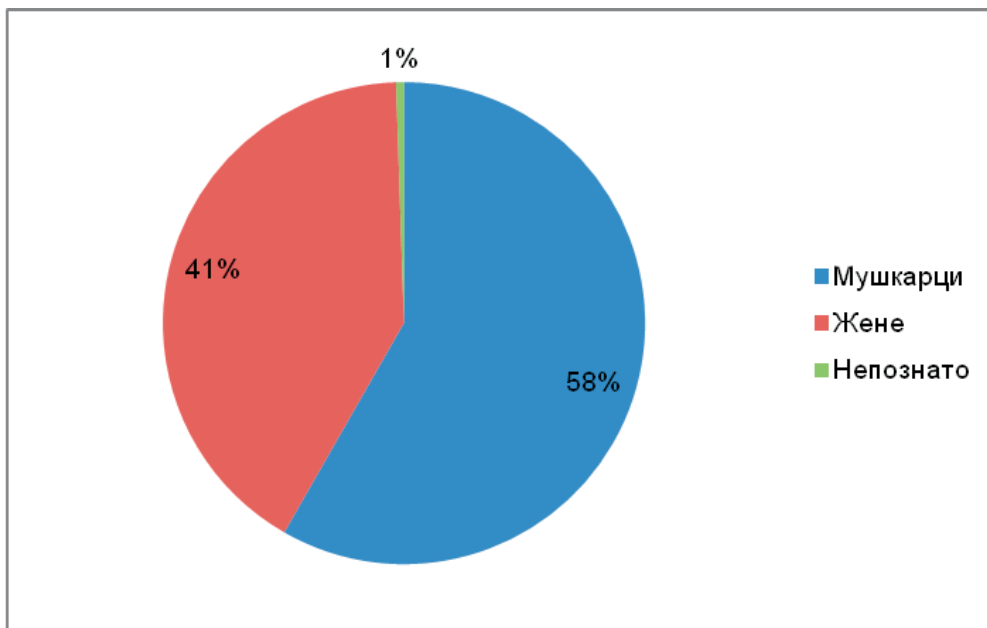
Током 2012. године највећи број притужби поднела су физичка лица – укупно 381 притужбу (81,4%). Правна лица су поднела 81 притужбу (17,3%), групе лица су поднеле 4 притужбе (0,9%), а државни органи 2 (0,4%). У групи правних лица предњаче организације цивилног друштва, са 62 поднете притужбе (13,2%).

Графикон: Подносиоци притужби

Од укупног броја притужби које су поднела физичка лица, жене су поднеле 157 притужби (41,2%), а мушкарци 222 (58,3%), док за две притужбе које су поднете није познат пол подносиоца (0,5%).

Графикон: Физичка лица подносиоци притужби

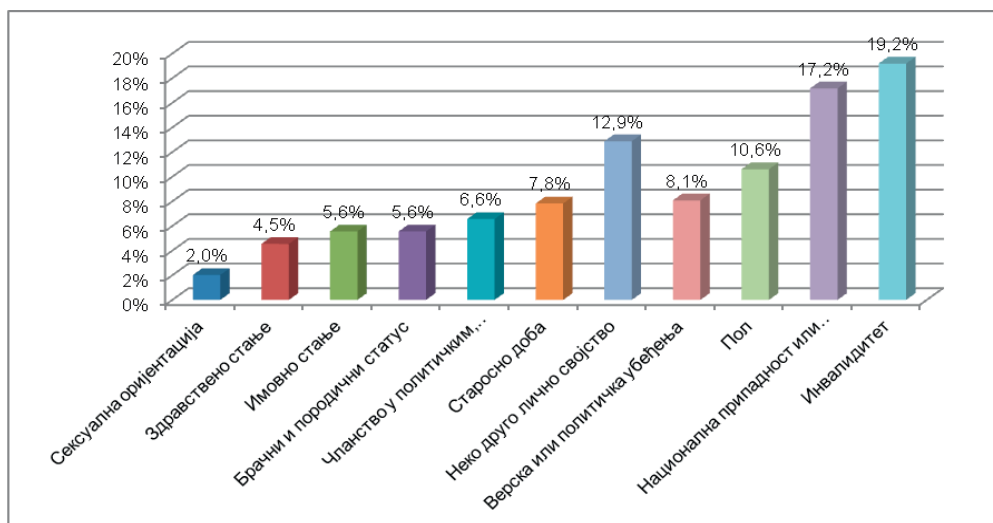
5.1.3. Основ притужбе

Закон о забрани дискриминације прописује преко двадесет личних својстава на основу којих је дискриминација забрањена, али ова листа није коначна, односно законодавац је оставио могућност да то буде и неко друго лично својство које није изричито набројано у закону. Дискриминација, односно дискриминаторно поступање означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лица или групе, као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а које се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, статусу осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним или другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима (члан 2. став 1. тачка 1).

Током 2012. године због дискриминације је поднето 76 притужби на основу инвалидитета, 68 притужби на основу националне припадности или етничког порекла, 42 притужбе на основу пола, 32 притужбе на основу верских и политичких убеђења, 31 притужба на основу старосног доба, 26 притужби на основу чланства у политичким, синдикалним или другим организацијама, 22 притужбе на основу брачног и породичног статуса, 22 притужбе на основу имовног стања, 18 притужби на основу здравственог

стања и 8 притужби на основу сексуалне оријентације. Без наведеног основа дискриминације поднето је 145 притужби.

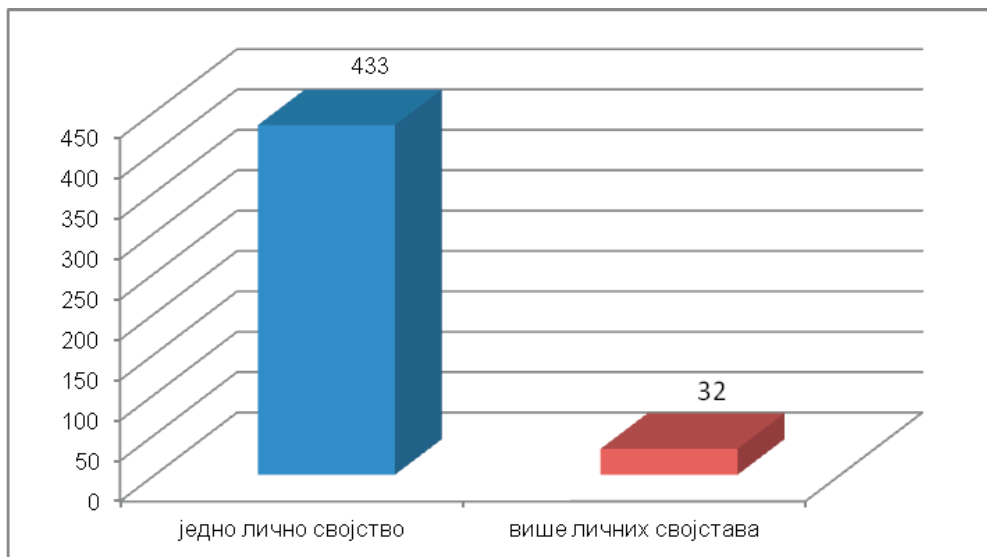
Графикон: Основ дискриминације

Приликом подношења притужбе подносиоци наводе које лично својство представља основ дискриминације. Повереник за заштиту равноправности може, у току поступка по притужби, да утврди како основ дискриминације није наведено лично својство, већ неко друго. Погрешно наведено лично својство или ненаведено лично својство није разлог да се по притужби не поступа уколико је из описа догађаја јасно које је лично својство основ дискриминације. Већ је наведено да је примљено 145 притужби у којима није наведено лично својство и у којима подносиоци притужбе углавном указују на неке друге повреде права и/или на неједнака поступања која нису заснована на личном својству подносилаца. Овај податак говори да грађани у Србији још увек нису довољно упознати са појмом дискриминације и да врло често мисле како су дискриминисани и у ситуацијама када понашање или акт на који указују није повезан са неким личним својством.

У 433 притужбе наведено је једно лично својство као основ притужбе, док је у 32 притужбе као основ наведено више личних својстава.

Графикон: Притужбе по броју основа дискриминације

5.1.3.1. Притужбе због дискриминације на основу националне припадности или етничког порекла

Током 2012. године поднето је 68 притужби (17,2%) због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла.

Највише је било притужби на основу припадности ромској националној мањини (31), а знатно мање на основу припадности другим националним мањинама – албанској (4), македонској (4), бошњачкој (3), хрватској (3) и мађарској (3); било је и притужби на основу припадности украјинској, црногорској, словачкој, бугарској, чешкој, румунској и влашкој мањини. Интересантно је да је ове године примљено 15 притужби за дискриминацију на основу српске националне припадности.

Слично као и прошле године, из притужби које су поднете због дискриминације на основу националне припадности може се закључити да се припадници националних мањина осећају дискриминисано скоро у свим областима друштвених односа, поготово у поступцима пред органима јавне власти. Од укупног броја притужби поднетих по овом основу, 19 се односило на поступак пред органима јавне власти, а у већини предмета није утврђена дискриминација.

Примери:

Подносиоци притужбе наводе да их дискриминише Министарство финансија Републике Србије с обзиром на то да су 1991. године поднели захтеве којима су тражили враћање у својину одузетог земљишта, на основу Закона о начину и условима признавања права и враћању земљишта које је прешло у друштвену својину по основу пољопривредног земљишног фонда и конфискацијом због неизвршених обавеза из обавезног от-

купа пољопривредних производа („Службени гласник РС”, бр. 18/91, 20/92 и 42/98), а по њиховим захтевима ни након више од 20 година није донета правноснажна одлука. Сви подносиоци су припадници румунске националне мањине и сматрају да су дискриминисани због своје националне припадности, јер је већина поступака која се односи на исто чињенично и правно питање правноснажно окончана још средином 90-их година, а да од 118 нерешених предмета за враћање земље у општини Вршац више од 70 припада породицама румунске националне мањине, мада у општини Вршац живи 10,8% припадника румунске националне мањине. Након спроведеног поступка утврђено је да подносиоци притужбе нису дискриминисани на основу националне припадности.

Национални савет мађарске националне мањине из Суботице поднео је притужбу против Националне службе за запошљавање. У притужби је наведено да у поступку провере психофизичких способности васпитача, наставника и другог наставног особља Национална служба за запошљавање не обезбеђује услове који би били прихватљиви припадницима мађарске националне мањине приликом тестирања. Донето је мишљење да Национална служба за запошљавање није дискриминисала припаднике и припаднице мађарске националне мањине приликом провере психофизичких способности за рад са децом и ученицима зато што стандардизација психолошких мерних инструмената није у њеној надлежности, већ је за стандардизацију задужено Друштво психолога Србије.

И даље посебно забрињава положај припадника ромске националне мањине, који су изложени дискриминацији у свим областима друштвеног живота. Иако је највише притужби на основу националне припадности било управо због припадности ромској националној мањини, број притужби упућених по овом основу и даље је мали ако се узме у обзир распрострањеност дискриминације према овој националној мањини.

Примери:

Организација П. поднела је притужбу против Секретаријата за социјалну заштиту Градске управе града Б. због уговора о коришћењу мобилних стамбених јединица, закљученог између Секретаријата за социјалну заштиту и корисника, расељених припадника ромске националности, којим је, између осталог, прописано да у обавезе корисника спадају лепо понашање према представницима Секретаријата за социјалну заштиту, слање деце у школу и активно тражење посла радно способних корисника те постављање обавештења о кућном реду које се разликује од сличних аката у стамбеним јединицама у којима не живе Роми по томе што се таксативно наводе забрањена понашања и што садржи писано упозорење којим се корисницима забрањује да у њиховим стамбеним јединицама ноће гости. Утврђено је да се овим актима дискриминишу Роми корисници мобилних стамбених јединица на основу њихове националне припадности и дата је препорука да се измене спорне одредбе уговора о коришћењу мобилних стамбених јединица, да се измени „кућни ред” и да се уклони писано упозорење.

Организација Р. и. м. из Б. поднела је притужбу против О. А. због увредљиве „шале” коју је написао на свом Твитер профилу, а која гласи: „Циганска пословна пратња – кучићи што иду за њима док скупљају картон”. По спроведеном поступку донето је мишљење да је овим текстом повређено достојанство припадника и припадница

ромске националне мањине, чиме је извршен акт дискриминације (узнемиравање и понижавајуће поступање), па је издата и одговарајућа препорука. По овој препоруци је поступљено, и то тако што је у просторијама Повереника за заштиту равноправности организован састанак представника Р. и. м. из Б., организације која се бори за заштиту права ромске националне мањине, и О. А. како би он непосредно сазнао са каквим се проблемима ромска заједница суочава у свакодневном животу и како је на њих утицао текст овакве садржине.

Од укупног броја притужби због дискриминације на основу националне припадности, 10 се односило на сферу радних односа и запошљавања. Подносиоци притужби наводили су да су различито третирани у односу на остале запослене због своје националне припадности, а било је и притужби у којима су подносиоци тврдили да су дискриминисани већ у поступку запошљавања, односно да нису примљени у радни однос зато што су припадници неке националне мањине. Примљено је и девет притужби због дискриминације на основу националне припадности у сфери образовања и стручног оспособљавања те осам у сфери јавног информисања и медија.

Због дискриминације на основу ромске националне припадности донета је и препорука мера за остваривање равноправности која је упућена граду Нишу. Препоручено је да се предузму мере како би се припадницима ромске националне мањине који су расељени из насеља поред „Белвила” на Новом Београду и смештени у магацин у Даничићевој улици у Нишу обезбедило становање које задовољава међународне стандарде становања у алтернативном смештају грађана који се расељавају из неформалних насеља. Такође је препоручено и да се процес збрињавања и интеграције расељених припадника ромске националне мањине спроведе у сарадњи са расељеним лицима и уз њихово активно учешће, уз поштовање њихових потреба и права на учешће у доношењу одлука о свим питањима која их се тичу, што подразумева и пресељење и начин друштвене интеграције, сагласно међународним стандардима и смерницама за расељавање грађана из неформалних насеља. Нажалост, упркос томе што је изразила спремност да поступи по препоруци, градска власт није спровела препоруку поверенице.

5.1.3.2. Притужбе због дискриминације на основу инвалидитета

Највише притужби у 2012. години односило се на дискриминацију на основу инвалидитета – 76 (19,2%). Из притужби се може закључити да је дискриминација особа са инвалидитетом и даље присутна у скоро свим областима друштвеног живота.

Двадесет притужби је поднето због дискриминације на основу инвалидитета приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката, 15 притужби се односило на поступак пред органима јавне власти, док се 14 притужби односило на дискриминацију на основу инвалидитета у области рада и запошљавања. Нешто мањи број притужби је примљен у областима здравствене и социјалне заштите те пензијског и инвалидског осигурања.

Примери:

Подносилац притужбе је особа са инвалидитетом која користи инвалидска колица и која има квадриплегију, због чега не може да пише, већ се потписује факсимилом.

Подносилац је навео да му у Градској управи града Б. није дозвољено да овери факсимил, већ је упућен у суд, а да је у суду тек после интервенције шефа одељења овере потписа добио одобрење да овери факсимил. На основу ове притужбе спроведена су два одвојена поступка: против Градске управе града Б., за коју је утврђено да је извршила дискриминацију – повреду начела једнаких права и обавеза особе са инвалидитетом, и против суда, за који није утврђено да је дискриминисао особе са инвалидитетом. Након спроведених поступака, овим државним органима је препоручено да свим особама са инвалидитетом које не могу да пишу и због тога користе факсимил омогуће несметано коришћење факсимила уместо својеручног потписа.

Подносилац притужбе је навео да је дискриминисан на основу инвалидитета приликом пријављивања на евиденцију Националне службе за запошљавање, јер му најпре није омогућено да пријављивању и разговору присуствује тумач за знаковни језик, а након тога је био изложен увредљивом понашању. У поступку је утврђено да су службена лица запослена у филијали Националне службе за запошљавање у Б. понижавајуће поступала према подносиоцу притужбе приликом пријављивања на евиденцију Националне службе за запошљавање, као и да је овакво поступање узроковано чињеницом да се ради о особи са инвалидитетом којој је потребан тумач за знаковни језик. Уз мишљење је издата и препорука да Национална служба за запошљавање упути писано извињење М. Г. због узнемиравања и понижавајућег поступања службених лица, као и да предузме све неопходне мере како би обезбедила да се свим особама са инвалидитетом приликом коришћења услуга Националне службе за запошљавање омогући поступак који уважава индивидуалне специфичности и спречава сваки облик посредне и непосредне дискриминације.

Због дискриминације на основу инвалидитета дата је и препорука мера за остваривање равноправности Јавном предузећу „Дирекција за изградњу града Ниша”, којом је препоручено да све новоизграђене и реконструисане јавне површине у граду буду приступачне особама са инвалидитетом, у складу са прописаним стандардима приступачности. Ова препорука још увек није у потпуности спроведена.

5.1.3.3. Притужбе због дискриминације на основу пола и родног идентитета

Због дискриминације на основу пола примљене су 42 притужбе, а због дискриминације на основу родног идентитета примљене су 3 притужбе (11%). Највише притужби по овим основима је поднето због дискриминације у области рада и запошљавања (20), 7 притужби је поднето због дискриминације у поступцима пред органима јавне власти, а 5 због дискриминације у области јавног информисања и медија. Због дискриминације на основу пола у области радних односа и запошљавања поднете су 2 тужбе надлежним судовима.

Примери:

У притужби против вртића Ч. Б. наведено је да је у овом вртићу крајем децембра 2011. године организована и одржана новогодишња представа у којој су деца глумила, а у којој је део глумачког извођења подржавао предрасуде и друштвене обрасце који су засновани на стереотипним улогама полова. Након спроведеног поступка утврђено је да је

извршен акт дискриминације на основу пола, а вртићу је препоручено да организује радионице, односно програме за децу едукативног карактера на тему искорењивања предрасуда заснованих на стереотипним улогама полова како би се промовисала једнакост полова, као и обуку и стручно усавршавање за запослене и спољне сараднике који раде са децом на тему забране дискриминације како би се постигла већа сензибилисаност за препознавање дискриминације.

Подноситељка притужбе је навела да је Правни факултет одбацио њен захтев да се због промене имена након промене пола из мушког у женски, до које је дошло после стицања дипломе, „исправи“ диплома и изда нова диплома у којој ће се навести њено ново име. Након спроведеног поступка, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је неиздавањем дипломе која би гласила на ново име, због промене пола, Правни факултет извршио посредну дискриминацију на основу пола. Уз мишљење је издата и препорука да Правни факултет предузме све потребне мере које ће омогућити да се подносиоци притужбе и другим особама које су после стицања дипломе промениле име због промене пола, на њихов захтев, издају нове дипломе и друге јавне исправе чије је издавање у надлежности факултета, у којима ће бити наведено њихово ново име, поштујући домаће и међународне стандарде у домену заштите трансполних особа од свих облика дискриминације. Правни факултет је поступио по препоруци и издао диплому подносиоци притужбе, која гласи на њено ново име. Уједно, ова притужба је била повод да се, на основу овлашћења из члана 33. става 9. Закона о забрани дискриминације, упутити препорука свим универзитетима у Србији да усвоје мере за успостављање равноправног третирања лица која су након стицања дипломе променила име због промене пола, како би факултети трансполним особама, на њихов захтев, издавали нове дипломе и друге јавне исправе чије је издавање у надлежности факултета у којима ће бити наведено њихово ново име, и то на брз, транспарентан и приступачан начин, поштујући домаће и међународне стандарде у домену заштите трансполних особа од свих облика дискриминације.

Подноситељка притужбе је навела да је премештена на ниже радно место које не одговара њеним квалификацијама одмах по повратку са одсуства са рада ради посебне неге детета, а да притом радно место на којем је радила није укинута. Након спроведеног поступка утврђено је да је послодавац премештањем подносиоци притужбе на ниже радно место извршио акт посредне дискриминације на основу пола. Послодавцу је упућена препорука да предузме све потребне мере како би се отклонило дискриминаторно поступање према запосленој.

У току 2012. године донето је неколико препорука мера за остваривање равноправности због дискриминације на основу пола: Републичком фонду за здравствено осигурање и Министарству здравља, којима је препоручено да предузму мере којима ће обезбедити да жене које планирају породицу, труднице и породиље до 12 месеци након порођаја остварују право на здравствено осигурање по овом основу и у ситуацијама када имају осигурање по неком другом основу, али га у пракси не остварују зато што обвезник доприноса за обавезно здравствено осигурање не извршава обавезу плаћања

доприноса; препорука мера за 19 градова и општина у Србији⁴⁸ да, у оквиру својих надлежности и расположивих буџетских средстава, финансијски подрже рад специјализованих организација цивилног друштва са својих подручја које пружају помоћ и подршку женама које преживљавају породично/партнерско насиље; препорука мера за остваривање равноправности општини Пријепоље, којом је препоручено предузимање свих потребних мера како би се у одлукама о оснивању месних заједница, њиховим статутима и другим актима, у органима месних заједница и у поступцима за избор у те органе обезбедила равноправност полова и остваривање једнаких могућности, у складу са уставном гаранцијом равноправности мушкараца и жена и обавезом свих органа јавне власти да развијају активну политику једнаких могућности у свим областима друштвеног живота, што подразумева равноправно учешће полова у свим фазама планирања, доношења и спровођења одлука које су утичу на положај жена и мушкараца. Овоме треба додати и две препоруке мера за остваривање равноправности које су упућене Народној скупштини Републике Србије (види одељак 6.2).

5.1.3.4. Притужбе због дискриминације на основу брачног и породичног статуса

Током 2012. године примљене су укупно 22 притужбе због дискриминације на основу брачног и породичног статуса.

Пример:

Подноситељка притужбе је кренула у куповину са супругом и бебом, када их је на улазу у продајни објекат „М” д.о.о. у К. зауставио радник који им је саопштио да не могу да уђу са колицима за бебу. Навела је да је питала радника на улазу имају ли они своја колица за бебе и добила одговор да немају. Након тога су она и супруг напустили овај продајни објекат, јер су онемогућени да обаве куповину, а да притом њихово дете буде безбедно. Утврђено је да је Општим условима продаје за куповину и приступ купаца предузеће „М” д.о.о. из Б. прописало забрану уласка у продајне објекте са колицима за децу, а притом није омогућило други начин да купци који дођу са децом уђу у продајни објекат, чиме је ова категорија купаца дискриминисана у погледу могућности коришћења услуга на основу породичног статуса, па је у складу са тим издата препорука овом предузећу да обезбеди несметан и безбедан приступ продајним објектима особама које дођу са децом.

5.1.3.5. Притужбе због дискриминације на основу имовног стања

По основу имовног стања примљене су 22 притужбе, од којих се по 4 притужбе односе на поступке пред органима јавне власти, радне односе и поступак запошљавања те на образовање и стручно оспособљавање. Имовно стање је у овим притужбама наведено као основ углавном уз навођење још неког основа дискриминације. Подносиоци притужби наводе да су им одређена права ускраћена управо због лошијег имовног стања, али у току поступака по притужбама није било доказа којима би се овакве тврдње поткрепили.

⁴⁸ Ниш, Крушевац, Лесковац, Крагујевац, Краљево, Власотинце, Врање, Кикинда, Нови Бечеј, Смедеревска Паланка, Нови Сад, Вршац, Нови Пазар, Бачка Топола, Савски Венац, Стари Град, Нови Београд, Врачар и Палилула.

5.1.3.6. Притужбе због дискриминације на основу старосног доба

Због дискриминације на основу старосног доба примљена је 31 притужба. Највећи број се односио на област рада и запошљавања, а знатно мањи број на област здравствене и социјалне заштите.

Пример:

Подносилац притужбе је навео да су у Правилнику о врсти лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања набројани одређени лекови за која су утврђена ограничења у прописивању у односу на године живота осигураног лица. Наиме, особе оболеле од метастаског карцинома простате које су старије од 75 година, као и жене оболеле од карцинома дојке које су старије од 40 година, а за потребе медикаментне кастрације, не могу добити наведене лекове на терет обавезног здравственог осигурања, већ их морају прибавити сопственим средствима. Поступак по овој притужби још увек је у току.

Донета је једна препорука мера за остваривање равноправности којом је Општој болници у Шапцу препоручено да измени Правилник о процедури заснивања радног односа, и то у делу у којем су прописани критеријуми и бодовање који се односе на старосно доба кандидата и кандидаткиња.

Поред тога, на адресе 12 интернет портала који објављују огласе за запошљавање упућена је препорука мера којом је препоручено да не објављују огласе за посао који садрже дискриминаторне услове за запошљавање који се, између осталог, односе на старосно доба, осим у ситуацијама када се оглас односи на посао чија је природа таква или се посао обавља у таквим условима да лично својство представља стварни и одлучујући услов за обављање посла и ако је сврха која се тиме жели постићи оправдана.

5.1.3.7. Притужбе због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним или другим организацијама

Током 2012. године примљено је 26 притужби због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним или другим организацијама, од којих се 18 односило на радне односе и запошљавање.

Примери:

Подносилац притужбе је навео да је био у синдикалном одбору, али да је послодавац отпустио седам чланова синдикалног одбора тако што је активирао бланко споразумне раскиде уговора о раду. Суд је утврдио да је отказ био незаконит, а да је узрокован чињеницом да је подносилац притужбе био синдикални представник. Након окончањог судског поступка и повратка на посао, подносиоцу притужбе послодавац не омогућава да ради, већ континуирано добија потврде о упућивању кући. У поступку пред Повереником за заштиту равноправности утврђено је да је подносиоцу притужбе ускраћена могућност да ради на свом радном месту у дужем временском периоду и да извршава радне обавезе за које прима плату, те је на тај начин стављен у неједнак положај у односу на све остале запослене који су у могућности да на основу оствареног рада добију новчану накнаду. Издао је препоруку послодавцу да омогући подносиоцу притужбе да

обавља посао на свом радном месту под једнаким условима као и остали запослени.

Подноситељка притужбе је навела да је град Ш. дискриминише јер није у могућности да оствари право на субвенционисање рачуна за комуналне услуге за особе са инвалидитетом, које је прописано градском одлуком, и то зато што није чланица одређеног удружења особа са инвалидитетом. Наиме, према закључцима града, само чланови одређених удружења особа са инвалидитетом могу да остваре ово право. Утврђена је дискриминација особа са инвалидитетом на основу чланства у удружењу, а граду је препоручено да предузме одговарајуће мере како би се омогућило да све особе са инвалидитетом под једнаким условима остварују право на субвенционисање рачуна комуналних услуга, без обзира на то да ли су чланови неког удружења особа са инвалидитетом.

5.1.3.8. Притужбе због дискриминације на основу верских и политичких убеђења

Због дискриминације на основу верског или политичког убеђења у различитим областима друштвеног живота поднете су 32 притужбе. Интересантно је да је 13 притужби поднела једна организација цивилног друштва и да су се све односиле на дискриминацију атеиста. Поводом две притужбе донето је мишљење да није извршен акт дискриминације, док је у осталим притужбама које је поднела ова организација било очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер су подносиоци указивали на повреду принципа секуларности.

Примери:

Притужба против Здравственог центра К. због изградње православне цркве на болничком земљишту. Подносиоци притужбе сматрају да је тиме извршена дискриминација свих грађана К. који нису православни хришћани, а који су запослени у Здравственом центру или се у њему лече. У притужби је наведено да се на тај начин Здравствени центар „дефинише као православни и успоставља ту једну религију као обавезну и тиме директно вређа све запослене и пацијенте” и привилегује православне грађане.

Притужба против Скупштине града К. због изградње православног крста на улазу у К. Подносиоци притужбе сматрају да је тиме извршена дискриминација свих грађана К. који нису православни верници, да се тиме град К. дефинише као православни град и да успоставља једну религију као државну или обавезну.

Притужба против одборника Скупштине града Н. С. због званичне посете једном црквеном великодостојнику. Подносиоци притужбе сматрају да су одборници тиме извршили дискриминацију свих људи који нису православни верници.

5.1.3.9. Притужбе због дискриминације на основу сексуалне оријентације

Ове године је поднето 8 притужби због дискриминације на основу сексуалне оријентације, а само у једном случају је утврђена дискриминација. Два поступка су још у току, док је 6 окончано 2012. године. Овако мали број притужби због дискриминације на основу сексуалне оријентације указује на чињеницу да се овај вид дискриминације још увек не пријављује у довољној мери, посебно ако се имају у виду резултати истра-

живања о упознатости, ставовима и перцепцији дискриминације у Србији из 2012. године.

Пример:

Организација Л. је поднела притужбу против др М. Б., професора Ф. з. к. м. „М. у.“ у Б., у којој се наводи како је проф. др М. Б. на предавању студентима изјавио да је „хомосексуалност болест и да би требало да буде тако заведена као што је чир на желуцу, а да се хомосексуалност лечи променом пола“. Након спроведеног поступка повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је проф. др М. Б. говорио о хомосексуалности помињући у том контексту „болест“, „лечење“ и „промену пола“ и доводећи у питање ваљаност одлуке којом је она уклоњена са листе болести, чиме је допринео стварању понижавајућег и увредљивог окружења у односу на ЛГБТ особе. Уз мишљење је издата и препорука да проф. др М. Б. убудуће води рачуна да оно што студентима говори о хомосексуалности буде сасвим јасно и недвосмислено, без икакве могућности да се смисао његових речи погрешно разуме, имајући при томе у виду да одређене нетачне изјаве могу допринети стварању и одржавању стереотипа, предрасуда и нетолеранције према ЛГБТ особама, повредити њихово достојанство и у односу на њих створити понижавајуће и увредљиво окружење.

5.1.3.10. Притужбе због дискриминације на основу других личних својстава

Током 2012. године није било притужби на основу генетских особености, док је због дискриминације на основу осуђиваности, предака, рођења, расе, језика, изгледа, боје коже и држављанства поднето укупно 17 притужби.

Пример:

Комисија за избор полазника стручног оспособљавања у Центру за основну полицијску обуку Министарства унутрашњих послова Републике Србије одбила је пријаву М. С. из З. на конкурс за упис полазника VII и VIII класе у Центар за основну полицијску обуку, како је наведено, зато што није доказао да нема двојно држављанство. Пријава М. С. је одбијена због наведеног неиспуњавања услова у погледу држављанства, али одлука није заснована на утврђеној чињеници или доказу, већ је донета на основу претпоставке да М. С. има двојно држављанство јер је тек 1998. године уписан у матичну књигу југословенских држављана. Оваквим поступањем Комисија је извршила акт дискриминације на основу претпостављеног личног својства М. С. – двојног држављанства.

У 31 притужби је као основ наведено неко лично својство које није изричито наведено у Закону о забрани дискриминације (пензионер, државни службеник, расељено лице, тражиоци азила и сл.).

Пример:

У поступку по притужби Ј. М. утврђено је да је закључцима градоначелника града Б. на основу којих се квартално исплаћује новчана помоћ од 4.000,00 динара пензионерима који имају пребивалиште на територији града Б. и примања по основу пензије мања од 13.000,00 динара месечно признато право на новчану помоћ само оним пензионерима

који су радни стаж у целини остварили у Републици Србији, чиме су дискриминисани пензионери који су део радног стажа сразмерно стекли у другим државама, а налазе се у истој ситуацији, тј. имају пребивалиште на територији града Б. и укупна примања по основу пензије која су мања од 13.000,00 динара месечно.

5.1.4. Области друштвених односа на које се притужбе односе

Притужбе које су примљене током 2012. године односиле су се на сферу радних односа и запошљавања (35,1%), поступке пред органима јавне власти (18,1%), области које нису изричито наведене у Закону о забрани дискриминације (9,2%), образовање и стручно оспособљавање (8,2%), пружање јавних услуга и коришћење објеката и површина (7,1%), приватне односе (5,8%), јавно информисање и медије (4,5%) те на остале области друштвених односа (појединачни проценат притужби мањи од 3%).

Графикон: Област дискриминације

5.1.4.1. Област рада и запошљавања

Као и током 2011. године, и ове године је примљено највише притужби због дискриминације у сфери радних односа и приликом запошљавања. У овој области притужбе су подношене на основу скоро свих личних својстава која су наведена у Закону о

забрани дискриминације. Укупно су примљене 163 притужбе (35,1%), од чега су 80 поднели мушкарци, 73 жене, 2 притужбе су поднете електронски без навођења пола, а 8 притужби су поднела правна лица / организације.

Анализа притужби показује да у области рада и запошљавања постоје многи проблеми са којима се грађани и грађанке суочавају, а да су дискриминацији најчешће изложене жене, посебно труднице и породиље, те особе са инвалидитетом и старије особе.

Пример:

Подноситељка притужбе сматра да је послодавац дискриминише по основу пола, брачног и породичног статуса с обзиром на то да је по повратку на рад са одсуства ради неге детета премештена на ниже радно место. Од послодавца је затражено да достави списак свих радница које су у последње три године користиле породилшко одсуство, са информацијом на којим су радним местима биле запослене у тренутку одласка на породилшко одсуство и на одсуство са рада ради неге детета, а на која радна места су се вратиле после коришћења одсуства, као и на ком месту се налазе шест месеци након повратка на посао. Увидом у достављену документацију утврђено је да је у последње три године 89 радница користило ово одсуство, од чега се 31 радница још увек налазила на породилшком одсуству. Узевши у обзир само положај запослених радница које су се вратиле на радна места после породилшког одсуства, констатовано је да је од укупног броја радница (58), 14 радница премештено на нижа радна места по повратку са породилшког одсуства, што чини 24,14%. Овом броју се може додати и 18 запослених радница које су пре одласка на породилшко одсуство радиле на најнижим радним местима (благајнице, спремачица и кафе куварица), па по повратку са одсуства нису ни могле бити премештене на ниже радно место. На основу ове притужбе и достављених података покренута је стратешка парница.

Међутим, већина притужби из сфере радних односа била је неоснована из перспективе Закона о забрани дискриминације. Ова чињеница указује на то да су грађани и грађанке посебно осетљиви на ситуације и догађаје који су повезани са остваривањем права из радног односа, као и да су у овој области спремнији да траже заштиту својих права. С друге стране, и у овој области се показало да недостаје знања о самом појму дискриминације, односно да многи подносиоци притужби сваки неједнак третман уједно сматрају и дискриминацијом. У великом броју поступака у којима није било повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације подносиоци притужбе су обавештени о могућностима које имају на основу прописа којима су регулисани радни односи и спречавање злостављања на раду, односно упућени су на друге надлежне органе.

Примери:

Подноситељка притужбе је поднела притужбу против ЕТ школе у П. и директора због дискриминације на основу инвалидитета у поступку запошљавања. Подносиатељка је навела да је конкурисала за посао, да је имала одговарајуће квалификације, али да је директор одабрао другог кандидата по овом конкурс. Подносиатељка притужбе сматра да као особа са инвалидитетом има приоритет приликом запошљавања, односно да директор школе има обавезу на основу Закона о професионалној рехабилитацији и

запошљавању особа са инвалидитетом да запосли њу, јер је особа са инвалидитетом.

Група запослених је поднела притужбу против привредног друштва НИ у којој су навели да раде у погонима НИ, али не по основу уговора о раду са НИ, већ по основу уговора о раду са другим услужним фирмама. Други запослени који су закључили уговор о раду са НИ раде на истим радним местима као и подносиоци притужбе, али имају знатно веће зараде. Подносиоци притужбе сматрају да је тиме извршена дискриминације, односно повреда права на једнаку накнаду за рад једнаке вредности запослених који нису у радном односу у НИ у односу на раднике који су у радном односу са НИ.

Због дискриминације приликом запошљавања, односно приликом оглашавања слободних радних места, донета је препорука мера за остваривање равноправности која је упућена на адресе 12 интернет портала који објављују огласе за посао. Препоручено им је да не објављују огласе за посао који садрже дискриминаторне услове за запослење, и то оне који се односе на пол, старосно доба, изглед кандидата/кандидаткиње или неко друго лично својство. Изузетак су ситуације када се оглас за запослење односи на посао чија је природа таква или се посао обавља у таквим условима да лично својство представља стварни и одлучујући услов за обављање посла, ако је сврха која се тиме жели постићи оправдана. Такође, препоручено је и да се предузму све потребне мере како би се спречила свака могућност објављивања огласа за посао који, супротно закону, садрже дискриминаторне услове за запослење.

5.1.4.2. Поступање органа јавне власти

Због дискриминације у поступању пред органима јавне власти поднето је 18,1% притужби. Притужбе су најчешће подношене против јединица локалне самоуправе и градова, министарстава и здравствених установа.

Примери:

Удружење особа са инвалидитетом поднело је притужбу против две првостепене и једне другостепене лекарске комисије које утврђују телесну и душевну способност особа са инвалидитетом да управљају моторним возилом. У притужби је наведено да су се две особе са инвалидитетом обратиле надлежним лекарским комисијама по месту свог пребивалишта ради добијања уверења о телесној и душевној способности за управљањем моторним возилом. Обе особе су, свака од своје надлежне првостепене комисије, добиле уверење да нису способне за управљање адаптираним моторним возилом. Након тога су се обе особе обратиле првостепеној лекарској комисији у другом граду, различитом од места њиховог пребивалишта, где су добиле уверење да су способне да управљају адаптираним моторним возилом. Пошто су ове особе од различитих првостепених комисија добиле два супротна лекарска уверења, другостепена лекарска комисија донела је коначан налаз и мишљење у оба случаја, и то тако што је обе особе прогласила трајно неспособним за управљање моторним возилом. У спроведеном поступку утврђено је да различито поступање лекарских комисија представља дискриминацију особа са инвалидитетом и упућена је препорука лекарским комисијама да уједначе праксу када је у питању издавање лекарских уверења којима се утврђује телесна и душевна способност особе са инвалидитетом да управља моторним возилом, као и да приликом издавања

тих уверења имају у виду достигнућа модерних асистивних технологија.

Скупштина општине Сврљиг донела је Одлуку о финансирању брачних парова број 400-136/2011-01 од 15. септембра 2011. године, којом је прописано право брачних парова на једнократну финансијску помоћ која се исплаћује супружницима на равне делове после закључења брака, и то у износу од 100.000 динара, а за супружнике који живе на селу у износу од 150.000 динара. Овом одлуком Скупштина општине Сврљиг повредила је начело једнаких права и обавеза, чиме је извршила дискриминацију појединих категорија грађана и грађанки општине Сврљиг на основу њихових личних својстава – места пребивалишта и брачног статуса. Општини Сврљиг је препоручено да уклони услове којима је повређено начело једнакости ускраћивањем права на финансијску помоћ.

Свим судовима опште надлежности у Републици Србији упућена је препорука да предузму све неопходне мере, у складу са законским овлашћењима, којима ће се обезбедити да се поступци у дискриминационим парницама, које се воде на основу одредаба Закона о забрани дискриминације и других антидискриминационих прописа, спроводе експедитивно и окончавају у најкраћем могућем року, у складу са чланом 41. став 3. Закона о забрани дискриминације који прописује да је овај поступак хитан.

Народној скупштини Републике Србије упућене су две препоруке мера за остваривање равноправности: 1) препоручено је да предузме све потребне мере у складу са својим овлашћењима како би се обезбедило да у саставу свих делегација Народне скупштине Републике Србије у међународним парламентарним институцијама буде најмање 30% лица мање заступљеног пола, сагласно члану 38. став 2. Закона о равноправности полова и 2) да предузме све потребне мере како би се обезбедило да у саставу свих парламентарних одбора буду равномерно заступљена лица мање заступљеног пола, у складу са уставном гаранцијом равноправности мушкараца и жена и дужности државних органа да развијају политику једнаких могућности.

Хронолошки приказ мишљења и препорука издатих органима јавне власти, донетих на основу овлашћења из члана 33. става 1. тачке 9. Закона о забрани дискриминације, представљен је у делу под називом *Препоруке мера за остваривање равноправности*.

5.1.4.3. Пружање услуга или коришћење објеката и површина

У протеклој години 33 притужбе су поднете у области пружања услуга или коришћења објеката и површина. Притужбе које су се односиле на коришћење јавних објеката и површина скоро искључиво су подношене због дискриминације на основу инвалидитета, док се по питању пружања услуга као основи дискриминације наводе и друга лична својства.

Примери:

О. љ. п. из Н., у име и уз сагласност неколико удружења особа са инвалидитетом, поднео је притужбе против града Н. и ЈП Д. због неуклањања, односно неприлагођавања ивичњака у четири улице у Н. Утврђено је да је прилагођавање ивичњака у надлежности Д. з. и. из Н., те је спроведен јединствени поступак и донето је мишљење да је извршен

акт дискриминације. Упућена је препорука Д. з. и. из Н. да обезбеди приступачност ових улица како би се свим особама са инвалидитетом које за кретање користе колица омогућило несметано кретање и коришћење јавних површина.

Подноситељи притужбе су се жалили на одлуку Градског већа града С. којом се прописује бесплатан превоз за грађане старије од 65 година који живе на територији града С. и наводе да је применом ове одлуке ЈП „С. т.“, као предузеће надлежно за спровођење одлуке, ускратило право на бесплатан превоз грађанима старијим од 65 година који живе у приградским насељима тако што је одредило да се бесплатан превоз односи само на грађане који имају пребивалиште у градским насељима. Утврђено је да није извршена дискриминације грађана С. на основу места пребивалишта, зато што је одлуком прописано да сва лица која испуњавају услове прописане одлуком имају право на коришћење бесплатног градског превоза без обзира на то да ли живе у градском или приградском насељу. Ова одлука не доводи у неједнак положај грађане који имају пребивалиште у приградским насељима града С., јер место пребивалишта (приградско или градско) није међу условима за остваривање права на бесплатан превоз у градском саобраћају.

5.1.4.4. Јавно информисање и медији

Због дискриминације у области јавног информисања и медија примљена је 21 притужба. Притужбе су се углавном односиле на текстове објављене у штампаним медијима, а неколико притужби је поднето због објава на интернет сајтовима и друштвеним мрежама.

Пример:

У ауторском тексту „Само су лопови ревносни“, који је објављен у дневном листу „П.“, изражене су идеје и ставови који су узнемиравајући, понижавајући и представљају повреду достојанства припадница и припадника ромске националне мањине, чиме је створено непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење. Дневном листу „П.“ је препоручено да упути јавно извињење припадницима и припадницама ромске националне мањине због садржаја текста „Само су лопови ревносни“.

Дневном листу „Б.“ препоручено је да више не објављује прилоге којима се омаловажавају жене и подржавају предрасуде и друштвени образци засновани на стереотипним улогама полова, те да својим прилозима почне да доприноси измени образаца, обичаја и праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију у односу на жене.

5.1.4.5. Образовање и стручно усавршавање

Током 2012. године поднето је 38 притужби због дискриминације у области образовања и стручног оспособљавања. Притужбе указују на велики број проблема у области образовања, поготово када су у питању деца из маргинализованих група (ромска деца, деца са сметњама у развоју). Неколико притужби се односило на дискриминацију ромске деце у школи, као и на сегрегацију ромске деце у основним школама и једној предшколској установи. Веома је забрињавајуће то што постоји сегрегација ромске деце у образовању, у неким установама сасвим отворено, као у ОШ „Александар Стојановић

Лесо” и ПУ „Младост” из Новог Пазара – Дежева, село Блажево-Вожегрнци, у којима су ромска деца из расељених породица одвојена у посебна одељења која се налазе у посебној згради, док је у неким другим школама у питању системски проблем.

Пример:

У притужби је наведено да преко 90% ученика ОШ „В. К.” из Н. чине деца ромске националности, а свега по два-три детета у једној генерацији припадају неромском становништву. Иако није утврђена дискриминација ромске деце, Управи за образовање културу и спорт града Н. препоручено је да, у сарадњи са ОШ „В. К.”, Министарством просвете, науке и технолошког развоја те са представницима цивилног друштва, приступи припреми свеобухватног плана мера чијом ће се реализацијом превазићи проблем сегрегације, тј. превеликог броја ромске деце у односу на осталу децу у ОШ „В. К. у Н, у складу са Стратегијом за унапређивање положаја Рома у Републици Србији. Спровођењем таквог плана мера дугорочно би се променила ситуација у ОШ „В. К.”, а град Н. би постао позитиван пример који би могли да следе и други градови и општине.

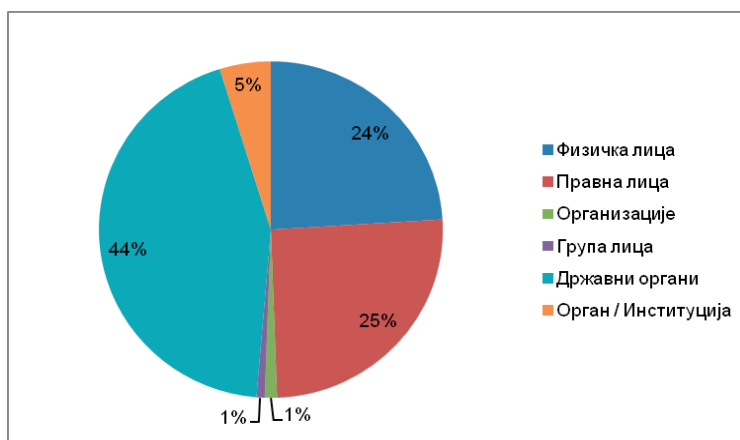
5.1.4.6. Остале области

У осталим областима је било мање притужби: приватни односи (27), социјална заштита (12), здравствена заштита (10), пензијско и инвалидско осигурање (8), правосуђе (6), становање (5), имовинска права и односи (5), култура, уметност и спорт (4), деловање у синдикатима, политичким странкама, невладиним и другим организацијама (3) и остваривање верских права (3).

5.1.5. Против кога су притужбе поднете

И у протеклој години највише је притужби поднето против државних органа – 228 (43,8%), затим против правних лица – 132 (25,4%), против физичких лица – 125 (24%) те против органа и институција – 25. У 421 притужби као дискриминатор је означено једно лице, док је у 44 притужбе означено више лица.

Графикон: Против кога су поднете притужбе

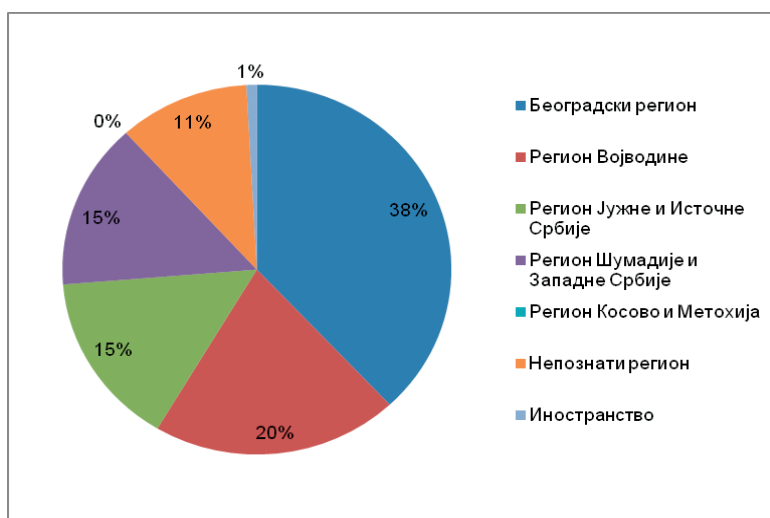

5.1.6. Број притужби по регионима

Највећи број притужби и даље подносе особе са пребивалиштем/боравиштем, односно седиштем у Београду и у приградским местима око Београда (38%), а затим следи регион Војводине (20,5%). Ово је показатељ да је институција Повереника за заштиту равноправности и даље највидљивија у Београду и околини, па ће се и 2013. године наставити активности које треба да допринесу да ова институција постане доступнија, препознатљивија и видљивија на читавом подручју Србије.

Уколико се обезбеде финансијска средства и одговарајућа подршка државних органа, започеће се са отварањем регионалних центара. Искуства сличних независних тела за заштиту равноправности у региону, на пример бугарске Комисије за заштиту од дискриминације, показују да је отварање регионалних центара дало нови замањ борби против дискриминације и допринело остваривању друштвене мисије независних тела на плану превенције и сузбијања дискриминације.

Графикон: Притужбе по регионима

5.1.7. Исходи поступака

У делу извештаја који се односи на поступање по притужбама детаљније је обрађен читав ток поступка по притужбама пред Повереником за заштиту равноправности. Као што је тамо наведено, после пријема притужбе треба испитати да ли притужба садржи све неопходне елементе да би се по њој могло поступати. Ако је притужба непотпуна, неразумљива или садржи недостатке који онемогућавају поступање, подносиоцу притужбе упућује се захтев да отклони недостатке, уз навођење недостатака и начина како се они могу отклонити. Притужба се одбацује уколико подносилац притужбе у остављеном року не отклони недостатке или уколико Повереник за заштиту равноправности утврди да је ненадлежан да одлучује о повреди права на коју подносилац при-

тужбе указује.

Одредбама члана 36. Закона о забрани дискриминације прописано је да Повереник поступа по притужби уколико поступак пред судом по истој ствари није већ покренут или правноснажно окончан. Повереник не поступа по притужби ако је очигледно да нема повреде права на коју подносилац указује, ако је у истој ствари већ поступано, а нису понуђени нови докази или ако утврди да је због протекла времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања.

У 2012. години је било укупно 249 притужби по којима није поступано, и то из следећих разлога: било је очигледно да нема повреде права на коју подносилац притужбе указује (199), био је покренут или окончан судски поступак (38), већ је поступано, а нису понуђени нови докази (11) и због протекла времена није било могуће постићи сврху поступања (1).

Пример:

Подносилац притужбе наводи да га је током 2009. године непосредно претпостављена особа на послу вређала на основу националне припадности, брачног и породичног статуса и здравственог стања. Ово је случај када због протекла времена од учињене повреде права није могуће постићи сврху поступања.

Разлог за непоступање у највећем броју предмета представља недостатак личног својства или недостатак узрочно-последичне везе између личног својства и акта који се наводи као акт дискриминације.

Примери:

Родитељи ученика једног одељења основне школе поднели су притужбу јер је њиховој деци промењена учитељица, па су сматрали да су деца тиме дискриминисана.

Подносилац притужбе сматра да је дискриминисан јер девет месеци није предузета ниједна радња у судском поступку који се против њега води.

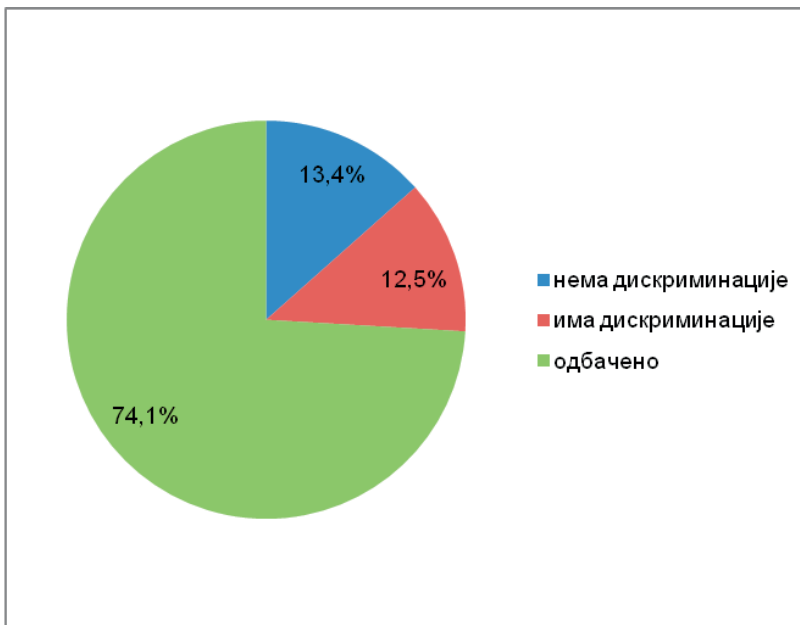
Подносилац притужбе сматра да је дискриминисан зато што је Србин, а добија рачуне за комуналне услуге исписане латиничним писмом.

Графикон: Притужбе по којима није поступано

На основу 216 притужби је покренут поступак, од чега је 160 притужби одбачено, у 29 поступака је донето мишљење да није било дискриминације, док је у 27 случајева утврђена дискриминација и донета одговарајућа препорука.

Графикон: Притужбе по којима је поступано

Од укупног броја препорука у 2012. години, у већини случајева је по препоруци поступљено, а у 6 предмета дискриминатори нису поступили по препорукама Повереника за заштиту равноправности.

5.2. Тужбе Повереника

Једно од значајних овлашћења Повереника јесте овлашћење да покреће парнице за заштиту од дискриминације (тзв. антидискриминационе парнице), које се воде ради пружања судске грађанскоправне заштите од дискриминације (члан 35. тачка 3. ЗЗД). Покретањем ових тзв. стратешких парница Повереник својом процесном активношћу настоји да допринесе доследној примени прописа и унапређењу правне праксе, да додатно охрабри и подстакне жртве дискриминације на покретање антидискриминационих парница, да подржи владавину права и допринесе унапређењу приступа правди, да правно едукује и сензибилише јавност за проблем дискриминације и сл. Од Повереника се очекује да за тзв. стратешке парнице бира случајеве учестале и широко распрострањене дискриминације, тј. случајеве који изазивају нарочито тешке последице у односу на припаднике осетљивих, угрожених и маргинализованих друштвених група, који су у правној пракси ретко добијали судски епилог, а у погледу којих постоје добри изгледи за успех у парници. У складу с тим, одлука да ли је неки случај дискриминације стратешки важан не зависи од облика дискриминације, од последица које је изазвала, од тога ко је жртва, а ко извршилац дискриминације и др. Стратешки значајни могу бити случајеви дискриминације групе лица, али и они чије су жртве појединачна физичка и правна лица, случајеви тешких облика дискриминације, као и они који не спадају у ову категорију, случајеви дискриминације коју врше органи јавне власти, али и појединци, под условом да имају „потенцијал” за остваривање циљева стратешког парничења.

Током 2012. године институција Повереника радила је на развијању индикатора за избор случајева поводом којих ће тражити судску заштиту, али они још увек нису у потпуности дефинисани. Да би се обезбедили услови који ће помоћи да покренуте стратешке парнице остваре постулиране циљеве, прошле године смо започели сарадњу са центром AIRE из Лондона (Advice on Individual Rights in Europe), који има велика искуства у стратешком парничењу. Пројекат који заједнички припремамо са центром AIRE омогућиће нам да, у сарадњи са експертима овог центра, развијемо индикаторе за избор стратешки важних случајева дискриминације.

Током 2011. године поднете су три тужбе за заштиту од дискриминације, а 2012. године поднето је још пет тужби. Три поступка су правоснажно окончана у време писања овог извештаја.

Пре него што представимо случајеве због којих је Повереник за заштиту равноправности затражио судску грађанскоправну заштиту, потребно је указати на неке проблеме са којима смо се сусрели у вези са овим поступцима. Иако је одредбом члана 41. става 3. Закона о забрани дискриминације прописано да је поступак за заштиту од дискриминације хитан, ни у једном случају није поштовано начело хитности. Због тога је послата препорука мера за остваривање равноправности свим судовима опште надлежности да предузму мере како би се ови судски поступци спроводили експеди-

тивно и оканчавали у најкраћем могућем року. Такође, предмети се веома често заводе као радни спорови, а у једном случају је предмет дуго стајао незаведен. Неколико пута до сада смо добили налог да платимо судску таксу, иако је Повереник за заштиту равноправности, као независни државни орган, ослобођен плаћања таксе, према одредби члана 9. става 1. Закона о судским таксама⁴⁹.

Тужбе због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини

Прва тужба је била против Васе Кенића из Сврљига који је 3. јуна 2011. године новинарки Радио-телевизије Србије дао изјаву поводом информације да ће се Ј. М. са петоро деце уселити у зграду у којој он живи: *„Није нам баиш у прилог да Ромкиња се усели у нашу зграду. Много има деце, петоро деце, она ... шта ја знам. То је неред. Роми су Роми... Ви знате како они увек имају неко посебно насеље, одвојено и те ствари.”* Овај прилог је емитован 6. јуна 2011. године на РТС-у. На основу ове тужбе донета је правоснажна пресуда којом је утврђен тежак облик непосредне дискриминације припадника и припадница ромске националне мањине – изазивање и подстицање неравноправности, мржње и нетрпељивости на основу националне припадности. Туженом је забрањено да убудуће даје изјаве и износи ставове којима се дискриминише ромска национална мањина, наложено му је да о свом трошку објави извињење у дневним новинама са националним тиражом, као и да плати објављивање пресуде у дневним новинама са националним тиражом.

Друга тужба поднета је против ресторана брзе хране „МД” јер радник обезбеђења није дозволио деци ромске националности да уђу у ресторан са женом која је хтела да им купи храну у ресторану. Првостепени суд је решењем од 30. октобра 2012. године одбацио тужбу, пошто тужилац није имао сагласност лица у односу на која се тврди да је извршена радња непосредне дискриминације. Повереник за заштиту равноправности је 19. децембра 2012. године изјавио жалбу на одлуку првостепеног суда и поступак се сада налази пред Вишим судом у Београду ради одлучивања по жалби.

Тужба због дискриминације на основу рођења и брачног и породичног статуса

Тужба је поднета против града Јагодине због Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима бр. 011-92/10-10-1, коју је Скупштина града Јагодине донела 23. децембра 2010. године. Одлука садржи услове којима је право на добијање финансијске помоћи неоправдано ускраћено појединим категоријама грађана и грађанки, и то: онима који су склопили ванбрачну заједницу, онима који нису рођени у Јагодини, онима који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница и онима који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници. Првостепени суд је пресудом од 17. јануара 2012. године одбио као неоснован тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности који је тражио да се туженом наложи да из Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима уклони услове којима је право на добијање финансијске помоћи неоправдано ускраћено појединим категоријама грађана и грађанки и то: онима који су склопили ванбрачну заједницу, онима који нису рођени у Јагодини, онима који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница и онима који су пре закључења брака били

⁴⁹ „Службени гласник РС”, бр. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001 – др. закон, 9/2002, 29/2004, 61/2005, 116/2008 – др. закон, 31/2009 и 101/2011.

у ванбрачној заједници. По жалби Повереника за заштиту равноправности, Апелациони суд у Крагујевцу је решењем од 6. новембра 2012. године укинуо пресуду Основног суда у Јагодини и вратио предмет на поновно одлучивање. Како је Скупштина града Јагодина на седници од 18. јуна 2012. године донела Одлуку о престанку важења одлуке о финансијској помоћи брачним паровима, Повереник за заштиту равноправности је повукао тужбу у овој правној ствари и поступак је окончан.

Тужбе због дискриминације на основу пола

Прва тужба због овог вида дискриминације поднета је против Фудбалског савеза Србије због дискриминације женских фудбалских клубова у односу на мушке фудбалске клубове, на основу пола играча/играчица. Наиме, чланом 79. Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије (Службени лист „Фудбал” од 20. јуна 2011. године) прописано је да накнада трошкова уложених у обуку и развој фудбалске играчице, коју исплаћује клуб женског фудбала за прелазак фудбалске играчице, износи 15% од накнаде коју исплаћује клуб мушког фудбала за прелазак фудбалског играча. Првостепеном пресудом усвојен је у целости тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности и утврђено је да је, прописујући правило из члана 79. Правилника, Фудбалски савез Србије извршио дискриминацију женских фудбалских клубова на основу пола њихових играчица. Туженом је наложено да уклони дискриминаторну одредбу садржану у члану 79. Правилника, а наложено је и објављивање пресуде у једном дневном листу са националним тиражом. Фудбалски савез Србије је изјавио жалбу на наведену пресуду, а Апелациони суд у Београду је пресудом од 6. новембра 2012. године одбио као неосновану жалбу ФСС и потврдио пресуду Првог основног суда у Београду. Спор је правоснажно окончан.

Друга тужба поднета је против једне банке због премештаја запослене жене на ниже радно место по повратку са породичног одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета. Поступак је још у току, иако је тужба поднета 17. септембра 2012. године. Наиме, прво рочиште је заказано за 5. јун 2013. године, па је Повереник за заштиту равноправности поднео захтевао од суда да предузме неопходне мере како би се рочиште заказало у што скоријем термину, имајући у виду начело хитности парница ради заштите од дискриминације.

Трећа тужба због дискриминације на основу пола поднета против ланца пицерија који запошљава искључиво жене. После појаве огласа на продајним местима пицерије „Желите да постанете део „Ц.” тима? Потребне девојке за рад на шалтеру”, добровољни испитивачи дискриминације представили су се као заинтересовани кандидати за посао и разговарали са запосленима и са особама које су се представиле као надлежне за разговор о добијању посла. Разговори су обављени на три продајна места у Београду и на сва три места су испитивачу мушког пола рекли да не може да се запосли јер је политика фирме да запошљава само жене. Тужба је поднета 23. августа 2012. године, а поступак пред Првим основним судом у Београду је у току.

Тужба због дискриминација на основу осуђиваности, пола, брачног и породичног статуса и здравственог стања

Тужба је поднета против привредног друштва „К.и.“ које је на својој интернет презентацији објавило упитник за запослење у коме се од кандидата и кандидаткиња који конкуришу за посао захтевају подаци који се тичу њихових личних својстава, и то брачног и породичног статуса, здравственог стања те подаци о осуђиваности. Тужба је поднета 20. јула 2012. године и првостепени поступак је још у току.

Дискриминација на основу инвалидитета

Тужба је поднета 2. октобра 2012. године против предузетника М. А, власника радње „П. ц.“, јер је овај угоститељски објекат одбио да пружи услугу групи младих особа са инвалидитетом. Први основни суд у Београду је 22. јануара 2013. године донео пресуду због пропуштања којим је у целости усвојен тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности.

5.3. Прекршајни поступци

Повереник за заштиту равноправности је овлашћен да подноси прекршајне пријаве због повреде права из Закона о забрани дискриминације (члан 33. тачка 4). Иако то није изричито прописано Законом о забрани дискриминације, Повереник је, с обзиром на своју улогу, овлашћен да подноси прекршајне пријаве и због аката дискриминације који су инкриминисани као прекршаји посебним антидискриминационим законима те другим прописима.

Повереник за заштиту равноправности је током 2012. године поднео 6 захтева за покретање прекршајних поступака, и то:

Против предшколске установе и директора предшколске установе у насељу Дежева-Вожегрнци код Новог Пазара због дискриминације у области васпитања и образовања – сегрегације ромске деце из расељених породица, која похађају припремни предшколски програм у посебној групи и посебној згради, у односу на децу српске и бошњачке националности. Поступак је у току.

Против основне школе и директора основне школе у насељу Дежева-Вожегрнци код Новог Пазара због дискриминације у области васпитања и образовања – сегрегације ромске деце из расељених породица, која похађају први и четврти разред основне школе у посебним одељењима и посебној згради, у односу на децу српске и бошњачке националности. Поступак је у току.

Против привредног друштва „М.У.м.“ д.о.о. Б. и његовог генералног директора због објављивања огласа за запошљавање на радном месту пословног секретара – администратора, који садржи дискриминаторне услове. Кандидати/кандидаткиње који желе да конкуришу за посао у овом предузећу морају, поред услова који се односе на стручност и компетенцију, да испуне и услове који се тичу њихових личних својстава – пола, старосног доба и изгледа. Наиме, у огласу за радно место пословни секретар – администратор наведено је да особа која конкурише мора бити женског пола, од 25 до 35 година

старости, пријатног изгледа. Такође, у огласу је наведено да пословну биографију са 3 фотографије треба доставити до наведеног рока. Поступак је у току.

Против привредног друштва „В.” д.о.о. Б. и његовог генералног директора због објављивања огласа за запошљавање на радном месту референта у књиговодству и администрацији, који садржи дискриминаторне услове. Кандидати/кандидаткиње који желе да конкуришу за посао у овом предузећу морају, поред услова који се односе на стручност и компетенцију, да испуне и услове који се тичу њихових личних својстава – пола и старосног доба. Наиме, у огласу за радно место референт у књиговодству и администрацији наведено је да особа која конкурише мора бити женског пола, до 35 година старости. Прекршајни суд у Београду је одбацио захтев Повереника због недостатка података о одговорном лицу и чињеничном стању. Повереник за заштиту равноправности је изјавио жалбу на ову одлуку суда.

Против привредног друштва „Н. р.” д.о.о. Б. и одговорног лица јер радник обезбеђења није дозволио деци ромске националности приступ у ресторан овог привредног друштва у Н. С. Поступак је у току.

Против привредног друштва „Т. М.” из К., бившег послодавца С. А. који је, противно обавези према програму за запошљавању младих „Прва шанса”, одбио да подноси тежбе и њеним колегиницама продужи уговор о раду искључиво због трудноће. Поступак је у току.

На основу неколико покренутих поступака можемо да констатујемо да су прекршајни судови у Србији током 2012. године неажурно поступали по захтевима за покретање прекршајних поступака које је поднео Повереник за заштиту равноправности. Наиме, у неким поступцима није спроведена ниједна радња, односно Повереник за заштиту равноправности о томе није обавештен. У два случаја је достављен захтев за допуну прекршајне пријаве, и то након седам месеци од дана подношења. С друге стране, може се констатовати да постоји опште неразумевање о самој суштини дискриминације и овлашћењима Повереника за заштиту равноправности у прекршајним поступцима. Оваква ситуација вероватно је последица тога што је Повереник за заштиту равноправности релативно нов државни орган који поступа на основу специфичних закона из области заштите од дискриминације, са којима судије прекршајних судова нису до сада имали много практичног искуства. У том смислу Повереник за заштиту равноправности радиће на повећању видљивости, а предузеће и низ корака којима ће прекршајне судове информисати о својим надлежностима, о специфичностима антидискриминационих прекршаја, о самом појму дискриминације који је дефинисан антидискриминационим законодавством Републике Србије и о значају ажурног вођења ових поступака и адекватног кажњавања починилаца прекршаја. Започели су преговори који ће омогућити да Повереник ове активности спроводи заједно са Друштвом судија за прекршаје, чији је председник показао разумевање и спремност за сарадњу.

5.4. Кривичне пријаве

Повереник за заштиту равноправности је током 2012. године поднео једну кривичну пријаву Вишем јавном тужилаштву у Београду против Н. Н. лица, аутора текста

„Пљачка Србије и српског народа као помоћ Циганима”, објављеног на блогу „Роми у Србији” (www.romiusrbiji.wordpress.com). Пријава је поднета због основане сумње да је непознати извршилац починио кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317. става 1. Кривичног законика РС.

5.5. Предлог за оцену уставности и законитости

Повереник за заштиту равноправности поднео је 5. марта 2012. године предлог за оцену уставности члана 2. Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима („Службени гласник града Јагодине”, бр. 11/2010). Том одлуком се уређују услови, начин и поступак остваривања права брачних парова на једнократну помоћ, у складу са законом, а у циљу повећања наталитета. Чланом 2. став 1. поменуте одлуке прописано је да право на једнократну помоћ имају супружници који закључе први брак, уз испуњење следећих услова: а) да је један од супружника старији од 38 година, да је рођен на територији града Јагодина и да 10 година непрекидно живи на територији града Јагодине пре ступања на снагу Одлуке; б) да закључени брак мора трајати најмање 5 година и у том периоду супружници морају имати исту адресу становања; в) да из овакве брачне заједнице у периоду од 5 година мора бити рођено најмање једно дете и д) да супружници пре закључења овог брака немају децу из ванбрачних заједница и да нису били у ванбрачној заједници.

Имајући у виду да су одредбе члана 2. Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима несагласне са чланом 21. Устава Републике Србије и чл. 4. и 8. Закона о забрани дискриминације, јер је право на добијање финансијске помоћи неоправдано ускраћено појединим категоријама грађана и грађанки, по основу њихових личних својстава, и то: онима који су склопили ванбрачну заједницу, онима који нису рођени у Јагодини, онима који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница и онима који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници, Повереник за заштиту равноправности поднео је предлог за оцену уставности и законитости.

Скупштина града Јагодине је, на седници одржаној 18. јуна 2012. године, донела Одлуку о престанку важења Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима бр. 011-42/12-01-1 („Службени гласник града Јагодине”, бр. 9/2012), па је у складу са тим Повереник за заштиту равноправности повукао предлог за оцену уставности и законитости у јулу 2012. године.

6. РАД НА УНАПРЕЂИВАЊУ РАВНОПРАВНОСТИ

6.1. Законодавне иницијативе и мишљења о прописима

У оквиру законске надлежности да делује превентивно и утиче на унапређивање заштите од дискриминације, Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да прати спровођење закона и других прописа, иницира доношење или измену прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације те даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације. Ово овлашћење Повереника прописано је чланом 33. тачка 7. ЗЗД.

Током 2012. године повереница је дала три мишљења надлежним органима о радним верзијама закона и поднела једну законодавну иницијативу. У даљем тексту следи њихов хронолошки преглед.

Повереник за заштиту равноправности је Влади Републике Србије 28. маја 2012. године упутио Иницијативу за измену Одлуке о образовању Фонда за младе таленте („Службени гласник РС”, бр. 71/08, 44/09, 37/11) којом су утврђени услови за стипендирање најбољих студената на студијама другог и трећег степена на страним универзитетима. Конкретно, поднета је иницијатива за измену тачке 3. став 3. Одлуке којом је, као један од услова за стипендирање најбољих студената другог и трећег степена на универзитетима земаља Европске уније и Европске асоцијације за слободну трговину (EFTA – European Free Trade Association) и на водећим светским универзитетима, прописано да су студенти најмање једну годину основних студија завршили на високошколским установама чији је оснивач Република Србија. Овај услов је дискриминаторни јер ставља у неравноправан положај студенте који су све године студија завршили на приватним високошколским установама.

Дато је мишљење о појединим одредбама Радне верзије Закона о изменама и допунама Закона о ванпарничном поступку 5. новембра 2012. године. Истакнуто је да одредбе чл. 31–44а Радне верзије закона, којима је уређен поступак лишења, односно ограничења пословне способности, нису у складу са међународним стандардима и обавезама које је Република Србија преузела ратификовањем Конвенције о правима особа са инвалидитетом, као ни са националним антидискриминационим прописима. Конкретно, цео поступак се и даље заснива на потпуном лишењу пословне способности које није укинута, већ остаје као правило, док је делимично лишење пословне способности недовољно прецизирано и суштински се своди на потпуно лишење пословне способности. Тиме се проблем одузимања пословне способности и даље смешта у имовинскоправну сферу, уместо да се сагледава у контексту људских права. У Радној верзији закона не постоје одредбе којима би се омогућила подршка у одлучивању, поступак није индивидуализован, а осим тога и даље се темељи на тзв. медицинском моделу, односно своди се на медицинска вештачења.

Такође, у мишљењу о Радној верзији Закона о изменама и допунама Закона о ванпарничном поступку указано је и на то да одредбе чл. 45–55, којима се уређује поступак задржавања у здравственој организацији која обавља делатност у области неу-

ропсихијатрије, такође нису у складу са међународним стандардима и националним антидискриминационим прописима.

У погледу одредаба члана 55а-ђ Радне верзије закона којима се уређује нови поступак који се односи на дозволу за правну промену пола и родног идентитета, Повереник је дао мишљења да је поступак давања дозволе за промену пола неприхватљив те да је неопходно прописати брз и ефикасан поступак регулисања правних последица промене пола, уз поштовање међународних стандарда у овој области и антидискриминационих прописа.

Повереник је 5. новембра 2012. године у мишљењу о Радној верзији Нацрта закона о медијацији, указао на потребу да се измени члан 8. став 3. Нацрта закона. Том одредбом је прописано да у поступку медијације законски заступник заступа не само страну која нема пословну способност већ и страну која је ограничено пословно способна. На тај начин се ограничено пословно способним лицима ускрађује могућност да у границама своје пословне способности учествују у поступцима медијације. Такође, истакнуто је и да се поменутом одредбом одступа од општег правила о процесној способности ограничено пословно способних лица.

Мишљење о Радној верзији Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку дато је 5. новембра 2012. године. Повереник је подржао измену члана 85. став 1. важећег Закона о парничном поступку, којим је регулисано да када странка радње у поступку не предузима самостално, то мора чинити преко пуномоћника који мора бити адвокат. Предложеном изменом те одредбе изостављено је правило да пуномоћник мора бити адвокат, што је у складу са мишљењем које је Повереник дао током 2011. године приликом усвајања новог Закона о парничном поступку. Затим, предложено је да се новим законом о парничном поступку регулише и учешће Повереника за заштиту равноправности као умешача у поступку који је покренут на основу Закона о забрани дискриминације. Даље, Повереник је подржао и увођење алтернативних решења за одредбу члана 195. Закона о парничном поступку, којом се прописује обавеза лица које намерава да тужи Републику Србију да Републичком јавном правобранилаштву поднесе предлог за мирно решавање спора. Тим алтернативним решењима садржаним у Радној верзији закона даје се могућност лицима да то учине, али им се не намеће обавеза да то учине. Коначно, Повереник је указао и на потребу додатног преиспитивања одредаба Закона о парничном поступку (чл. 499. и 500) којима је регулисан поступак за заштиту колективних права и интереса, укључујући и заштиту од дискриминације, у циљу уклањања оних одредаба којима се угрожава право удружења, њихових савеза и других организација основаних у складу са законом да слободно указују на повреде колективних права и интереса грађана и користе законске инструменте којима се остварује судска грађанскоправна заштита ових права и интереса.

6.2. Препоруке органима јавне власти

На основу члана 33. тачке 9. Закона о забрани дискриминације, Повереник за заштиту равноправности је овлашћен да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности. Те препоруке за предузимање одређених мера треба превентивним деловањем да утичу на органе јавне власти да спречавају и

отклањају структурну и институционалну дискриминацију. Такође, тако се органима јавне власти указује на потребу да предузимају мере афирмативне акције ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају у односу на остале грађане, у складу са чланом 14. Закона о забрани дискриминације.

У даљем тексту следи хронолошки преглед препорука органима јавне власти које је Повереник за заштиту равноправности упутио током 2012. године.

Препорука свим универзитетима (16. март 2012)

Свим универзитетима у Републици Србији упућена је препорука да без одлагања предузму све неопходне мере како би факултети у саставу универзитета особама које су после стицања дипломе промениле име због промене пола (трансполне особе), на њихов захтев, издавали нове дипломе и друге јавне исправе чије је издавање у надлежности факултета, у којима ће бити наведено њихово ново име, и то на брз, транспарентан и приступачан начин, поштујући домаће и међународне стандарде у домену заштите трансполних особа од свих облика дискриминације.

Препорука свим судовима опште надлежности (14. јун 2012)

Свим судовима опште надлежности у Републици Србији упућена је препорука да предузму све неопходне мере, у складу са законским овлашћењима, којима ће се обезбедити да се поступци у дискриминационим парницама, који се воде на основу одредаба Закона о забрани дискриминације и других антидискриминационих прописа, спроводе експедитивно и окончавају у најкраћем могућем року, у складу са чланом 41. став 3. Закона о забрани дискриминације којим је прописано да је овај поступак хитан.

Препорука Републичком фонду за здравствено осигурање (23. јул 2012)

Републичком фонду за здравствено осигурање дата је препорука да без одлагања предузме све потребне мере којима ће се обезбедити да запослене жене које планирају породицу, труднице и породиље до 12 месеци након порођаја, које имају статус осигуралица по основу радног односа, а којима послодавац не уплаћује доприносе за обавезно здравствено осигурање, буду осигуране на основу осигурања за планирање материнства, трудноће и порођаја.

Препорука порталима који објављују огласе за запошљавање (23. јул 2012)

Интернет порталима који објављују огласе за запошљавање дата је препорука да не објављују огласе за посао који садрже дискриминаторне услове за добијање запослења, и то оне који се односе на пол, старосно доба, изглед кандидата/кандидаткиње или неко друго лично својство. Изузетак су ситуације када се оглас за посао односи на посао чија је природа таква или се посао обавља у таквим условима да лично својство представља стварни и одлучујући услов за обављање посла, ако је сврха која се тиме жели постићи оправдана, сагласно члану 16. став 3. Закона о забрани дискриминације и члану 22. Закона о раду. Такође, препоручено је и предузимање свих потребних мера како би се спречила свака могућност објављивања огласа за посао који, супротно зако-

ну, садрже дискриминаторне услове за добијање запослења.

Препорука Министарству здравља Републике Србије (1. август 2012)

Министарству здравља Републике Србије дата је препорука да без одлагања предузме све потребне мере којима ће се обезбедити да жене које планирају породицу, труднице и породице до 12 месеци након порођаја остваре право на здравствено осигурање по овом основу и у ситуацијама када имају осигурање по неком другом основу, али га у пракси не остварују зато што обвезник доприноса за обавезно здравствено осигурање не извршава обавезу плаћања доприноса.

Препорука Националној служби за запошљавање (9. август 2012)

Националној служби за запошљавање дата је препорука да не објављује огласе за посао који садрже дискриминаторне услове за добијање запослење, и то оне који се односе на пол, старосно доба, изглед кандидата/кандидаткиње или неко друго лично својство. Изузетак су ситуације када се оглас за посао односи на посао чија је природа таква или се посао обавља у таквим условима да лично својство представља стварни и одлучујући услов за обављање посла, ако је сврха која се тиме жели постићи оправдана, сагласно члану 16. став 3. Закона о забрани дискриминације и члану 22. Закона о раду. Такође, препоручено је и предузимање свих потребних мера како би се спречила свака могућност објављивања огласа за посао који, супротно закону, садрже дискриминаторне услове за добијање запослења.

Препорука граду Нишу (29. август 2012)

Граду Нишу је дата препорука да без одлагања предузме све мере како би се припадницима ромске националне мањине који су расељени из насеља поред „Белвила” на Новом Београду и смештени у магацин у Даничићевој улици у Нишу обезбедило становање које задовољава међународне стандарде становања у алтернативном смештају грађана који се расељавају из неформалних насеља. Граду Нишу је препоручено и да процес збрињавања и интеграције расељених припадника ромске националне мањине спроведе у сарадњи са расељеним лицима и уз њихово активно учешће, поштујући њихове потребе и право на учешће у доношењу одлука о свим питањима која их се тичу, што подразумева и пресељење и начин друштвене интеграције, сагласно међународним стандардима и смерницама за расељавање грађана из неформалних насеља.

Препорука Јавном предузећу „Дирекција за изградњу града Ниша” (4. септембар 2012)

Јавном предузећу „Дирекција за изградњу града Ниша” дата је препорука да предузме све потребне мере из своје надлежности како би се обезбедило да све новоизграђене и реконструисане јавне површине у граду Нишу буду приступачне особама са инвалидитетом, у складу са прописаним стандардима приступачности.

Препорука локалним самоуправама – 19 градова и општина у Србији: Крушевац, Лесковац, Крагујевац, Краљево, Власотинце, Врање, Кикинда, Нови Бечеј, Смедеревска Паланка, Ниш, Нови Сад, Вршац, Савски Венац, Врачар, Нови Београд, Палилула, Стари Град, Нови Пазар, Бачка Топола (10. септембар 2012)

Градовима и општинама дата је препорука да предузму све потребне мере како би, у оквиру своје надлежности и расположивих буџетских средстава, финансијски подржали рад специјализованих организација цивилног друштва са свог подручја које пружају помоћ и подршку женама које преживљавају породично/партнерско насиље.

Препорука општини Пријепоље (10. септембар 2012)

Општини Пријепоље дата је препорука да предузме све потребне мере како би се у одлукама о оснивању месних заједница, њиховим статутима и другим актима, као и у органима месних заједница и поступцима за избор у те органе обезбедила равноправност полова и остваривање једнаких могућности, у складу са уставном гаранцијом равноправности мушкараца и жена и обавезом свих органа јавне власти да развијају активну политику једнаких могућности у свим областима друштвеног живота, што подразумева равноправно учешће полова у свим фазама планирања, доношења и спровођења одлука које утичу на положај жена и мушкараца.

Препорука Народној скупштини Републике Србије (11. септембар 2012)

Народној скупштини Републике Србије дата је препорука да без одлагања предузме све потребне мере, у складу са својим овлашћењима, како би се обезбедило да у саставу свих делегација Народне скупштине Републике Србије у међународним парламентарним институцијама буде најмање 30% лица мање заступљеног пола, сагласно члану 38. ставу 2. Закона о равноправности полова. Народној скупштини је препоручено и да без одлагања регулише на који ће се начин обезбедити да у саставу свих парламентарних делегација које учествују у међународној сарадњи буде најмање 30% лица мање заступљеног пола, сагласно члану 38. став 2. Закона о равноправности полова.

Препорука Народној скупштини Републике Србије (11. септембар 2012)

Народној скупштини Републике Србије дата је препорука да без одлагања предузме све потребне мере како би се обезбедило да у саставу свих парламентарних одбора буду равномерно заступљена лица мање заступљеног пола, у складу са уставном гаранцијом равноправности мушкараца и жена и дужности државних органа да развијају политику једнаких могућности. Такође, Народној скупштини је препоручено да без одлагања регулише на који ће се начин обезбедити да у саставу парламентарних одбора буде равномеран број лица мање заступљеног пола.

Препорука Општој болници Шабац (3. децембар 2012)

Општој болници Шабац је дата препорука да из пријаве за заснивање радног односа у овој здравственој установи која се налази на њиховој интернет презентацији уклони питања која се тичу личних својстава кандидата и кандидаткиња који конкуришу за посао. Такође, Општој болници Шабац је препоручено да измени Правилник

о процедури заснивања радног односа, и то у делу у којем су прописани критеријуми и бодовање који се односе на године живота кандидата и кандидаткиња.

6.3. Упозорења и саопштења јавности

У складу са одредбама Закона о забрани дискриминације, Повереник упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације. Повереник то чини на основу поднетих притужби, путем сазнања из средстава јавног информисања и из других извора. У упозорењу јавности Повереник указује на извршиоце дискриминације, начин вршења дискриминације, појединце и групе према којима су извршени најчешћи, типични и тешки облици дискриминације, уз обавезну заштиту података о личности, као и на последице или могуће последице најчешћих, типичних и тешких облика дискриминације.

Током 2012. године издата су два упозорења и 17 саопштења за јавност, која су објављена у медијима и на сајту Повереника (www.ravnopravnost.gov.rs).

У *Упозорењу од 2. марта 2012.* најоштрије је осуђен напад на Горанца Целима Лимана и изражено је очекивање да ће починиоци овог бруталног чина бити адекватно кажњени. Јавност је упозорена на то да инциденти мотивисани мржњом према свакоме ко је другачији постају готово уобичајени и да због тога државни органи морају одлучити да реагују и кажњавају насиље. Такође, истакнуто је да овакви напади указују на неопходност укључивања свих, од надлежних органа и институција до појединаца и појединки, у ширење и афирмисање вредности друштва у коме су сви људи једнаки, без икакве разлике у погледу националности или неког другог личног својства.

У *Упозорењу од 14. септембра 2012.* изражена је велика забринутост због чињенице да су три недеље уочи најављене Параде поноса и манифестација које су најављене тим поводом учестале претње, говор мржње и насиље над ЛГБТ популацијом. Истовремено, ова групација је и даље једина у Србији којој се оспорава и негира право на слободно окупљање. Истакнуто је да се отвореним претњама и насиљем ствара атмосфера страха и подстичу нетрпељивост, мржња и непријатељство према ЛГБТ особама, што представља својеврсни покушај да се припреми алиби за неодржавање Параде поноса. Наведено је да сви у Србији треба да буду забринуте због количине мржње, нетрпељивости и насиља над једном мањинском групом, нашим суграђанима и суграђанкама, јер колико сутра то може бити свако од нас. Изражена је безрезервна подршка свим ЛГБТ особама и истакнуто је да држава и њени органи власти морају показати моћ и спремност да заштите Уставом гарантована основна људска права, па и право на мирно окупљање и слободу говора. Државни органи су позвани да предузму све неопходне мере како би се осигурала безбедност учесника планираних манифестација и створили сви неопходни услови за њихово мирно окупљање.

У 17 саопштења изражени су ставови институције Повереника за заштиту равноправности поводом појединих дискриминаторних понашања, а већи број саопштења је објављен поводом обележавања важних међународних датума који су посвећени људским правима. Једно саопштење тичало се медијске хајке једног таблоида на институцију Повереника за заштиту равноправности и саму повереницу.

7. УСПОСТАВЉАЊЕ СИСТЕМА УСЛУГА МЕДИЈАЦИЈЕ У ОКВИРУ СЛУЖБЕ ПОВЕРЕНИКА

Сагласно члану 33. тачки 3. Закона о забрани дискриминације, Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да странама предложи спровођење поступка мирења, односно медијације. Поступак медијације је поверљив, структурисан процес у којем трећа неутрална страна, медијатор, усмерава дијалог између особа у сукобу тако да оне могу сагледати проблем на нов начин и доћи до исхода који је прихватљив свима. У свету је овај метод већ деценијама признат и представља широко прихваћен начин решавања сукоба, а у Србији медијација постепено постаје део праксе правосудних, образовних и других институција. Медијација се већ годинама примењује у раду појединих националних независних тела за равноправност (у Великој Британији, Аустралији, Француској, Данској, Аустрији, САД, Канади) и већ је потврдила своје предности и потенцијале. Пракса ових тела је показала да је медијација делотворан метод за разрешење ситуација дискриминације, да доводи до заустављања повређујућег понашања и спречава његово понављање. Имајући у виду позитивна упоредна искуства и предности медијације, Повереник је започео рад на успостављању система услуга медијације у оквиру службе Повереника.

Пошто је медијација још увек недовољно познат метод, у овом одељку детаљније се приказују правни оквир поступка медијације и активности Повереника на успостављању система услуга медијације.

7.1. Правни оквир примене медијације у случајевима дискриминације

Законом о забрани дискриминације прописано је да је Повереник за заштиту равноправности овлашћен да препоручи поступак мирења (члан 33), као и да предложи спровођење поступка мирења у складу са законом којим се уређује поступак медијације, а пре предузимања других радњи у поступку (члан 38). Из ових одредаба произлази неколико правила: Повереник је овлашћен, али не и дужан да предложи, односно да препоручи спровођење поступка мирења, што подразумева да сам оцењује да ли је случај подобан за медијацију. С друге стране, Повереник је дужан да странама предложи медијацију након што утврди да су испуњени услови за спровођење поступка по притужби, а пре него што предузме прву радњу у поступку по притужби, тј. пре него што притужбу достави лицу за које се у притужби тврди да је извршило дискриминацију. Према томе, Повереник није овлашћен да странама у спору предложи медијацију у каснијим фазама поступка, након што започне да утврђује правно релевантне чињенице и околности случаја.

Сам Закон о забрани дискриминације не регулише поступак медијације у случајевима дискриминације, већ у члану 38. упућује на примену општих прописа којима се регулише посредовање (медијација). Прописи о медијацији садржани су у Закону о посредовању – медијацији Републике Србије из 2005. године.⁵⁰ Овим законом утврђена су основна начела поступка медијације, начин покретања и спровођења медијације, овлашћења страна, задаци, дужности, овлашћења и одговорност

50 „Службени гласник РС“, 18/2005.

медијатора те услови које медијатори морају да испуне како би могли да спроводе медијацију.

Пословником о раду Повереника прописана су правила о начину поступања запослених у служби Повереника у циљу препознавања случајева подобних за медијацију и начина комуникације са странама (члан 27. Пословника о раду). Када су у питању медијатори, Повереник је овлашћен да именује медијаторе и упише их у *Листу овлашћених медијатора*; он је овлашћен и да утврди критеријуме и ближе услове које медијатори треба да испуњавају, у складу са одредбама Закона о посредовању – медијацији.

7.1.1. Активности на успостављању система услуга медијације

До сада су се активности Повереника за заштиту равноправности у успостављању система услуга медијације у случајевима дискриминације одвијале на четири паралелна колосека: креирање посебног модела медијације у случајевима дискриминације, креирање и реализација програма обуке специјализованих медијатора, обука запослених у служби Повереника и промоција медијације.

Треба имати у виду да успостављање делотворног система услуга медијације захтева дугорочно улагање напора и да смо у овом процесу на самом почетку. Постоји, међутим, довољно знања и воље да се постепено изгради сва неопходна правна инфраструктуру како би се систем заокружио и учинио делотворним и одрживим. За остваривање овог циља потребно је, међутим, ојачати капацитете стручне службе Повереника.

7.1.2. Креирање посебног модела медијације у случајевима дискриминације

Да би медијација била делотворан и ефикасан метод у решавању случајева дискриминације, требало је створити посебан модел медијације. Због тога је Повереник за заштиту равноправности формирао Радну групу која је израдила модел медијације прилагођен обележјима ситуације која настаје извршењем дискриминације. У даљем тексту износимо основне специфичности и карактеристике овог модела медијације.

Посебан модел медијације која се спроводи у оквиру службе Повереника заснива се на стандардним принципима медијације: добровољности, поверљивости, непристрасности и неутралности. Иако се ослања на постојећи нормативни оквир медијације у Србији, он је ипак специфичан у односу на стандардну медијацију јер је направљен одређени број посебних правила како би се поступак медијације прилагодио обележјима саме ситуације дискриминације и како би се предупредили негативни ефекти која спровођење медијације може да изазове и у односу на жртву дискриминације и у односу на остваривање друштвене мисије Повереника на плану подизања свести јавности и сузбијања дискриминације. У складу с тим, у посебан модел медијације уграђени су елементи медијације између жртве и починитеља (*Victim-offender Mediation*), која је заснована на концепту ресторативне правде, будући да стандардна медијација није прилагођена ситуацијама дискриминације јер је намењена решавању сукоба, а код дискриминације у већини случајева међу странама не постоји сукоб, већ се ради о емотивној или другој повреди коју је једна страна нанела другој.

Посебан модел медијације у оквиру службе Повереника садржи специфична правила о критеријумима и начину избора предмета погодних за медијацију.⁵¹ Уведено је и посебно правило да се при првој процени предмета поводом кога је поднета притужба због дискриминације разматра да ли је случај погодан за вођење стратешке парнице. Уколико се процени да је случај погодан за стратешку парницу, не разматра се могућност упућивања страна на медијацију, чиме се обезбеђује да стратешки важни случајеви дискриминације добију судски епилог, тј. да судске одлуке донете поводом таквих случајева остваре жељене реформаторске циљеве – усмеравање судске праксе и подизање свести јавности.

Једна од карактеристика медијације у оквиру службе Повереника огледа се у томе што је редефинисан принцип неутралности медијатора у том смислу да он не сме бити морално неутралан према самој дискриминацији, већ мора сасвим јасно показати да је она морално неприхватљива. Такође, да би поступак медијације био усклађен са правилима о поступању Повереника по притужбама, утврђена су посебна правила о радњама које предузимају лица запослена у служби Повереник након пријема притужбе због дискриминације. Да би се обезбедили услови да медијација буде делотворна и да задовољи потребе страна, служба Повереника пружа странама све релевантне информације о поступку медијације и о стандардном поступку по притужбама, чиме им се пружа могућност да сагледају предности сваког од поступака и да изаберу онај који може задовољити њихове интересе.

У првој фази поступак медијације у оквиру службе Повереника води медијатор кога одређује службено лице Повереника са листе овлашћених медијатора. Службено лице заказује први одвојени састанак медијатора са странама, и то најпре са лицем против кога је поднета притужба, а затим и са лицем које је поднело притужбу. Уколико су стране сагласне да приступе медијацији, могу се сагласно одредити да медијацију води медијатор који је водио припремне састанке, а ако се с тим не сагласе, медијатора бира овлашћено лице у служби Повереника и тај медијатор надаље води поступак медијације. У даљем току поступка медијатор заказује други одвојени састанак са странама, и то најпре са лицем против кога је поднета притужба, а затим и са лицем које је поднело притужбу, после чега следи заједнички састанак на којем, поред осталог, стране склапају споразум о приступању медијацији и прихватању медијатора. У оквиру једног или више заједничких састанака процес медијације пролази кроз стандардне фазе.

7.1.3. Креирање и реализација програма обуке за специјализоване медијаторе

Према члану 18. Закона о посредовању – медијацији, у Србији медијацијом могу да се баве судије, адвокати и други истакнути стручњаци из различитих области, у зависности од врсте спорног односа у коме посредују, при чему сваки медијатор мора да испуњава законске услове, међу којима је и успешно окончање обуке према програму

⁵¹ Установљена су посебна правила која искључују примену медијације у случајевима када је повод за подношење притужбе због дискриминације понашање које је засновано на неком општем акту органа јавне власти или правног лица. С друге стране, постоје и посебни критеријуми за процену применљивости медијације који се тичу самих страна у поступку.

који је прописао министар надлежан за послове правосуђа.⁵² Сагласно члану 19. Закона о посредовању – медијацији, медијаторе именује и у посебан списак уписује председник суда односно старешина другог органа.

Имајући у виду организацију рада службе Повереника и начин рада по притужбама, као и потребу да се отклони свака сумња у неутралност и непристрасност медијатора и тиме максимално заштити интегритет саме медијације, на листи медијатора Повереника могу бити само лица која нису запослена у служби Повереника, а која испуњавају критеријуме и ближе услове које је одредио Повереник.

Полазећи од става да је за успешно спровођење поступка медијације у случајевима дискриминације корисно да медијатори поред стандардних знања и вештина стекну и посебна знања о питањима из области равноправности и антидискриминације, као и да се упознају са контекстом медијације у оквиру службе Повереника за заштиту равноправности, припремљен је посебан програм обуке за медијаторе намењен особама које су заинтересоване да буду на листи овлашћених медијатора Повереника. Током 2012. године окончан је први циклус обуке за медијаторе, који су успешно завршили 22 особе,⁵³ а специјализована обука је планирана за први квартал 2013. године и по њеном окончању биће извршен упис медијатора у листу овлашћених медијатора Повереника. Планирано је да медијатори почетне медијације воде уз супервизијску подршку стручњака и искусних медијатора.

7.1.4. Обука запослених у служби Повереника

Иако медијација у случајевима дискриминације поводом којих је Поверенику поднета притужба није саставни део поступка по притужби, институција Повереника има значајну улогу у спровођењу ове медијације. Пре свега, запослени у служби Повереника прелиминарно бирају случајеве погодне за медијацију и предузимају одговарајуће радње како би успоставили адекватан контакт са странама, пружили им све неопходне информације о медијацији, њеним циљевима, садржини и могућим исходима и мотивисали их да се сагласе о спровођењу медијације. С друге стране, стручна служба Повереника јавља се и као својеврсни сервис, а њена улога се састоји у томе да обезбеди организационе и техничке услове за спровођење медијације те да прати и евалуира процес медијације, што значи да има улогу администратора који пружа подршку спровођењу поступка медијације. Због тога је било потребно обучити запослене у служби Повереника како би на најбољи начин испунили наведене дужности. Ова обука је реализована у два наврата, путем предавања и радионица, а припремили су је и реализовали чланови Радне групе која је израдила посебан модел медијације. Предстоји реализација обука напредног нивоа.

52 Министар правде донео је Правилник о програму обуке за посредника, који је објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 44/05.

53 У складу са условима из јавног позива који је објављен крајем октобра 2012. године, приликом избора кандидата/кандидаткиња водило се рачуна о равномерној регионалној заступљености, при чему је предност дата кандидатима и кандидаткињама из маргинализованих друштвених група. Током петодневне обуке у октобру 2012. године полазници су имали прилику да стекну додатна знања о вештинама комуникације, разумевању конфликта, техникама алтернативног решавања сукоба и медијацији, фазама медијације, као и о вођењу медијације и етичким питањима.

7.1.5. Прва искуства у примени медијације

Током 2012. године поступак мирења (медијације) понуђен је у седам предмета и ни у једном предмету није прихваћен. Иако је број предмета који су били погодни за медијацију мали, индикативно је то што медијација није прихваћена ни у једном случају. Разлог може бити то што странке још увек не знају довољно о предностима и могућностима медијације, али и то што, упркос објашњењима стручне службе Повереника, медијација за њих представља нешто ново у шта нису желеле да улазе због осећаја несигурности и недостатка поверења у другу страну. Исто тако, странке су износиле да осећају већу сигурност уколико имају мишљење Повереника у којем би се утврдило да је дошло до дискриминације, односно имале су више поверења да ће државни орган решити проблем због кога су поднеле притужбу.

Примери:

Подноситељка притужбе је навела да јој је комшиница Д. П. више пута упућивала вербалне увреде на националној основи, следеће садржине: „Ти си Шифтарка бедница, слепица, нећу ти допустити да се шириш, ти да вредиш, не би живела у бараџи.” Навела је да Д. П. наговара и друге особе против ње и њене породице због њихове припадности албанској националној мањини.

Подноситељка притужбе је навела да дели комшијско двориште са Е. Б. и да је она више пута упућивала вербалне увреде, слала СМС поруке са увредљивим садржајем и физички насртала на подносиољку притужбе због њене припадности ромској националној мањини.

Подноситељ притужбе је учествовао у оснивању синдиката запослених привредног друштва „Г. Т” д.о.о. из С. П. и наводи да га је након тога руководство овог привредног друштва ставило у неједнак положај у односу на запослене који нису били у синдикалном одбору тако што га онемогућава да ради на свом радном месту, јер континуирано добија потврде о упућивању кући. Сматра да је дискриминисан на основу чланства у синдикалној организацији.

Подноситељ притужбе је био скупштински одборник општине И. у сазиву од 2008. до 2012. године и наводи да му општина не уплаћује заостале уплате за одборнички додатак који исплаћује новим одборницима у скупштини. Сматра да је оваквим поступањем дискриминисан на основу чланства у политичкој организацији.

7.1.6. Рад на промоцији медијације

Да би се медијација у случајевима дискриминације шире примењивала, неопходно је спроводити промотивне кампање како би се грађанима предочиле предности и потенцијали медијације.

До сада су се главне активности на промоцији медијације у случајевима дискриминације одвијале у оквиру пројекта „Партнерство за толеранцију и заштиту од дискриминације у Србији”, који заједнички спроводе Партнери за демократске промене Србија и Центар за алтернативно решавање сукоба. У оквиру овог пројекта организо-

ван је низ панел дискусија, радионица, тренинга, конференција и других активности у преко 15 градова у Србији, на којима су учествовали и запослени у служби Повереника. Израђени су и широко дистрибуирани лифлет и постер, припремљен је промотивни спот, као и филм о медијацији у коме је процес медијације приказан на примерен начин, уз указивање на најважније предности и позитивне ефекте медијације.

У наредном периоду потребно је посветити већу пажњу информисању адвоката и других правних заступника о природи медијације, о самом поступку медијације у оквиру службе Повереника за заштиту равноправности, о могућим предностима медијације за њихове клијенте те о њиховој улози и начину заступања клијената у овом процесу. Осим тога, путем медија и на друге одговарајуће начине треба информисати организације цивилног друштва и ширу јавност о могућностима медијације како би се појачали подстицаји и мотивација за прихватање медијације.

8. УЧЕШЋЕ НА СКУПОВИМА

Током 2012. године повереница за заштиту равноправности и запослени у служби Повереника учествовали су на многим конференцијама и окрутим столовима, на јавним расправама и слушањима, стручним скуповима и семинарима које су организовали органи јавне власти и организације цивилног друштва. Такође, одржана су бројна предавања и презентације о институцији Повереника широм Србије.

8.1. Учесће на скуповима и јавним расправама

- Скуп на тему *„Примери међународне и европске добре праксе за одрживи развој цивилног друштва”* одржан је 18. јануара 2012. године у организацији Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом Владе Републике Србије.
- Састанак фокус групе на тему *„Положај правосудног система у Јужној и Југозападној Србији – борба против дискриминације и неефикасности”* одржан је у Врању 26. јануара 2012. године у организацији Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије. На скупу је било речи о кривичним предметима који се односе на распиривање расне, националне и верске нетрпељивости, о нормативном антидискриминационом оквиру у Србији те о поступку пред Повереником и надлежностима Повереника, а у раду скупа учествовали су и представници правосудних органа и организација цивилног друштва.
- Скуп поводом обележавања Европског дана заштите података о личности одржан је 30. јануара 2012. године у организацији Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и Партнера за демократске промене Србија.
- Презентација извештаја *„Процена процеса доношења закона и израде прописа у Републици Србији”* одржана је 7. фебруара 2012. године у Народној скупштини Републике Србије. Извештај је израђен у сарадњи Законодавног одбора Народне скупштине и Канцеларије за демократске институције и људска права при ОЕБС-у.
- Презентација новог предлога за јавну практичну политику *„Правосуђе и унутрашњи послови у Републици Србији у процесу европске интеграције”* одржана је 14. фебруара 2012. године у организацији истраживачког форума Европског покрета у Србији.
- Скуп *„Да се њихова порука чује”* одржан је 21–25. фебруара 2012. године у Нишу, у организацији НВО „Хајде да...”, са циљем да подстакне организације које се баве промовисањем људских права да користе вештине перформанса или кратког видео записа како би повећале видљивост и указале на потребе различитих маргинализованих група. Повереница за заштиту равноправности је отворила скуп и одржала уводно предавање.

- Међународни скуп о односу између националних институција за заштиту и унапређење људских права и парламената одржан је 22–23. фебруара 2012. године у Дому Народне скупштине Републике Србије. Циљ скупа била је израда и усвајање глобално применљивих принципа о односима парламената и националних институција за људска права. На завршној сесији усвојен је документ под називом „Београдски принципи”.
- Дебата „Људска права, ново кривично законодавство и нова казнена политика” одржана је 29. фебруара 2012. године у организацији Центра за демократију и Фондације Фридрих Ебарт. На скупу се говорило о почетку примене појединих решења у области кривичног права и кривичног поступка у Србији, уз разматрање питања усклађености нових решења са циљевима генералне и специјалне превенције, очекиваних резултата и проблема у примени. У дебати су учествовали представници правосуђа, Народне скупштине, организација које се баве заштитом људских права, адвокати и професори права.
- Пета годишња конференција Лиге за Декаду Рома одржана је 7. марта 2012. године у Сокобањи. На конференцији је Невени Петрушић, повереници за заштиту равноправности, додељена годишња награда за допринос унапређењу права Рома.
- Седница Одбора за равноправност полова Народне скупштине Републике Србије одржана је 4. априла 2012. године на тему „Ромкиње у Србији – ромски женски активизам за системска решења”. Седница је посвећена акцији Месец дана ромског женског активизма, коју је од 8. марта до 8. априла реализовала Ромска женска мрежа Србије.
- Радионица на тему „Мониторинг резиденцијалних установа за особе са инвалидитетом” одржана је 20. априла 2012. године у организацији Иницијативе за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С и Заштитника грађана.
- Презентација истраживања „Роми и квалитет здравствене заштите” одржана је 4. маја 2012. године у Медија центру у Београду, у организацији Центра за права мањина.
- Скуп на коме је представљен рад Радне групе за расељавање неформалног ромског насеља у Блоку 72 на Новом Београду одржан је 21. маја 2012. године у организацији Управе за људска и мањинска права.
- Скуп на коме су представљени резултати истраживања о партиципацији деце на локалном нивоу у Србији „Учешиће деце и младих у доношењу одлука у локалним самоуправама у Србији” одржан је 23. маја 2012. године у организацији Мреже организација за децу Србије (МОДС), у сарадњи са Друштвом за развој деце и младих – Отворени клуб из Ниша, а у партнерству са канцеларијом UNICEF-а у Србији.
- Регионална стручна расправа „Регионална сарадња и европске интеграције” одржана је 6. јуна 2012. године у Министарству спољних послова, у организацији Европског покрета у Србији и Фондације Фридрих Ебарт.

- Скуп „Положај правосудног система у Јужној и Југозападној Србији – борба против дискриминације и неефикасности” одржан 12. јуна 2012. године у организацији Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије и Правосудне академије. На скупу је представљена публикација „Примена антидискриминационог законодавства и кривичноправна заштита”.
- Скуп „Улога Савета за штампу на медијској сцени Србије” одржана је 27. јуна 2012. године у организацији Удружења новинара Србије и Независног удружења новинара Србије.
- Панел дискусија о правима ЛГБТ особа одржана је 27. јуна 2012. године у оквиру пројекта „Заједно за једнакост ЛГБТ особа” (пројекат спроводи пет невладиних организација које се баве правима ЛГБТ особа).
- Скуп на тему пословне способности особа са интелектуалним и психосоцијалним тешкоћама одржан је 30. јула 2012. године у организацији Иницијативе за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С.
- Трибина „Права националних мањина – закони који се спроводе или мртво слово на папиру?” одржана је 14. септембра 2012. године у организацији Београдског месног одбора Савеза војвођанских Мађара.
- Дебата „ЛГБТ и улога институција” одржана је 1. октобра 2012. године у Београду. Дебата је одржана у оквиру Недеље поноса, чији је организатор Београд Прајд, а циљ је био подизање свести грађана о положају ЛГБТ особа у друштву.
- Радна верзија Закона о прекршајима представљена је 23. октобра 2012. године у организацији Министарства правде и државне управе.
- Женски медијски форум ЖЕНЕРАМА одржан је 30–31. октобра у Београду, у организацији Женског центра. На скупу су представљени различити аспекти учешћа и презентације жена у медијима.
- Посета Центру за азил у Боговађи 20. новембра 2012. године у организацији Високог комесаријата за избеглице Уједињених нација (UNHCR) – Канцеларија у Београду. Посета је организована ради процене положаја и проблема са којима се сусрећу азиланти у овом центру. Представници Мисије ЕУ у Србији, Повереника за заштиту равноправности, Комесаријата за избеглице и Групе 484 интервјуисали су групе азиланата како би се сачинио извештај са одговарајућим препорукама.
- Презентација „Приручника за реализацију Твининг пројеката” одржана је 27. новембра 2012. године у Београду. Презентацију је организовала Канцеларија за европске интеграције у сарадњи са Делегацијом Европске уније у Републици Србији.
- Поводом 10. децембра – Међународног дана људских права – одржана је презентација „Извештаја о раду нове Владе у области људских права и владавине

права” и отворена је библиотека Куће људских права и демократије. Институција Повереника за заштиту равноправности пружила је подршку отварању библиотеке тако што је донирала комплет свих књига објављених у издању Повереника.

- Семинар *„Борба против дискриминације на основу сексуалне оријентације и родног идентитета”* одржан је 13. децембра 2012. године у организацији Канцеларије за људска и мањинска права, а у сарадњи са Саветом Европе. Повереница за заштиту равноправности одржала је предавање на тему *„Положај ЛГБТ особа у Србији – перспективе”*.

8.2. Учешће на конференцијама и округлим столовима

- Конференција поводом подношења иницијативе за оцену уставности Закона о парничном поступку одржана 23. јануара 2012. године у организацији Коалиције за приступ правди.
- Конференција *„Од затвора до живота без насиља: људска права жена у затвору”* одржана 26. јануара 2012. године у организацији Виктимолошког друштва Србије. На конференцији је представљен пројекат *„Људска права жена у затвору – Залагање за жене жртве насиља које се налазе у затвору”*, а помоћница поверенице за заштиту равноправности говорила је о значају овог пројекта за заштиту жена од дискриминације.
- Конференција *„MAN 2012: New Balkan Boy”* одржана је 30–31. јануара 2012. године у организацији Центра Е8 и организације CARE International. Конференција је била посвећена улози мушкараца у борби против родно заснованог насиља те промоцији родне равноправности и животних стилова младих мушкараца.
- Поводом обележавања 8. марта – Међународног дана жена – одржана је национална конференција *„Жене у јавном животу”*, у организацији Управе за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике.
- Међународна конференција *„Сарадња парламената и независних регулаторних тела у југоисточној Европи”* одржана је 3–4. априла 2012. године у организацији Народне скупштине и Европског покрета у Србији, а уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, USAID-а и Фондације Фридрих Еберт. Повереница за заштиту равноправности говорила је о улози Повереника у законодавном процесу, о тешкоћама у остваривању овлашћења на законодавну иницијативу и на давање мишљења о начртима закона из угла Повереника за заштиту равноправности.
- Конференција *„Ревизија Заједничког основног документа о Републици Србији”* одржана је 3–4. априла 2012. године у Ковачици, у организацији Управе за људска и мањинска права.
- Друга PLHIV конференција, под називом *„Јачање PLHIV сектора у региону југоисточне Европе”*, одржана је у Београду 19–21. априла 2012. године. На овој конференцији, посвећеној особама које живе са ХИВ-ом, помоћница поверенице представила је рад Повереника за заштиту равноправности.

- Округли сто поводом представљања три нова модела закона – Модела закона о регистрованим истополним заједницама, Модела закона о признавању правних последица промене пола и утврђивања трансексуализма и Модела закона о ограничењу и заштити појединих права и слобода – одржан је 4. маја 2012. године у организацији Коалиције против дискриминације.
- Конференција поводом представљања *„Годишњег извештаја о положају ЛГБТ популације у Србији за 2011. годину“* одржана 15. маја 2012. године у удружења Лабрис.
- Округли сто *„Како против дискриминације особа које живе са ХИВ-ом/сидом у Србији“* одржан је 6. јуна 2012. године у организацији Човекољубља, Добротворног фонда Српске православне цркве и Уније организација које се баве заштитом особа које живе са ХИВ-ом (УСОП).
- Округли сто поводом представљања резултата *„Истраживања распрострањености и карактеристика дискриминације жена на тржишту рада у Србији“* и *„Истраживања организација/институција које долазе или могу доћи у контакт са женама жртвама дискриминације на тржишту рада“* одржан је 12. јуна 2012. године у организацији Виктимолошког друштва Србије.
- Конференција *„Уједињени у акцији: запошљавање особа са инвалидитетом кроз јавно/приватно предузетништво“* одржана је 19. јуна 2012. године у организацији Иницијативе за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С и Удружења за подршку особама ометеним у развоју „Наша кућа“. На конференцији је предочена важност сарадње цивилног, јавног и пословног сектора како би се створиле нове могућности за запошљавање и креирале квалитетне услуге и сервиси намењени особама са инвалидитетом.
- Конференција *„Стоп тортури“* одржана 26. јуна 2012. године у организацији Међународне мреже помоћи (IAN). На конференцији се говорило о праву жртава на рехабилитацију, односно о значају лечења за санирање тешких и дуготрајних физичких и психичких последица тортуре.
- Завршна конференција у оквиру пројекта *„Борба против дискриминације по свим основама у образовном систему Републике Србије“* одржана је 26–27. јуна 2012. године у Вршцу, у организацији Комитета за људска права и Београдског центра за људска права.
- Конференција *„Заштита од дискриминације у Србији – Достигнућа и изазови“* одржана је 5. септембра 2012. године у организацији Партнера за демократске промене Србија и Центра за алтернативно решавање сукоба (CARS). Конференција је била завршни догађај у оквиру пројекта *„Партнерство за толеранцију и заштиту од дискриминације у Србији“*. Повереница за заштиту равноправности представила је *„Практикум за заштиту од дискриминације“* и говорила о постојећим механизмима за заштиту од дискриминације у Србији, могућностима за њихово унапређење те о постојећим изазовима у заштити од дискриминације.

- Округли сто „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља” одржан је 6. септембра 2012. године у организацији Министарства рада и социјалне политике.
- Конференција „Положај жена изложених двострукој и вишеструкој дискриминацији” одржана је 10. октобра 2012. године у организацији Комитета правника за људска права YUCOM и Управе за родну равноправност.
- Међународна конференција „Праћење ефеката политика и мера из области сузбијања насиља према женама” одржана је 17. новембра 2012. године у организацији Аутономног женског центра.
- Округли сто „Спровођење препорука Заштитника грађана” одржан је 23. новембра 2012. године (у оквиру пројекта „Јачање улоге Омбудсмана у Србији”) у организацији Комитета правника за људска права и Београдског центра за људска права.
- Округли сто „Како се државни органи, институције и независна тела у Србији баве међуетничким сукобима: досадашња искуства и планиране активности” одржан је 28. новембра 2012. године у организацији Виктимолошког друштва Србије.
- Конференција „Праксе и модели институционалне заштите од родно засноване дискриминације у сектору безбедности” одржана је 30. новембра 2012. године у организацији Београдског центра за безбедносну политику и Женевског центра за демократску контролу оружаних снага.
- Округли сто „Заједно за права пацијената – важност доношења Закона о правима пацијената” одржан је 5. децембра 2012. године у организацији USAID-а и Института за одрживе заједнице (ISC).
- Конференција „Дијалог Мултисекторског координационог тела за примену Резолуције 1325 у Влади Републике Србије и организација цивилног сектора” одржана је 11. децембра 2012. године у организацији UN WOMEN и Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом.

9. ПРЕДАВАЊА, ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ И ОБУКЕ

9.1. Предавања и презентације

- У протеклој години повереница за заштиту равноправности и запослени у стручној служби одржали су неколико панел дискусија и презентација под називом „Заштита од дискриминације – поступак пред Повереником за заштиту равноправности”,⁵⁴ у оквиру пројекта „Партнерство за толеранцију и заштиту од дискриминације у Србији” који су реализовали Партнери за демократске промене Србија и Центар за алтернативно решавање сукоба, у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности.
- Предавања „Појам и врсте дискриминације” организована су у сарадњи са Министарством одбране и UN WOMEN, и то у оквиру семинара за едукацију чланова аналитичких група у Републици Србији (22–24. фебруар 2012) и у оквиру курса за обуку родних саветника команданата националних контингената у мултинационалним операцијама (3. април 2012).
- Улога, задаци и надлежност институције Повереника за заштиту равноправности представљени су у уводном обраћању на отварању обуке „Права националних мањина и питање родне равноправности”. Обука је била намењена представницима политичких странака, општинских званичника и представника Савета националних мањина Албанаца, Бугара и Рома, а одржана је 29. фебруара 2012. године у Нишу, у организацији програма PBILD.
- Предавање о институцији Повереника за заштиту равноправности за представнике организација цивилног друштва које се баве правима детета одржано је 12. марта 2012. године. Представници организација упознати су са институцијом и начином рада Повереника те са начином подношења притужби Поверенику.
- У оквиру јубиларног 25. Београдског маратона, који је одржан 22. априла 2012. године, запослени у служби Повереника за заштиту равноправности организовали су акцију под слоганом „Равноправно до циља”. Грађани су имали прилику да се упознају са радом институције и да преко анонимног упитника провере своје знање из области дискриминације и људских права. Промотери кампање били су спортисти Милица Мандић, Тања Драгић и Драженко Митровић, а циљ акције била је подршка дискриминисаним групама у области спорта и указивање на проблеме са којима се сусрећу особе са инвалидитетом и жене у спорту.
- Предавање о институцији Повереника за заштиту равноправности одржано је 9. маја 2012. године у оквиру програма специјализоване обуке медијатора „Медијација у случајевима дискриминације”. Обука је одржана у Ковачици 9–13. маја 2012. године, у организацији Партнера за демократске промене Србија и Центра за алтернативно решавање сукоба.

54 По датумима: 25. јануара у Ваљеву, 1. марта у Врбасу, 29. марта у Суботици, 14. јуна у Крушевцу и 28. јуна 2012. године у Бајиној Башти.

- У Привредној комори Србије је 20. јуна 2012. године представљена институција Повереника за заштиту равноправности и одржано предавање о положају жена и женском предузетништву. Скуп је организовао Клуб првих жена.
- Предавање о улози и надлежностима Повереника за заштиту равноправности одржано је на семинару *„Заступање клијената у поступку медијације у случајевима дискриминације”*. Семинар је одржан у Руми 23–24. августа 2012. године, у организацији Партнера за демократске промене Србија и Центра за алтернативно решавање сукоба.
- Предавање о улози и надлежностима Повереника за заштиту равноправности одржано је на семинару за синдикалне поверенике у здравству Удружених синдиката Србије *„Слога”* 14. септембра 2012. године у бањи Врујци.
- Предавање о улози и надлежностима Повереника за заштиту равноправности са описом случаја против Фудбалског савеза Србије одржано је 25. септембра 2012. године у Новом Саду, у оквиру обуке за новинаре спортских редакција штампаних и електронских медија у Војводини.
- Предавање *„Рад са осетљивим групама младих и принципи недискриминације”* одржано је 28. септембра 2012. године у оквиру образовног курса за локалне координаторе канцеларија за младе, у организацији Министарства омладине и спорта Републике Србије и Мисије ОЕБС-а у Србији, уз подршку Београдског центра за људска права.
- Предавање о улози, надлежностима и начину поступања Повереника за заштиту равноправности те о дискриминацији на основу пола и рода одржано је 28. септембра 2012. године у Ивањици, у оквиру семинара *„Заступање права корисника пред центрима за социјални рад и полицијом – надлежности институција и жалбени механизми”*, који је организовао Аутономни женски центар.
- Предавање о дискриминацији на основу пола одржано је 8. октобра 2012. године у Ечки, у организацији Мултисекторског координационог тела за примену Резолуције 1325 у Влади Републике Србије и UN WOMEN.
- Трибине на којима су представљене институција Повереника за заштиту равноправности, његове надлежности и начин поступања одржане су 17. октобра у Новом Пазару, 8. новембра у Прокупљу и 10. децембра 2012. године у Смедеревској Паланци, у оквиру пројекта *„Једнаке шансе за боље могућности – јачање Рома у борби против дискриминације”*.
- Четири предавања на тему *„Појам дискриминације и постојећи механизми заштите”*⁵⁵ одржана су у оквиру пројекта *„Родно заснована дискриминација у сектору безбедности у Србији”*, који спроводи Београдски центар за безбедносну политику уз подршку ОЕБС-а.

55 По датумима: 19. октобра фокус групи жена у војсци, 23. октобра фокус групи жена у полицији, 12. новембра фокус групи мушкараца у војсци и 13. новембра 2012. године фокус групи мушкараца у полицији.

- Предавање на тему дискриминације, уз посебан осврт на дискриминацију деце са сметњама у развоју и деце која припадају мањинским групама, одржано је 30. октобра 2012. године у Бору. Предавање је организовано за представнике међуресорних комисија и локалних власти, у оквиру пројекта Удружења студената са хендикепом.
- Предавање „Дискриминација особа са инвалидитетом – досадашња искуства и изазови” одржано је 3. новембра 2012. године на Дивчибарима, на скупу „Досадашњи ток реформе – перспективе и изазови даљег развоја социјалне заштите у Србији”, у организацији Министарства рада, запошљавања и социјалне политике и Републичког завода за социјалну заштиту.
- Три предавања о важности поштовања начела равноправности приликом укључивања деце са сметњама у развоју у редован систем образовања⁵⁶ одржана су у оквиру једнодневних конференција на тему „Улога локалне самоуправе у укључивању деце са сметњама у развоју у редован систем образовања у локалној заједници”, које је организовало Удружење студената са хендикепом у партнерству са Иницијативом за инклузију ВеликиМали и Иницијативом за права особа са менталним инвалидитетом Србије, уз подршку Делегације Европске уније у Републици Србији.
- Два предавања на тему „Појам, облици дискриминације и улога и надлежност Повереника за заштиту равноправности” одржана су 9–10. новембра у Руми и 23–24. новембра 2012. године у Нишу, у оквиру едукативних семинара „Заштита жртава дискриминације и искуства у борби против дискриминације у Србији” у организацији Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца.
- Предавање о улози Повереника за заштиту равноправности одржано је 12. децембра 2012. године у оквиру семинара за судије Вишег прекршајног суда Одељења у Новом Саду. Едукативни семинар организовала је Правосудна академија, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији.
- Предавање о Поверенику за заштиту равноправности одржано је групи студената завршних година факултета друштвених наука из региона 25. децембра 2012. године. Посета студената Поверенику организована је у оквиру пројекта „Youth reconciliation ambassadors”, који спроводи Омладински одбор за образовање, уз подршку Британске амбасаде.
- Четири предавања државним службеницима⁵⁷ на тему заштите од дискриминације и сарадње независних државних тела и органа државне управе у заштити људских права, у сарадњи са Службом за управљање кадровима Владе Републике Србије. Обуке и сарадња са Службом за управљање кадровима наставиће се у складу са Програмом општег стручног усавршавања државних службеника за 2013. годину.

⁵⁶ По датумима: 7. новембра у Бечеју, 14. новембра у Шапцу и 29. новембра 2012. године у Лесковцу.

⁵⁷ Обуке су одржане 31. маја, 8. јуна, 10. октобра и 23. новембра 2012. године.

9.2. Унапређивање капацитета организација цивилног друштва за ситуационо тестирање дискриминације

Законом о забрани дискриминације, у складу са међународним антидискриминационим стандардима, утврђена су посебна правила о прерасподели терета доказивања, а регулисана је и могућност добровољног испитивања дискриминације, тзв. ситуационог тестирања, јер доказивање дискриминације понекад представља велики изазов зато што у појединим случајевима не постоји могућност да се стандардним доказним средствима докаже да је дискриминација извршена.

Ситуационо тестирање представља експерименталну, намерно креирану ситуацију помоћу које треба да се провери да ли у одређеној друштвеној ситуацији има или нема дискриминације. Оно се користи онда када се сумња да постоји дискриминација, али када она није препознатљива на први поглед.

Имајући у виду чињеницу да су организације цивилног друштва значајни актери у борби против дискриминације и да су стратешки партнери Повереника за заштиту равноправности, у августу 2012. године расписан је конкурс за доделу финансијских средстава организацијама цивилног друштва за спровођење ситуационог тестирања дискриминације. Циљеви су били јачање капацитета самих организација и успостављање почетног механизма за ситуационо тестирање дискриминације на територији Републике Србије.

На конкурс се пријавило 66 организација цивилног друштва, а приликом одабира организација водило се рачуна о равномерној регионалној заступљености, као и о равномерној заступљености циљних група, односно којим су осетљивим групама активности организација првенствено посвећене (пол, родни идентитет, сексуална оријентација, инвалидитет и здравствено стање, године старости, национална припадност и етничко порекло и друга стварна или претпостављена лична својства). Одабране су 23 организације, а као услов за добијање средстава прописано је да свака организација има обавезу да одреди два представника која ће учествовати на обуци за ситуационо тестирање дискриминације.

Уз подршку програма TACSO⁵⁸ одржане су три обуке, у Крагујевцу, Нишу и Београду, на којима је учествовало 43 представника из 22 организације цивилног друштва. Предавачи су били представници организација цивилног друштва које имају искуства са ситуационим тестирањем дискриминације (Лабрис, Gayten, Регионални центар за мањине и YUCOM).

Са 22 организације склопљени су уговори, односно додељена су им новчана средства у износу од 130.000 динара. Организације су имале обавезу да обаве најмање три ситуациона тестирања у року од шест месеци, као и да о сваком тестирању доставе извештај. Уколико би у току тестирања утврдиле да је дошло до акта дискриминације, организације су имале обавезу да поднесу притужбу Поверенику за заштиту равноправности.

58 Техничка подршка организацијама цивилног друштва: http://www.tacso.org/Default.aspx?langTag=sr-SP-Latn&template_id=69&pageIndex=1.

10.1. Сарадња са другим независним телима

Повереник за заштиту равноправности је и током 2012. године имао добру сарадњу са другим независним државним органима, а посебно добра сарадња остварена је са Заштитником грађана. Средином 2012. године формиране су две заједничке радне групе Заштитника грађана и Повереника за заштиту равноправности: 1) *Радна група за анализу прописа од значаја за положај особа са инвалидитетом у правном промету и у поступцима пред органима јавне власти* – формирана са задатком да идентификује и анализира законске прописе који су значајни за учешће особа са инвалидитетом у правном промету, као и за остваривање и заштиту права особа са инвалидитетом у судским поступцима и поступцима пред другим органима јавне власти. Радну групу чине представници организација цивилног друштва које се баве заштитом права особа са инвалидитетом, а циљ заједничког рада је формулисање конкретних предлога за измену и допуну прописа у овој области; 2) *Радна група за анализу прописа од значаја за правни положај трансполних особа* – формирана са задатком да идентификује и анализира домаће, регионалне и међународне правне прописе и стандарде у овој области. Радну групу чине стручњаци с дугогодишњим искуством, а циљ њиховог рада је формулисање препорука и конкретних предлога за законодавне измене које ће допринети побољшању положаја трансполних особа у Србији.

У сарадњи са Заштитником грађана и уз подршку Фонда Уједињених нација за помоћ деци (UNICEF) у Србији одржан је, 28–30. новембра 2012. године у Ковачици, семинар за децу „Србија: о дискриминације!“. На семинару су учествовали Панел младих саветника Заштитника грађана и група деце која ће у наредном периоду представљати групу младих Повереника за заштиту равноправности. Учесницима семинара представљене су обе институције и објашњене су им разлике између ова два независна државна органа. Семинар је обухватио неколико целина које су се односиле на појам дискриминације, појавне облике дискриминације и заштиту од дискриминације, толеранцију и прихватање различитости, а посебна пажња је посвећена праву на образовање деце са сметњама у развоју и дискриминацији у образовном систему. Специјални гости били су деца и млади са сметњама у развоју који су укључени у програм за младе Иницијативе за инклузију ВеликиМали.

10.2. Сарадња са органима јавне власти

И ове године настављена је сарадња да органима јавне власти. Повереница за заштиту равноправности и запослени у служби Повереника за заштиту равноправности учествовали су у различитим активностима које су организовали други државни органи:

- Учешће на националним консултацијама поводом припреме државног извештаја за други циклус Универзалног периодичног прегледа, у сарадњи са Канцеларијом за људска и мањинска права, као и на конференцији која је одржана 26. октобра 2012. године, а на којој је представљен „Извештај Републике Србије за други

циклус Универзалног периодичног прегледа”.

- Учешће на састанцима стручних група Координационог тела за процес приступања Србије Европској унији, у подгрупама „Социјална политика и запошљавање” и „Кретање радника”. Радни састанци организовани су у сарадњи са Канцеларијом за европске интеграције и другим државним органима поводом припреме Националног програма за усвајање правних тековина ЕУ (NPAА) 2013–2016.
- Учешће на радном састанку са представницима Канцеларије за људска и мањинска права који је одржан 12. септембра 2012. године. Поводи за састанак су били израда Националне стратегије за борбу против дискриминације, као и најављена Парада поноса и пратеће манифестације. Дугорочна сарадња Повереника за заштиту равноправности и Канцеларије за људска и мањинска права наставиће се у оквиру пројекта IPA 2011.
- Учешће на састанку са Националном службом за запошљавање који је одржан 11. септембра 2012. године на иницијативу поверенице за заштиту равноправности и заменице Покрајинског омбудсмана за равноправност полова. Састанак је био посвећен проблему оглашавања слободних радних места, односно огласима који садрже дискриминаторне одредбе те програмима за запошљавање и стручно усавршавање. Постигнут је договор о заједничком раду на превенцији дискриминације, у оквиру надлежности три институције, као и на едукацији послодаваца, запослених и лица која траже посао о антидискриминационим прописима.
- У оквиру пројекта Повереника за заштиту равноправности *„Више од закона: Промовисање и спровођење антидискриминаторног законодавства и равноправности у Србији”* одржано је неколико радионица на тему *„Дискриминација и улога државних органа у борби против дискриминације”*. Радионицама су присуствовали представници Министарства унутрашњих послова, Министарства културе и других државних органа, институција и агенција који учествују у изради законских предлога, посебно из области јавног информисања и медија.

10.3. Сарадња са правосуђем

Током 2012. године побољшана је сарадња Повереника за заштиту равноправности са представницима судске власти. У оквиру пројекта програма PROGRESS *„Више од закона: Промовисање и спровођење антидискриминаторног законодавства и равноправности у Србији”* одржана су два тренинга за представнике правосудних органа намењена подизању капацитета и унапређивању знања у области заштите од дискриминације.

Одржана су предавања о улози и надлежностима Повереника за заштиту равноправности на едукативним семинарима *„Заштита жртава дискриминације и искуства у борби против дискриминације у Србији”*, у организацији Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца.

Осим тога, објављена је публикација *„Судска грађанскоправна заштита од дискриминације”*, прва такве врсте у Србији, намењена првенствено судијама, али и другим правним професионалцима. Публикација је настала у оквиру пројекта програма PROGRESS, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, а издавачи су Правосудна академија и Повереник за заштиту равноправности.

10.4. Сарадња са локалном самоуправом

У сарадњи са Агенцијом Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN WOMEN) – Канцеларија у Србији, са којом Повереник за заштиту равноправности има потписан Меморандум о разумевању, настављен је рад са локалним самоуправама. Током 2011. године одабрано је 10 општина и градова⁵⁹ у којима је започела сарадња са локалним властима, локалним механизмима за родну равноправност и канцеларијама за бесплатну правну помоћ. Циљ овакве непосредне сарадње је осигуравање боље приступачности Повереника за заштиту равноправности свим грађанима, а посебно женама, кроз бољу информисаност локалних механизма за родну равноправност и канцеларија за бесплатну правну помоћ о мандату Повереника и његовој улози у спречавању родно засноване дискриминације.

Представнице стручне службе Повереника посетиле су у септембру локалне механизме за родну равноправност у Ужицу и Ивањици. На радним састанцима са представницима локалне самоуправе било је речи о надлежностима и улози Повереника за заштиту равноправности у спречавању родно засноване дискриминације, као и о моделима будуће сарадње са локалним механизмима за родну равноправност.

Поводом почетка пројекта *„Промоција Европске повеље за равноправност жена и мушкараца на локалном нивоу”*, који финансира Европска унија, 28. фебруара 2012. године у Краљеву је одржана конференција *„Равноправност жена и мушкараца на локалном нивоу”*. Повереница за заштиту равноправности говорила је о потреби развоја локалних механизма за унапређење равноправности жена и мушкараца. На конференцији су представљени главни актери из локалних заједница, институције релевантне за родну равноправност на националном нивоу, као и актери из држава у региону. Том приликом је потписан Протокол о сарадњи између градова и општина који учествују у реализацији пројекта – Мостар, Котор, Краљево и град Ниш – ГО Медијана.

На конференцији *„Развијање локалних механизма за родну равноправност града Београда”*, која одржана је 2. марта 2012. године у организацији Комисије за родну равноправност града Београда, уз подршку Привредне коморе града Београда, Удружења Клуб првих жена и Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN WOMEN), повереница за заштиту равноправности учествовала је у панел дискусији на тему *„Законске обавезе и примена – равноправност грађана и грађанки из угла поверенице за равноправност”*.

⁵⁹ Локалне самоуправе одабране су на основу претходно дефинисаних критеријума, као што су географска покривеност, капацитети локалних механизма за родну равноправност и канцеларија за бесплатну правну помоћ, посвећеност општина заштити људских права и родне равноправности, досадашње активности, ниво видљивости и претходна сарадња са Повереником.

10.5. Сарадња са организацијама цивилног друштва

Повереник за заштиту равноправности је током 2012. године наставио да остварује интензивну сарадњу са организацијама цивилног друштва у области заштите равноправности. На позив организација цивилног друштва, повереница и запослени у Стручној служби Повереника одржали су низ предавања и презентација о раду институције Повереника и учествовали су на бројним манифестацијама.⁶⁰ Сарадња Повереника са организацијама цивилног друштва такође се манифестовала кроз заједничку организацију разних стручних скупова, као и кроз друге облике партнерства.

У организацији Повереника за заштиту равноправности, 12. марта 2012. године одржан је састанак са организацијама цивилног друштва које се баве правима детета. Циљ састанка је био успостављање ближе сарадње, као и представљање публикације *„Права детета у међународним документима“*, коју су издали Повереник за заштиту равноправности и Заштитник грађана, уз подршку Фонда Уједињених нација за помоћ деци (UNICEF) у Србији.

Настављена је сарадња са организацијама Партнери за демократске промене Србија и Центар за алтернативно решавање сукоба на реализацији пројекта *„Партнерство за толеранцију и заштиту од дискриминације у Србији“*, који подржава делегација Европске уније у Србији. Кроз серију тренинга, радионица и панел дискусија у 15 градова у Србији, као и кроз јавну кампању, пројекат доприноси превазилажењу дискриминације, унапређењу система заштите од дискриминације и повећању видљивости Повереника за заштиту равноправности. У оквиру овог пројекта организоване су специјализована обука за медијаторе који ће поступати у случајевима дискриминације и две обуке за правне заступнике.

У сарадњи са организацијама Праксис и Регионални центар за мањине, Повереник спроводи пројекат *„Једнаке шансе за боље могућности – јачање Рома у борби против дискриминације“*.⁶¹

Са представницима Фонда за хуманитарно право одржан је састанак о проблемима са којима се сусрећу жртве тешких кршења људских права која су починили припадници српских снага током деведесетих година, а који се тичу остваривања права на обештећење. Фонд је затражио подршку Повереника за заштиту равноправности за измену прописа о правима цивилних инвалида рата. Повереница је изразила спремност да се укључи у овај процес, заједно са другим институцијама, како би се побољшала законска решења и како би се овој категорији жртава омогућило да оствари права у складу са међународним стандардима.

Уочи најављене Параде поноса одржан је састанак са представницима Организационог одбора Параде поноса 2012. Том приликом повереница је пружила пуну подршку одржавању свих планираних активности, па и најављеној Паради поноса, уз заједничку констатацију да је право на мирно окупљање гарантовано Уставом РС и да је држава дужна да осигура безбедност и спречи свако насиље.

60 Преглед најважнијих активности дат је у одељку 9. овог извештаја.

61 Више појединости види у одељку 12. овог извештаја.

Такође, расписан је конкурс за доделу финансијских средстава организацијама цивилног друштва, чији је циљ био да организације успоставе почетни механизам ситуационог тестирања у случајевима дискриминације, а одржане су и три обуке о ситуационом тестирању дискриминације за одабране организације цивилног друштва (види више у одељку 9.2).

10.6. Сарадња са медијима

Сарадња са медијима и интересовање медија за рад Повереника за заштиту равноправности у знатном су порасту, што је допринело подизању видљивости институције.

Видљивости и препознатљивости рада институције Повереника за заштиту равноправности допринеле су, између осталог, активности у оквиру пројекта програма PROGRESS *„Више од закона: промовисање и спровођење антидискриминативног законодавства и равноправности у Србији”*, чија се најобимнија компонента односила управо на медије. Сарадња са медијима обухватила је бројне активности: радионице на којима су новинари стекли додатна знања о институцији Повереника и феномену дискриминације те студијска путовања у Париз и Рим током којих је за новинаре организована посета независним телима за равноправност и медијским кућама. У сарадњи са новинарима спроведено је опсежно истраживање *„Медији и дискриминација”* и објављен је приручник *„Медији и равноправност”*.

Међународна конференција *„Медији и равноправност”*, одржана 19. октобра 2012. године, била је посвећена едукацији представника медија из домаћих медијских кућа, као и размени искустава из Србије и региона. Циљеви конференције били су подизање свести новинара о значају сузбијања дискриминације, говора мржње, нетолеранције и нетрпељивости у медијима, као и о заштити права на равноправност мањинских и угрожених група, промоција једнакости кроз примере добре праксе и упознавање са европским стандардима у извештавању.

Поводом Међународног дана толеранције, Повереник за заштиту равноправности и дневни лист Блиц објавили су стрип Марка Сомборца који на препознатљив начин говори о дискриминацији и толеранцији у Србији. Заједнички циљ ове акције била је изградња толерантног друштва које поштује и уважава различитости и у коме влада принцип нулте толеранције на дискриминацију.

Такође, израђена је Комуникациона стратегија, чија је реализација почела већ током октобра 2012. године. У стратегији су детаљно разрађене активности за период од 2012. до 2014. године, чији је циљ промовисање равноправности и сузбијање дискриминације у друштву, унапређивање комуникације са медијима, организацијама цивилног друштва, државним органима и институцијама на републичком и локалном нивоу те са другим институцијама и организацијама са којима Повереник сарађује. Комуникациона стратегија омогућиће Поверенику да упозна најширу јавност са приоритетима свог деловања и настави да у континуитету информира грађане о дискриминацији и о начинима заштите од дискриминације.

10.7. Међународна сарадња

Током 2012. године додатно је ојачана сарадња са регионалним и међународним организацијама и институцијама. Поред већ успостављене сарадње са представништвима међународних организација у Србији и њиховим специјализованим телима, уз спровођење редовних активности у оквиру чланства у Европској мрежи тела за равноправност (EQUINET), институција Повереника успоставила је сарадњу и развила партнерства и са другим организацијама. Студијска путовања и радни састанци са међународним партнерима допринели су размени искустава и подизању капацитета институције.

10.7.1. Учешће на међународним скуповима и студијска путовања

- Конференција *„Нулта толеранција за родно засновано насиље и узнемиравање у Европи“* одржана 5–7. марта 2012. године у Бриселу (Белгија), у организацији Public Policy Exchange. Учешће представнице Повереника омогућила је Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN WOMEN).
- Правни тренинг о развијању модела медијације у случајевима дискриминације *„Алтернативно решавање сукоба: механизам специјализованих тела за равноправност“* одржан је 23–24. маја у Вилњусу (Литванија), у организацији Европске мреже тела за равноправност (EQUINET). На тренингу је представљен модел медијације у случајевима дискриминације који је развио Повереник за заштиту равноправности.
- Заједничка конференција поводом почетка три регионална пројекта на Западном Балкану које финансира Европска унија одржана је 27–29. јуна 2012. године у Будви. На конференцији су представљени пројекти Савета Европе *„Промоција људских права и заштита мањина у југоисточној Европи“*, *„Регионална иницијатива за инклузивно образовање“* те пројекат Канцеларије за демократске институције и људска права при ОЕБС-у (OSCE-ODIHR) *„Најбоље праксе за интеграцију Рома“*.
- Конференција омбудсмана и представника тела за равноправност југоисточне Европе *„Унапређење људских права и заштите мањина у југоисточној Европи“*, одржана је 17–18. септембра 2012. године у Тирани (Албанија), у организацији Савета Европе. Представници националних тела за равноправност и канцеларија омбудсмана говорили су о досадашњим искуствима и проблемима са којима се суочавају у раду у области заштите права националних мањина, као и о примерима добре праксе сарадње са представницима специјализованих тела из других земаља.
- Тренинг *„Употреба комуникација у превенцији непријављивања случајева дискриминације“* одржан је 26–29. септембра 2012. године на Малти, у организацији Европске мреже тела за равноправност (EQUINET). На тренингу су разматрани модели комуникације у циљу подизања свести о људским правима, подизања самопоуздања дискриминисаних особа и група за активно учешће у заштити

својих права, као и у циљу доприноса развоју културе неговања људских права у друштву.

- Годишња конференција о људским правима и демократији *„The Human Dimension Implementation Meeting (HDIM)“* одржана је у Варшави (Пољска). Представници Повереника за заштиту равноправности одржали су 3. октобра 2012. године презентацију *„Заштита од дискриминације у Србији – ефикасни одговори“*, уз подршку канцеларије ОЕБС-а у Србији.
- Конференција *„Превенција конфликта и медијација у школама“* одржана је 17–20. октобра 2012. године у Охриду (Македонија), у организацији ОЕБС-а и Форума ЗФД.
- *„Регионална експертска радионица националних институција за људска права и родну равноправност“* одржана је 4. децембра 2012. године у Сарајеву, у организацији Мисије ОЕБС-а у Босни и Херцеговини и Канцеларије за демократске институције и људска права при ОЕБС-у. На скупу је представљен *„Приручник за националне институције за људска права о правима жена и једнакости полова“*.
- Годишња конференција Европске мреже тела за равноправност одржана је 3–6. децембра 2012. године у Бриселу. На конференцији је представљен преглед активности радних група током 2012. године, предлог активности за 2013. годину, а Повереник за заштиту од дискриминације Републике Македоније примљен је у чланство.
- Округли сто *„Борба против дискриминације у образовању кроз стратешке парнице“* одржан је у Прагу 11–12. децембра 2012. године, а скуп *„Тела за заштиту равноправности и борбу против дискриминације: могућности, ограничења и сарадња са цивилним сектором“* одржан је у Брну 13. децембра 2012. године. Оба догађаја је организовао Counselling Center for Citizenship/Civil and Human Right Czech Republic, уз подршку Министарства спољних послова Чешке Републике и Фондације за отворено друштво.
- Студијска посета Аустралији организована је у периоду од 4. до 15. фебруара 2012. године, а омогућили су је Амбасада Аустралије у Србији и Развојни програм Уједињених нација (UNDP). Повереница за заштиту равноправности је, са своја два помоћника, посетила Комисију за равноправност, Правни факултет у Сиднеју, Грађански и административни трибунал у Сиднеју, а такође су одржани и састанци са представницима комисија које се баве правима староседелаца Аустралије. Захваљујући залагању професорке Наташе Чиче организована је посета Комисији за равноправност Тасманије, где су размењена искуства ова два веома слична независна тела и где се разговарало о могућностима даље сарадње на пољу равноправности и спречавања дискриминације. Повереница за заштиту равноправности одржала је предавање на Правном факултету Универзитета Тасманије под називом *„Како да равноправност постане и реалност – на свим меридијанима“*, а део предавања је био посвећен раду институције Повереника за заштиту равноправности Републике Србије.

- Студијска посета Универзитету Рохемптон у Лондону организована је 20–25. маја 2012. године, у оквиру пројекта *„Једнак приступ за све: оснаживање социјалне димензије у циљу јачања европског простора високог образовања”* у којем Повереник учествује као партнер. Циљ посете био је да се чланови пројектног тима упознају са основним принципима и искуствима процеса ширења приступа високом образовању у Великој Британији.
- У оквиру пројекта *„Више од закона: промовисање и имплементација антидискриминационог законодавства и равноправности у Србији”* организоване су две студијске посете – посета телу за равноправност Републике Француске (Defender of Rights) и сусрет са представницима медија у Риму.

10.7.2. Састанци са представницима међународних организација

Током 2012. године повереница за заштиту равноправности и њени сарадници имали су више сусрета и разговора са представницима међународних организација и дипломатских мисија у Србији поводом унапређења и промоције равноправности: са амбасадором Велике Британије, амбасадорком Аустралије, шефицом Канцеларије Савета Европе, шефом Делегације Европске уније у Србији и др.

Са представником програма СИГМА одржан је састанак на тему напретка у раду Повереника за заштиту равноправности током 2011. године, који је оцењен као веома позитиван. Састанак је одржан како би се прикупили и анализирали подаци о административним капацитетима Србије који су се користили у изради Годишњег извештаја о напретку за 2011. годину.

У јуну 2012. године одржан је радни састанак са представницима Амбасаде Холандије, Амбасаде Аустралије, Делегације Европске уније у Србији, Мисије ОЕБС-а у Србији, Америчке агенције за међународни развој (USAID) и Развојног програма Уједињених нација (UNDP). На састанку су размотрене могућности за унапређење сарадње и пројектних активности који ће допринети заштити и унапређењу равноправности у Србији.

Повереница за заштиту равноправности састала се 1. августа 2012. године са директором Програма за реформу правосуђа и одговорну власт, саветником за борбу против корупције и саветником за одговорну власт Америчке агенције за међународни развој (USAID). Утврђени су основни критеријуми за пројектну подршку Поверенику за заштиту равноправности, као и почетне активности у оквиру те сарадње.

Током 2012. године постигнут је споразум о дугорочној сарадњи на превенцији свих облика дискриминације деце са Фондом Уједињених нација за помоћ деци (UNICEF) у Србији. Споразум подразумева и финансијску подршку UNICEF-а за спровођење активности намењених деци и младима у Србији.

10.7.3. Организација међународних скупова

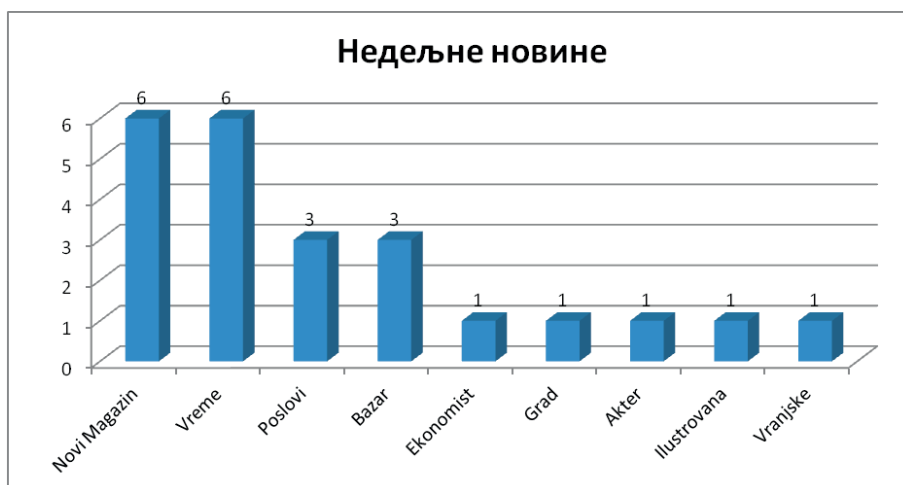
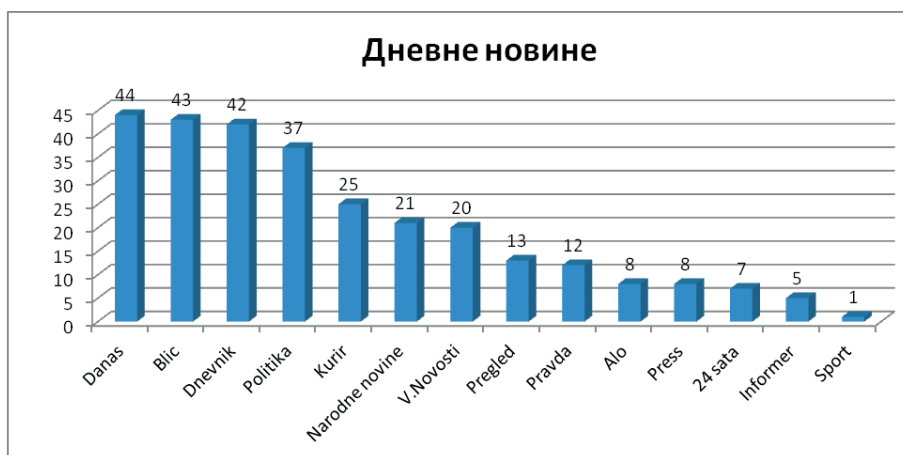
Током 2012. институција Повереника организовала је два међународна скупа:

- „Округли сто о терету доказивања у дискриминационим поступцима” одржан је 11. маја 2012. године и на њему су учествовали представници независних тела која се баве заштитом од дискриминације из Хрватске, Босне и Херцеговине, Републике Српске, Црне Горе и Србије. На скупу се разговарало и о будућој сарадњи тела за равноправност у региону.
- Међународна конференција *„Медији и равноправност”* одржана је 19. октобра 2012. године и на њој су учествовали новинари из домаћих медија, а предавачи и водитељи радионица били су угледни домаћи и страни стручњаци.

11. МЕДИЈСКО ПРАЋЕЊЕ РАДА ПОВЕРЕНИКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О ДИСКРИМИНАЦИЈИ

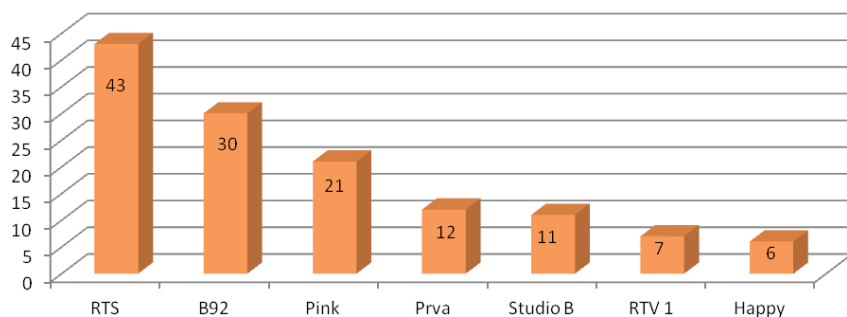
11.1. Медији о Поверенику

Интересовање медија за рад Повереника порасло је током 2012. године у односу на претходне године. Статистички гледано, током 2012. године Повереник за заштиту равноправности и сама повереница појавили су се у медијима 439 пута. У штампаним медијима објављено је 309 новинских чланака (изјава, извештаја, саопштења, коментара), а у електронским 130 прилога, изјава, саопштења и тематских ТВ пакета у којима се помиње или је цитирана повереница за заштиту равноправности, односно неко од запослених у Стручној служби Повереника за заштиту равноправности.

Електронски медији

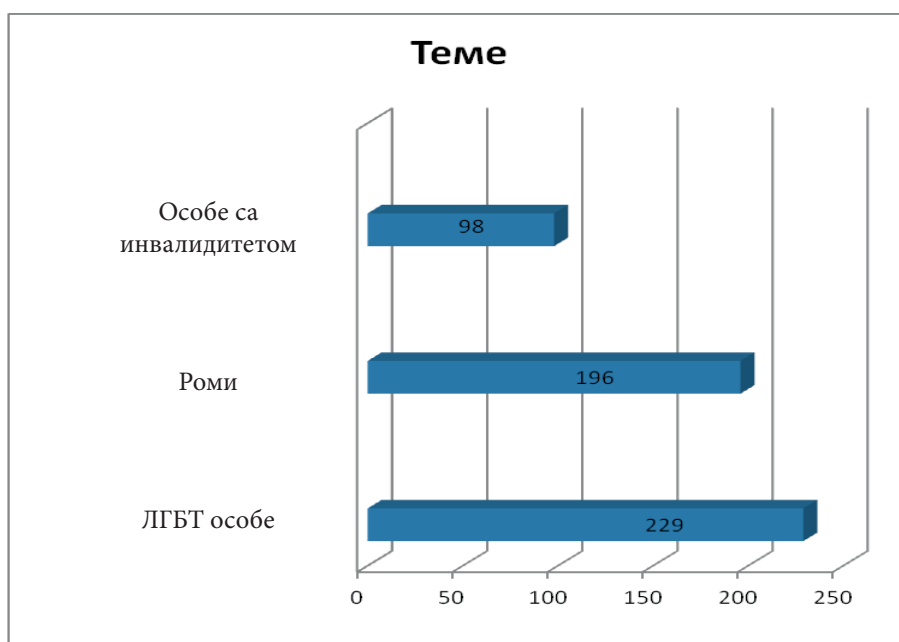
Повереница за заштиту равноправности у ТВ програмима

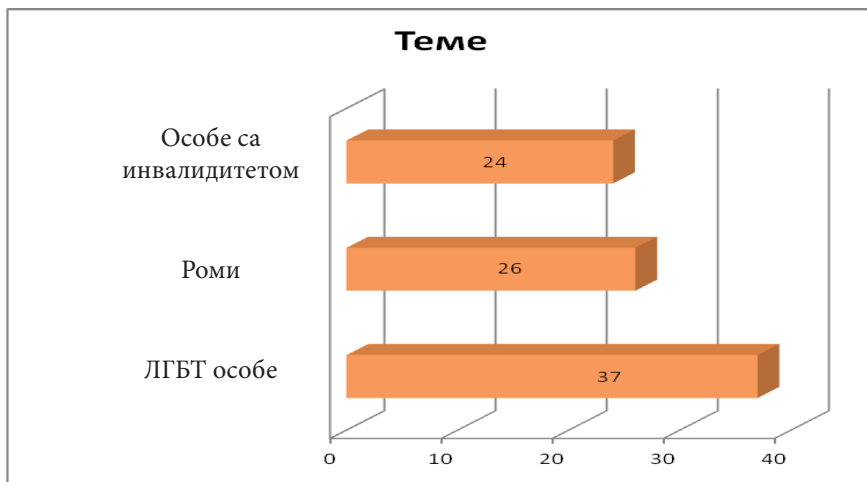

Медији о дискриминацији

Када је у питању извештавање о дискриминацији, највише текстова и прилога објављено је о ЛГБТ особама, затим о Ромима, па о особама са инвалидитетом.

Штампани медији

У даљем тексту следи анализа текстова о угроженим групама објављених у штампаним медијима у Србији током 2012. године.

Током претходне године у штампаним медијима објављено је 148 текстова о Ромима. Највише текстова објављено је у листовима Блиц (29), Данас (28), Дневник (19), Политика (14), Курир (11), Ало (7), Правда (6), Новости (6), Народне новине (5), 24 сата (4), Press (3), Информер (3), Привредни преглед (3); по један текст објављен је у листовима Напред Ваљево, Нови Магазин, Време, НИН, Врањске, Реч народа, Бечејски мозаик, Економист, Актер, Град.

Више од трећине текстова (чак 53) за повод је имало инциденте у којима су жртве били Роми. Повод за 35 текстова било је расељавање Рома из нехигијенских насеља и догађаји у вези с тим, док приближно петина текстова говори о истраживањима чији су закључци, по правилу, да су Роми међу највише дискриминисаним мањинским групама.

Текстова у којима се на позитиван начин говори о Ромима има 26, а посебно се истичу листови Данас, Дневник, Политика и Блиц (у Блицу је објављено неколико коментара поверенице Невене Петрушић). Дневни листови Политика и Данас издвајају се и по броју аналитичких текстова који, без конкретних повода, указују на тежак положај Рома у Србији.

Од укупног броја текстова о ЛГБТ популацији у штампаним медијима (186), само један се односио на трансполне особе, а сви остали су у вези са особама хомосексуалне оријентације.

Највише текстова објављено је у листовима Данас (26) и Дневник (26), нешто мање у Политици (21), а следе Блиц (19), Информер (16), Ало (15), Press (14), Курир (13), Вечерње новости (13), 24 сата (8), Време (5), Привредни преглед (5), Правда (2), НИН (2), Народне новине (1). Парада поноса и догађаји у вези са тим догађајем били су повод за

огромну већину текстова о ЛГБТ популацији (чак 134 текста), а 20 текстова објављено је поводом различитих инцидената у којима су жртве биле особе другачије сексуалне оријентације, односно поводом суђења и пресуда дискриминаторима. Својим позитивним извештавањем о ЛГБТ особама посебно се истичу недељник Време и дневни листови Данас и Дневник, који су објавили низ коментара активиста за људска права, политичара, новинара који су критиковали нетолеранцију према ЛГБТ особама и промовисали једнакост и равноправност. Критике нетолерантне атмосфере и изјава у вези са Парадом поноса и афирмативни текстови присутни су и у извештавању дневних листова Блиц, Политика и 24 сата. Дневни лист Информер преноси и позитивне и негативне вести о ЛГБТ популацији, али уочљиво је да су позитивни текстови готово увек у форми кратких саопштења, док су негативно интонирани текстови сваки пут опширни и сензационалистички. У извештавању листа Ало уочљива је тенденција сензационалистичког извештавања о ЛГБТ популацији – у два опширна текста, који немају никакав информативни значај, говори се о познанству ЛГБТ активиста и чланова Двери. Сензационализам је изражен и у извештавању листа Курир, као и у понеким текстовима листа Press. Више текстова у различитим новинама као повод су имали говор мржње, а афирмативни говор о ЛГБТ популацији присутан је углавном када је реч о критикама које су органима власти упућивали Европски парламент и повереница Невена Петрушић.

Током 2012. године у штампаним медијима су објављена 32 текста о особама са инвалидитетом. Највише текстова је објављено је у листовима Блиц (6), а следе Данас (5), Вечерње новости (4), Дневник (3), Политика (2), Послови (2), Привредни преглед (2), Народне новине (2) те Курир (1), Чачанске новине (1), Ало (1), Press (1), Правда (1) и Сомборске новине (1). У највећем броју текстова помињу се особе са менталним инвалидитетом и особе са физичким инвалидитетом које користе инвалидска колица, а у нешто мањем броју текстова особе са оштећеним слухом и са оштећеним видом. Када се ради о употреби одговарајуће терминологије, приметан је напредак у коришћењу коректних израза који уважавају особу. Коректни изрази користе се у 22 текста, али и даље постоји велики број текстова коректне садржине, а некоректних наслова, и обрнуто. Претпоставка је да се то дешава због неинформисаности новинара о прикладној терминологији или због потребе скраћивања текстова. Само 4 текста имају позитиван садржај којим се, без конкретног повода, промовишу пројекти за побољшање положаја особа са инвалидитетом, док већина текстова, чак и оних који указују на проблеме и начине њиховог решавања, има неки повод као што су Дан особа са инвалидитетом, форуми о дискриминацији, инциденти или екстремно лоши услови у појединим институцијама за смештај особа са инвалидитетом. У већини текстова најчешће се помињу проблеми запошљавања особа са инвалидитетом, а са том темом је често повезано и писање о потреби једнаке доступности образовања.

Од 49 текстова који су прошле године објављени у вези са националним мањинама, највише их је објављено у листу Данас (13), а следе Блиц (8), Дневник (7), Правда (7), Политика (4), Новости (2), Народне новине (2), Курир (1), НИН (1), 24 сата (1), Време (1), Врањске (1) и Ало (1). Највише новинских текстова односило се на припаднике мађарске националне мањине (12), а за њима следе текстови о Бошњацима (10), Немцима (4), Албанцима (4), Власима (3), Хрватима (2), Горанцима (2), Буњевцима (1), Ашкалијама (1) и Египћанима (1).

Петина текстова за повод је имала инцидент на међунационалној основи и ти текстови су се углавном односили на национално мотивисане нападе на припаднике различитих мањинских група, највише на Мађаре. Један текст се односио на дискриминацију особе српске националности од стране припадника мађарске националне мањине.

Велики број текстова био је у вези са притужбама за дискриминацију у сфери радних односа и запошљавања, на које указује повереница Невена Петрушић.

Током 2012. године у штампаним медијима објављена су 192 текста о положају жена у Србији. Највише текстова објављено је у листу Данас (30), а следе Политика (27), Блиц (26), Дневник (15), Новости (11), Привредни преглед (11), Курир (11), Press (8), Ало (6), Правда (6), Информер (5), Време (4), Народне новине (3), 24 сата (3), Послови (3), НИН (3), Панчевац (3), Нови магазин (2), Блиц жена (2), Економист (1), Глас комуне (1), Бечејски мозаик (1), Grazia (1), Актер (1), Напред Ваљево (1), Сремске новине (1), Недељне новине Бачка паланка (1), Пиротске новине (1), Победа (1), Зрењанин (1), Борски проблем (1) и Реч народа (1).

Највећи број текстова (48) указује на дискриминацију жена у сфери радних односа и запошљавања, а односе се првенствено на чињеницу да су жене мање плаћене и да теже напредују. Велики број текстова је у вези са противзаконитим отпуштањем трудница и породиља, као и о дискриминаторним огласима за посао. Потреба да труднице овере књижице била је повод за 9 текстова, а сви текстови у вези са том темом позивају се на препоруку поверенице за заштиту равноправности Невене Петрушић.

О положају жена у сфери политике објављена су 34 текста. Сви текстови се односе на чињеницу да у политици и даље нема довољно жена, посебно на високим политичким функцијама и местима одлучивања. У неколико текстова се наглашава да је начињен извесан помак, јер у новој Влади РС учествује највише жена до сада. Насиље над женама било је повод за објављивање 22 новинских текста, од којих су четири објављена поводом Дана борбе против насиља над женама. Стереотипизација жена и њихова невидљивост у медијима тема је три текста, док два говоре о потреби коришћења родно сензитивног језика. Само један текст односио се на стереотипно представљање жена у школским уџбеницима.

О родној равноправности генерално, у свим сферама живота, објављена су 54 текста, од којих се четири односе на дискриминацију мушкараца (самоохраних очева), док се сви остали односе на дискриминацију жена. Дан жена, 8. март, био је повод за скоро трећину текстова о родној равноправности, а 7 текстова објављено је поводом истраживања које указује на то да су кћерке у Србији мање пожељна деца него синови.

Анализа извештавања штампаних медија о наведеним мањинским групама показала је да се највећи број текстова и даље објављује поводом инцидента у којима су жртве били припадници тих група. Некоректна терминологија је присутна у великој мери, као и елементи сензационалистичког извештавања, без стварне намере да се укаже на одређени проблем или да се обради тема. Најкоректнији су листови Данас и Дневник, који највише извештавају о (не)поштовању људских права и, користећи при-

кладну терминологију, указују на проблеме са којима се сусрећу припадници мањинских дискриминисаних група. Медији су се у великој мери бавили и питањем родне равноправности и положаја жена, припадницима националних мањина, а посебно сфером радних односа, у којој је присутан највећи број случајева дискриминације по свим основама. Знатан је и број текстова који указују на узроке неповољног положаја жена и начине решавања проблема.

12. ПРОЈЕКТИ

Повереник за заштиту равноправности је током 2012. године реализовао бројне активности у оквиру пројеката које реализује самостално или у партнерству са организацијама цивилног друштва.

Пројекат „Више од закона: промовисање и имплементација антидискриминационог законодавства и равноправности у Србији” (Програм Европске уније PROGRESS)

Пројекат је реализован у периоду од 15. децембра 2011. године до 15. децембра 2012. године. У оквиру прве компоненте пројекта, чији је циљ био подизање капацитета правосуђа у примени антидискриминационих закона, једна од активности је била објављивање судских одлука донетих у Србији из области дискриминације. Публикација *„Судска грађанскоправна заштита од дискриминације”* намењена је судијама као приручник и извор података и добре праксе из области која представља новину у нашој судској пракси, али и свима онима којима су потребна знања из ове области. Одржане су и радионице за представнике правосуђа на тему грађанскоправне заштите од дискриминације, а одређени број судија ће сличне радионице самостално држати у будућности.

Друга компонента пројекта посвећена је медијима, односно раду са представницима медија на подизању свести о феномену дискриминације и улози медија у сузбијању дискриминације. У периоду од 20. децембра 2011. до 20. јануара 2012. године спроведено је опсежно истраживање, које је објављено под називом *„Медији и дискриминација у Србији”*. Одржано је неколико радионица: 1) за уреднике штампаних и електронских медија на локалном нивоу (23–25. април 2012); 2) о питању односа између представника медија и представника полиције у случајевима дискриминације (14–15. јун 2012; била је то прва оваква радионица, јер представници ове две професије нису имали прилику да поделе и упореде своја професионална искуства, изазове и професионалне недоумице у вези са дискриминацијом) и 3) за државне службенике и представнике медија (преглед антидискриминационог законодавства које се односи на медије и њихово функционисање и положај).

У оквиру пројекта су организована два студијска путовања за представнике медија – студијско путовање у Париз, на којем су новинарке РТС, ТВ Б92, Мреже и Политике имале прилику да се сретну и разговарају са новинарима листова Монд (Le Monde) и Еко (Les Echos), и студијско путовање у Рим, на којем су новинари Блица, РТВ Војводине, ТВ Студио Б и ТВ Зоне из Ниша разговарали са новинарима антидискриминационог портала Zero Violenza Donne (<http://www.zeroviolenzadonne.it>) и са новинарима ТВ БАБЕЛ, телевизијске станице која се бави питањима значајним за живот емиграната у Италији. Размена искустава и примера доброг извештавања са француским и италијанским колегама допринеће да представници медија, заједно са Повереником за заштиту равноправности, промовишу равноправност и боре се против дискриминације.

У оквиру ове компоненте објављен је приручник *„Медији у Србији, од дискриминације до равноправности”*, а одржана је и међународна конференција *„Медији и рав-*

ноправност”, на којој су уводна излагања имали шеф Делегације Европске уније у Србији Венсан Дежер, потпредседница Владе Републике Србије за евроинтеграције Сузана Грубјешић, председник Народне скупштине РС Небојша Стефановић и повереница за заштиту равноправности Невена Петрушић. У радном делу конференције одржане су радионице за новинаре које су водили гости из иностранства и истакнути представници домаћих медија – председница УНС-а Љиљана Смајловић, новинарка Ал Џазире из БиХ Надина Маличбеговић, извршна директорка Института за медије из Лондона Милица Пешић, председник НУНС-а Вукашин Обрадовић, Сју Каро са ВВС-ја, директор АНЕМ-а Саша Мирковић, новинарка ТВ Атлас из Црне Горе Душка Пејовић и новинар Јутарњег листа из Хрватске Драго Хедл.

Трећа компонента пројекта била је посвећена анализи радног законодавства из перспективе антидискриминационих прописа. У оквиру те компоненте објављен је *„Приручник за борбу против дискриминације на раду”*, у којем се анализирају међународни стандарди, национално законодавство и судска пракса у овој области.

Завршна конференција одржана је 13. децембра 2012. године и на њој су представљени резултати активности на овом пројекту.

Пројекат „Жива библиотека” (у сарадњи са Канцеларијом Савета Европе у Београду)

Са Канцеларијом Савета Европе у Београду успостављена је сарадња на реализацији пројекта „Жива библиотека”, чији је циљ смањивање утицаја негативних стереотипа и предрасуда као главних узрочника дискриминације у друштву.⁶²

Одржано је шест „Живих библиотека” (у Смедереву, Панчеву, Крагујевцу и три у Београду). У њиховој организацији до сада је учествовало преко 120 волонтера, а укупан број читалаца је око 2000.

Поред тога, одржана су и три национална тренинга за организаторе „Живих библиотека” (у Руми, Јагодини и Шапцу), а обуку су прошле 64 особе, углавном из организација цивилног друштва. Основни циљ обуке јесте да се полазници оспособе за самостално организовање „Живих библиотека” у својим срединама, да сазнају нешто више о улози предрасуда и негативних стереотипа у генерисању дискриминаторног понашања и да се информишу о механизмима заштите од дискриминације. На тај начин се подижу капацитети локалних организација цивилног друштва које се баве заштитом људских права како би оне могле да раде на превенцији дискриминације и, у случајевима када до дискриминације дође, да на одговарајући начин помогну дискриминисаним особама у заштити њихових права.

„Да равноправност постане реалност” (Краљевина Норвешка)

62 „Жива библиотека” представља иновативну методологију за промовисање људских права, равноправности те за борбу против расизма и ксенофобије. Методологија „Живе библиотеке” је специфична. Књиге су живи људи, пажљиво одабрани из друштвених група према којима често владају предрасуде и негативни стереотипи. Због своје позиције у друштву и припадности одређеној друштвеној групи, ове особе су стигматизоване или трпе дискриминацију.

Поверенику за заштиту равноправности је крајем 2012. године одобрен пројекат *„Да равноправност постане реалност”*. Активности на пројекту усмерене су на положај националних мањина и унапређење положаја ЛГБТ популације у Србији. Реализација пројекта започела је 2013. године.

„Једнаке шансе за боље могућности – јачање Рома у борби против дискриминације” (Краљевина Холандија)

Пројекат се реализује од маја 2012. до децембра 2013. године у партнерству са организацијама Праксис и Регионални центар за мањине. Главни циљеви су подизање свести ромске популације о улози и надлежностима Повереника за заштиту равноправности и о институционалним механизмима за борбу против дискриминације, као и едукација о препознавању аката дискриминације и начину подношења притужбе Поверенику.

Пројектом је планирано одржавање трибина / округлих столова у ромским насељима у 10 градова и општина Србије. Трибине су у другој половини 2012. године одржане у Новом Пазару, Прокупљу и Смедеревској Паланци, а учесници су охрабрени да у случајевима дискриминације подносе притужбе Поверенику за заштиту равноправности. Поред заинтересованих Рома, овим скуповима су присуствовали и представници локалних невладиних организација те представници локалних органа власти. Планирано је да се са овим активностима настави и током 2013. године, посетама ромским насељима у Врању, Крагујевцу, Пожеги, Нишу, Новом Бечеју, Суботици и Београду.

Споразум о сарадњи са Фондом Уједињених нација за децу (UNICEF) у Србији на превенцији свих облика дискриминације деце

У септембру 2012. године Фонд Уједињених нација за децу у Србији и Повереник за заштиту равноправности потписали су споразум о вишегодишњој сарадњи на превенцији свих облика дискриминације деце. Сарадња ће се спроводити у фазама. После сваке фазе евалуираће се постигнути резултати, а партнери ће одлучивати о врсти активности које ће се спроводити у следећој фази пројекта. Циљ ове сарадње је јачање поштовања и заштите људских права свих грађана, а посебно деце и младих.

У оквиру прве фазе (септембар 2012 – јун 2013) спроведене су следеће активности:

- Обука за запослене у канцеларији Повереника за заштиту равноправности, са циљем да се унапреде аналитички рад, начин извештавања, развој стратешких докумената и друге активности које треба да приближе рад ове канцеларије деци и младима.
- Објављена је бојанка *„Сви смо једнаки и можемо заједно”*, намењена деци предшколског узраста. У бојанци се налазе различите илустрације којима се, између осталог, разбијају родни стереотипи и промовише равноправност без обзира на лична својства као што су национална припадност, боја коже и инвалидитет.
- Објављена је брошура *„Немој да толеришеш дискриминацију, тражи заштиту и реагуј”*, намењена деци узраста од 12 до 16 година. У њој су представљени разли-

чити примери кроз које деца могу да науче шта јесте, а шта није дискриминација, као и начини на који могу да траже заштиту.

- Основана је и *Група младих* која ће у наредном периоду сарађивати са повереницом за заштиту равноправности. За њих је организован тродневни тренинг на коме су млади научили шта је дискриминација, сазнали су шта су надлежности Повереника за заштиту равноправности, са каквим се проблемима сусрећу деца са сметњама у развоју, шта значи право на образовање за све и сл. Тренингу су присуствовали и млади из Панела младих саветника Заштитника грађана.

„Поддршка институцији Повереника за заштиту равноправности за ефикасно спровођење антидискриминационог законодавства”, у сарадњи са Програмом Уједињених нација за развој (UNDP)

Циљ овог пројекта је унапређивање капацитета институције Повереника за заштиту равноправности Републике Србије да у потпуности остварује саветодавну улогу и обезбеђује усклађен законодавни оквир за борбу против дискриминације, да изграђује капацитете кроз трансфер знања и анализу компаративне судске праксе и да развија алтернативно решавање спорова методом медијације. Пројектом је планирано да се успостави база података о случајевима дискриминације, на основу методологије коју је дала институција Повереника за заштиту равноправности, да се запослени боље припреме за обраду предмета и вођење стратешких парница, као и да се успостави база спољних експерата, односно сарадника.

Програм Уједињених нација за развој је подржао спровођење истраживања јавног мњења о дискриминацији у Србији, које је за потребе Повереника за заштиту равноправности спровео Центар за слободне изборе и демократију (ЦеСИД) у новембру 2012. године. Циљ истраживања је да се континуирано прате ставови грађана о дискриминацији у дужем временском периоду како би се уочиле индикације и друштвене промене те да се доносиоцима одлука омогући да боље идентификују главна подручја деловања и приоритете у раду институције Повереника за заштиту равноправности.

„Имплементација антидискриминационих политика у Србији” (Канцеларија за људска и мањинска права – ИРА 2011)

Током 2010. године, у процесу програмирања ИРА за 2011. годину, тадашње Министарство за људска и мањинска права поднело је предлог пројекта који је као корисника пројекта укључивао и Повереника за заштиту равноправности. Овај пројекат сада води Канцеларија за људска и мањинска права.

Активности на овом пројекту ИРА започеле су средином 2012. године, избором конзорцијума који ће спроводити пројекат. Пројектом су предвиђене разноврсне активности Повереника на пољу подизања свести грађана Србије у борби против дискриминације, као и јачање капацитета Повереника кроз техничку подршку у виду набавке опреме за Стручну службу Повереника.

13. ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

У циљу унапређивања и промоције равноправности, заштите од дискриминације и бољег информисања грађана о раду институције, Повереник за заштиту равноправности објавио је неколико публикација током 2012. године. У овом поглављу дајемо преглед издавачке делатности Повереника, уз напомену да су све публикације доступне и у електронској форми, на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности:

а) *Редовни годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2011. годину*, Београд, 2012, 108 стр. (на српском и енглеском језику)

б) *Collection of Selected Opinions and Recommendations of the Commissioner for Protection of Equality*, Београд, 2012, 97 стр. (на енглеском језику)

в) *Истраживање: медији и дискриминација у Србији*, Београд, 2012, 74 стр.

г) *Медији у Србији: од дискриминације до равноправности – приручник за новинаре и новинарке*, Београд, 2012, 125 стр.

д) *Приручник за борбу против дискриминације на раду*, Београд, 2012, 151 стр.

ђ) *Судска грађанскоправна заштита од дискриминације*, Београд, 2012, 320 стр.

е) *За Србију без дискриминације*, Београд, 2012, 8 стр.

ж) *Немој да толеришеш дискриминацију! Тражи заштиту и реагуј!*, Београд, 2012, 24 стр.

з) *Сви смо једнаки и можемо заједно!*, Београд, 2012, 24 стр.

и) *Практикум за заштиту од дискриминације*, Београд, 2012, 94 стр. (на српском, енглеском, албанском, мађарском и ромском језику)

ј) *Шта је дискриминација и како се од ње заштитити? Једноставна верзија практикума за заштиту од дискриминације*, Београд, 2012, 30 стр.

14. ПРОМОТИВНЕ АКТИВНОСТИ

У циљу сензибилисања и подизања свести јавности о појави дискриминације и њеним штетним последицама, као и у циљу повећања видљивости институције Повереника, организовано је неколико акција.

Посебан успех имала је акција под слоганом „Равноправно до циља”, која је привукла пажњу јавности и медија. Акција је организована 22. априла 2012. године, у оквиру јубиларног 25. Београдског maratona.

Циљ акције била је подршка дискриминисаним особама и друштвеним групама у области спорта и указивање на проблеме са којима се сусрећу особе са инвалидитетом и жене у спорту, а који су пре свега проузроковани дискриминацијом. Овом акцијом институција Повереника за заштиту равноправности промовисала је стварање инклузивног друштва једнаких шанси за све грађане Србије. Акцију су подржали представници Параолимпијског комитета Србије, чланови Савеза за спорт и рекреацију особа са инвалидитетом Београда, организација Жене у спорту, бројни спортски клубови, волонтерке и волонтери, а промовисали су је спортисти Милица Мандић, Драженко Митровић, Тања Драгић и новинар телевизије Пинк Никола Миливојевић.

Промотивне пултове Повереника за заштиту равноправности и Савеза за спорт и рекреацију особа са инвалидитетом посетило је између 400 и 450 грађана, међу којима је било 230 особа са инвалидитетом. Заинтересовани грађани имали су прилику да се упознају са радом институције Повереника. У оквиру акције на пулту Повереника за заштиту равноправности грађани су имали прилику да решавају тест „Препознај дискриминацију”. Тест је решавало 96 заинтересованих особа, већином младих.

15. ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДНОМ ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА

Повереник за заштиту равноправности обезбеђује слободан приступ општим актима из своје надлежности, информацијама од јавног значаја и другим информацијама које омогућавају грађанима да се упознају са радом Повереника. У том смислу Повереник обезбеђује слободан приступ информацијама тако што подноси Народној скупштини редовни годишњи извештај, поступа по захтевима за слободан приступ информацијама од јавног значаја, објављује Информатор о раду, објављује информације на интернет презентацији, одржава конференције за штампу и на друге одговарајуће начине.

Информатор о раду Повереника за заштиту равноправности први пут је објављен 29. децембра 2010. године и од тада се његов садржај редовно ажурира и унапређује. Информатор је доступан на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности на адреси www.ravnopravnost.gov.rs.

Грађанима је омогућено да на интернет адреси Повереника за заштиту равноправности виде и преузму обрасце са примерима за подношење захтева и жалби за слободан приступ информацијама ради лакшег коришћења права на слободан приступ информацијама.

Током 2012. године Поверенику за заштиту равноправности поднето је седам захтева за слободан приступ информацијама од јавног значаја, на које је одговорено у законском року. У односу на 2011. годину, када је било укупно пет захтева, 2012. године бележи се благи пораст броја поднетих захтева. По два захтева су поднели грађани и организације односно удружења, док су три поднели медији.

Табеларни приказ броја поднетих захтева по категоријама:

Редни број	Тражилац информације	Број поднетих захтева	Број усвојених захтева	Број одбачених захтева	Број одбијених захтева
1.	Грађани	2	2	-	-
2.	Медији	3	3	-	-
3.	Невладине организације и друга удружења грађана	2	2	-	-
4.	Политичке странке	-	-	-	-
5.	Органи власти	-	-	-	-
6.	Остали	-	-	-	-
7.	Укупно	7	7	-	-

16. ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА

Поверенику за заштиту равноправности су Законом о буџету Републике Србије за 2012. годину и Законом о изменама и допунама тог закона обезбеђена средства у укупном износу од 89.471.000 динара.

Повереник за заштиту равноправности је током 2012. године, рационалним трошењем добијених буџетских средстава, утрошио укупно 65.146.576,50 динара, дакле 74% расположивих средстава.

Средства предвиђена буџетом искоришћена су за финансирање редовне делатности Повереника за заштиту равноправности, у складу са финансијским планом Повереника за 2012. годину.

Економ. класиф.		Средства из Буџета за 2012. Сл. гл. 101/11	Ребаланс буџета за 2012. Сл. гл. 93/12	Извршење буџета у 2012.	% остварења 5 : 4
1	2	3	4	5	6
	<u>Приходи</u>	89.471.000,00	89.471.000,00	65.146.576,50	74,13
411	Плате, додаци и накнаде запосл.	35.004.000,00	33.304.000,00	24.078.475,68	74,13
412	Социјал. доприноси на терет посло.	6.112.000,00	5.812.000,00	4.310.047,07	76,51
413	Накнаде у натури	50.000,00	50.000,00	1.840,00	3,68
414	Социјална давања запосленима	800.000,00	800.000,00	0,00	0,00
415	Накнаде трошкова за запослене	700.000,00	1.200.000,00	1.317.142,33	96,85
416	Награде запосленима	1.000,00	1.000,00	0,00	0,00
421	Стални трошкови	3.225.000,00	3.225.000,00	3.380.391,02	86,12
422	Трошкови путовања	3.500.000,00	4.900.000,00	4.735.140,89	82,49
423	Услуге по уговору	19.048.000,00	19.048.000,00	14.390.752,34	79,52
424	Специјализоване услуге	300.000,00	400.000,00	503.508,00	77,46
425	Текуће поправке и одржавање	400.000,00	400.000,00	155.042,50	38,76
426	Материјал	2.975.000,00	2.975.000,00	2.813.688,16	94,58
462	Дотације међунар. организацијама	6.206.000,00	6.206.000,00	5.361.104,00	86,39
481	Дотац. невладиним организацијама	3.000.000,00	3.000.000,00	0,00	0,00
482	Порези, обавезне таксе и казне	400.000,00	400.000,00	53.064,00	13,27
511	Зграде и грађевински објекти	1.000.000,00	1.000.000,00	0,00	0,00
512	Машине и опрема	6.000.000,00	6.000.000,00	3.791.859,99	63,20
515	Нематеријална имовина	750.000,00	750.000,00	254.520,52	33,94

Поред средстава предвиђених Законом о буџету, Повереник за заштиту равноправности је током 2012. године користио и **средства донација страних земаља**.

Назив пројекта	Донатор	Буџет пројекта	Трајање пројекта	Кратак опис / сврха / корисници
PROGRESS „Више од закона: промовисање и имплементација антидискриминационог законодавства и равноправности у Србији”	ЕК	183.292,00 €	12 месеци 15.12.2011 –15.12.2012.	Допринос развоју капацитета Повереника, повећање капацитета правосуђа у имплементацији антидискриминационог законодавства и едукација медија у циљу подизања свести јавности о постојању дискриминације и начинима борбе против ње
„Једнаке шансе за боље могућности – јачање Рома у борби против дискриминације”	Краљевина Холандија	23.000,00 €	18 месеци јун 2012 – 31. децембар 2013.	Подизање свести ромске популације о постојању и мандату институције Повереника и пружање подршке и едукације у погледу препознавања аката дискриминације и начина подношења притужби

Такође, у октобру 2012. године Повереник за заштиту равноправности добио је средства од UNICEF-а у износу од 16.000,00 америчких долара за реализацију пројекта „Успостављање сарадње UNICEF-а и Повереника за заштиту равноправности ради превенције свих облика дискриминације деце”. Пројекат се реализује и у 2013. години.

Крајем 2012. године добијена су и средства која је донирала Краљевина Норвешка у износу од 772.000,00 норвешких круна за реализацију двогодишњег пројекта „Да једнакост постане реалност”. Активности на пројекту отпочеће током 2013. године.

17. ПРЕПОРУКЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ

У извештају за 2011. годину, на основу података прикупљених у поступку по при-
тужбама и увида у главне проблеме у остваривању и заштити равноправности, дата је 21
преорука чије би спровођење допринело ефикаснијем и делотворнијем спречавању и
сузбијању дискриминације.

У протеклих годину дана највећи број ових препорука није спроведен, а у потпу-
ности је спроведена само препорука која се односи на допуну Кривичног закона којим
се обезбеђује адекватно кажњавање злочине из мржње, тј. дела чије је извршење моти-
висано мржњом заснованом на раси, боји коже, етничкој или националној припадности,
вероисповести, политичком или другом убеђењу, језику, полу, сексуалној оријентацији,
родном идентитету, старости, здравственом стању, инвалидитету, образовању, друштве-
ном положају, социјалном пореклу, имовном стању или неком другом личном својству.
У вези са мањим бројем препорука предузете су неке активности.

Тако је у завршној фази спровођење препоруке Повереника која се односи на из-
раду Националне стратегије за борбу против дискриминације, са Акционим планом за
њено спровођење. Према нашим сазнањима, израда овог стратешког документа, којим
би требало дефинисати краткорочне, средњорочне и дугорочне мере и активности свих
актера у друштву у циљу сузбијања дискриминације и унапређења равноправности, ус-
коро ће бити окончана.

Исто тако, средином 2012. године припремљен је и нацрт Правилника о ближим
критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика
и трећег лица у установи образовања и васпитања, чије је доношење прописано чланом
44. Закона о основама система образовања и васпитања. Правилник, међутим, још увек
није донет.

Неке активности предузете су и на плану реализације препоруке која се односи на
едукацију носилаца правосудних функција у домену антидискриминационих прописа.
Тако је, на пример, Правосудна академија, у сарадњи са Повереником, организовала прву
обуку за судије у области грађанскоправне заштите од дискриминације, а кроз пројектне
активности спроведене су обуке у области антидискриминационог законодавства на-
мењене јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца, као и судијама за прекршаје.

Криминалистичко-полицијска академија и Министарство унутрашњих послова,
у сарадњи са Повереником, отпочели су са реализацијом обука за полицијске службе-
нике и студенте криминалистичко-полицијске академије на тему сузбијања дискрими-
нације.

Узимајући у обзир раније дате препоруке, од којих је највећи број и даље акту-
елан, на основу увида стечених током протекле године дајемо следеће препоруке:

1. Окончати рад на Националној стратегији за борбу против дискриминације и приступити њеној имплементацији.

2. Реализовати мере утврђене националним и локалним стратешким докуменатима и акционим плановима у циљу отклањања препрека и околности које ометају постизање пуне равноправности депривираних, рањивих и маргинализованих друштвених група (Рома, особа са инвалидитетом, старијих особа, избеглих и интерно расељених особа, сиромашних и других социјално угрожених особа, што обухвата и децу и жене која припадају овим групама) како би се створили услови да те групе стварно уживају сва гарантована права, без икакве директне или индиректне дискриминације; благовремено приступити изради нових стратегија и акционих планова у случајевима када постојећим истиче временски период за који су донети.
3. Предузети мере како би се у наставне програме и наставне материјале интегрисале теме које развијају културу мира, толеранције, разумевања и уважавања различитости, родне равноправности и недискриминације; из наставних материјала уклонити садржаје који подржавају стереотипе и предрасуде и одговарајућом едукацијом оспособити наставнике да код ђака развијају дух толеранције и недискриминаторне ставове; без одлагања донети Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања и обезбедити његову примену; припремити и реализовати план десегрегације ромске деце у школама и предшколским установама.
4. Наставити рад на интегрисању родне перспективе у све одлуке и политике на националном, покрајинском и локалном нивоу, као и рад на примени мера за побољшање положаја жена, посебно жена из маргинализованих друштвених група.
5. Усагласити прописе о јавном информисању са антидискриминационим прописима; повећати делотворност рада регулаторних тела на сузбијању говора мржње, насиља, нетолеранције и дискриминаторних ставова који се шире путем медија; обезбедити да јавни радиодифузни сервиси и предузећа промовишу равноправност, толеранцију и недискриминацију те да својим деловањем активно доприносе подизању свести јавности и промени друштвених и културних образаца и обичаја који се заснивају на стереотипима и предрасудама према мањинским и маргинализованим друштвеним групама.
6. Планирати и реализовати мере које ће обезбедити да састав државних органа, органа локалне самоуправе и других органа јавне власти у највећој могућој мери одговара националном саставу становништва на њиховом подручју, што подразумева повећање броја запослених припадника националних мањина у овим органима, као и њихово школовање и оспособљавање за обављање послова у органима јавне власти.
7. Обезбедити да носиоци јавног радиодифузног сервиса производе и емитују програме који својим садржајима омогућавају изражавање културног идентитета националних мањина и етничких група, што се такође односи на стварање услова да националне мањине и етничке групе прате програме и на свом матерњем језику и писму.

8. Унапредити капацитете националних савета националних мањина како би ефикасно остваривали улоге које имају у области образовања, културе, обавештавања на језику националне мањине те службене употребе језика и писма.
9. Израдити и реализовати програм обуке намењен послодавцима који ће им помоћи да развију и примене механизме за увођење принципа једнаких могућности и недискриминације у област рада и запошљавања, за спречавање свих облика директне и индиректне дискриминације и за управљање разноврсношћу у радном окружењу; унапредити деловање инспектора рада на сузбијању дискриминације на раду и у вези са радом.
10. Обезбедити ефикасно спровођење законских прописа о образовању, запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом и радити на уклањању препрека које отежавају приступ објектима, превозу, информацијама, комуникацијама и другим јавним услугама.
11. Унапредити знања и способности полицијских службеника како би ефикасније реаговали у случајевима изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости, повреде равноправности, расне дискриминације и дискриминације по другим основама и других дела мотивисаних мржњом.
12. Наставити рад на едукацији судија, јавних тужилаца и адвоката у области грађанскоправне, кривичноправне и прекршајноправне заштите од дискриминације.
13. Ускладити правне прописе којима су уређени услови и поступак регистрације нетрадиционалних верских заједница са домаћим, европским и међународним стандардима о равноправности цркава и верских заједница како би се спречила посредна дискриминација ових верских заједница и њихових верника.
14. Усвојити Закон о бесплатној правној помоћи како би се жртвама дискриминације обезбедио делотворан приступ правди.
15. Обезбедити одговарајући пословни простор који задовољава потребе стручне службе Повереника и подржати оснивање регионалних канцеларија Повереника.

